

Miljøministeriet
Naturstyrelsen

Høringsnotat 52 forvaltningsplaner for urørt skov på Naturstyrelsens arealer

Juli 2024

Udgiver:

Naturstyrelsen

Gjøddinggård, Førstballevej 2

7183 Randbøl

Må citeres med kildehenvisning

Indholdsfortegnelse

1.	Indledning og baggrund	9
1.1	Læsevejledning	10
2.	Offentlig høring	10
3.	Høringsnotat	11
4.	Adgangsmuligheder	11
4.1	<i>Generelt</i>	11
4.2	<i>Lokalt</i>	12
4.2.1	Arrenæs og Frederiksværkskovene	12
4.2.2	Annebjerg, Grønnehave og Ulkerup skov	12
4.2.3	Hørsholm Slot og Folehaven	13
4.2.4	Buresøskovene	14
4.2.5	Pamhule Skov	14
4.2.6	Hannenov-Ovstrup Skov	14
4.2.7	Freerslev Hegn og Brødeskov	15
4.2.8	Klosterris, Gurre og Horserød	15
4.2.9	Gribskov	15
4.2.10	Grund Skov og Bankehøve	15
4.2.11	Boller, Klokkedal og Rold Skov	16
4.2.12	Kærskov, Lystrup Skov og Dallerup Skov	16
4.2.13	Ajstrup Strand	17
4.2.14	Nordbornholm, Almindingen og Ølene	17
4.2.15	Silkeborg Sønderskov	17
4.2.16	Silkeborg Nordskov og Bjørnholt	18
4.2.17	Gjern Bakker	18
4.2.18	Velling Skov og Snabegård Skov	18
4.2.19	Fussingø Udskovene	19
4.2.20	Gjerrild Nordstrand	19
4.2.21	Helgenæs	20
4.2.22	Hjermind Skov	20
5.	Ansvar	20
5.1	<i>Generelt</i>	20
6.	Biodiversitet	21
6.1	<i>Generelt</i>	21
6.2	<i>Lokalt</i>	23
6.2.1	Vigelsø	23
6.2.2	Fuglsanggård	23
6.2.3	Arrenæs og Frederiksværkskovene	23
6.2.4	Tisvilde Hegn	23
6.2.5	Stenderuphalvøen	24
6.2.6	Jels Skovene	24
6.2.7	Fussingø Udskovene	24

7.	Dyr og hegn	25
7.1	<i>Generelt</i>	25
7.2	<i>Lokalt</i>	28
7.2.1	Vigelsø	28
7.2.2	Arealer på Sydlangeland	28
7.2.3	Sjælsø Lund, Stumpedyse Hegn og Breele Skov	29
7.2.4	Buresøskovene	29
7.2.5	Gråstenskovene	29
7.2.6	Helligsø	30
7.2.7	Pamhule Skov	30
7.2.8	Skovene rundt om Sønderborg	30
7.2.9	Hannenov-Ovstrup Skov	30
7.2.10	Faksinge Skov	31
7.2.11	Alle forvaltningsplaner for lokalenheden Nordsjælland	31
7.2.12	Arrenæs og Frederiksværksskovene	31
7.2.13	Klosterris, Horserød og Gurre	32
7.2.14	Tisvilde Hegn	32
7.2.15	Gribskov	32
7.2.16	Boller, Kløkkedal og Rold Skov	33
7.2.17	Kærskov, Lystrup og Dallerup Skov	33
7.2.18	Stenderuphalvøen	33
7.2.19	Grund Skov og Bankehave	34
7.2.20	Nordbornholm	34
7.2.21	Silkeborg Nordskov og Bjørnholt	35
7.2.22	Fussingø Udskovene	35
7.2.23	Hjermind Skov	35
7.2.24	Røsnæs	36
7.2.25	Tuse Næs	37
7.2.26	Annebjerg, Grønnehave og Ulkerup Skov	37
8.	Dyrevelfærd	38
8.1	<i>Generelt</i>	38
9.	Fortidsminder og kulturmiljø	39
9.1	<i>Generelt</i>	39
9.2	<i>Lokalt</i>	39
9.2.1	Skovene rundt om Sønderborg	39
9.2.2	Fussingø Udskovene	39
10.	Forvaltningsplanerne	40
10.1	<i>Generelt</i>	40
10.2	<i>Lokalt</i>	41
10.2.1	Annebjerg, Grønnehave og Ulkerup Skov	41
10.2.2	Gråstenskovene	42
10.2.3	Helligsø	42
10.2.4	Nautrupgård Skov m.fl.	42
10.2.5	Pamhule Skov	43
10.2.6	Store Okseø	43
10.2.7	Arrenæs og Frederiksværksskovene	44
10.2.8	Gribskov	44
10.2.9	Kærskov, Lystrup og Dallerup Skov	44
10.2.10	Jels Skovene	44
10.2.11	Nordbornholm og Almindingen	45
10.2.12	Silkeborg Nordskov og Bjørnholt	45

10.2.13	Silkeborg Sønderskov	46
10.2.14	Gjerrild Nordstrand	46
10.2.15	Fussingø Udskovene	46
11.	Friluftaktiviteter og –faciliteter	47
11.1	<i>Generelt</i>	47
11.2	<i>Lokalt</i>	49
11.2.1	Buresøskovene	49
11.2.2	Annebjerg, Grønnehave og Ulkerup Skov	49
11.2.3	Tuse Næs	50
11.2.4	Alle forvaltningsplaner for lokalenheden Sønderjylland	50
11.2.5	Gråstenskovene	50
11.2.6	Pamhule Skov	50
11.2.7	Skovene rundt om Sønderborg	51
11.2.8	Sønderhavskovene	51
11.2.9	Hannenov-Ovstrup Skov	51
11.2.10	Avnø	52
11.2.11	Alle forvaltningsplaner for lokalenheden Nordsjælland	52
11.2.12	Freerslev Hegn og Brødeskov	52
11.2.13	Arrenæs og Frederiksværkskovene	52
11.2.14	Gribskov	53
11.2.15	Tisvilde Hegn	53
11.2.16	Kærskov, Lystrup og Dallerup Skov	54
11.2.17	Bøller, Klokkedal og Rold Skov	54
11.2.18	Grund Skov og Bankehøve	55
11.2.19	Kærskov, Lystrup og Dallerup Skov	55
11.2.20	Rold Skov	55
11.2.21	Nordbornholm	55
11.2.22	Silkeborg Sønderskov	56
11.2.23	Silkeborg Nordskov og Bjørnholt	56
11.2.24	Velling og Snabegård Skov	56
11.2.25	Fussingø Udskovene	57
11.2.26	Helgenæs	58
11.2.27	Hjermind Skov	59
11.2.28	Gjerrild Nordstrand	59
12.	Friluftszonering	60
12.1	<i>Generelt</i>	60
12.2	<i>Lokalt</i>	60
12.2.1	Arrenæs og Frederiksværkskovene	60
12.2.2	Gribskov	60
12.2.3	Tisvilde Hegn	60
12.2.4	Stenderuphalvøen	61
12.2.5	Fovslet, Svanemosen, Tapsøre m.fl.	61
12.2.6	Bøller, Klokkedal og Rold Skov	61
12.2.7	Grund Skov og Bankehøve	61
12.2.8	Fussingø Udskovene	61
13.	Fældning	62
13.1	<i>Generelt</i>	62
13.2	<i>Lokalt</i>	63
13.2.1	Vigelsø	63
13.2.2	Flyvesandet og Nørreby Hals	64
13.2.3	Arealer på Sydlangeland	64

13.2.4	Buresøskovene	65
13.2.5	Tuse Næs	65
13.2.6	Gråstenskovene	65
13.2.7	Freerslev Hegn og Brødeskov	66
13.2.8	Gribskov	66
13.2.9	Klosterris, Horserød og Gurre	66
13.2.10	Tisvilde Hegn	66
13.2.11	Grund Skov og Bankehave	67
13.2.12	Fovslet, Svanemosen, Tapsøre m.fl.	68
13.2.13	Stenderuphalvøen	68
13.2.14	Hjermind Skov	68
13.2.15	Fussingø Udskovene	69
13.2.16	Gjerrild Nordstrand	69
14.	Hydrologi	69
14.1	<i>Generelt</i>	69
14.2	<i>Lokalt</i>	70
14.2.1	Gråstenskovene	70
14.2.2	Arrenæs og Frederiksværkskovene	70
14.2.3	Freerslev Hegn og Brødeskov	71
14.2.4	Klosterris, Horserød og Gurre	71
14.2.5	Gribskov	71
14.2.6	Tisvilde Hegn	72
14.2.7	Kærskov, Lystrup og Dallerup	72
14.2.8	Silkeborg Nordskov og Bjørnholt	72
14.2.9	Silkeborg Sønderskov	72
14.2.10	Velling Skov og Snabegård Skov	72
15.	Høringsproces	73
15.1	<i>Generelt</i>	73
15.2	<i>Lokalt</i>	73
15.2.1	Arrenæs og Frederiksværksskove	73
16.	Inddragelse	73
16.1	<i>Generelt</i>	73
16.2	<i>Lokalt</i>	75
16.2.1	Gråstenskovene	75
16.2.2	Skovene rundt om Sønderborg	75
16.2.3	Sønderhavskovene	75
16.2.4	Annebjerg, Grønnehave og Ulkerup Skov	76
16.2.5	Arrenæs og Frederiksværkskovene	76
16.2.6	Freerslev Hegn og Brødeskov	76
17.	Indsigelser	76
17.1	<i>Generelt</i>	76
18.	Klima og CO2	77
18.1	<i>Generelt</i>	77
19.	Lovgivning	77
19.1	<i>Generelt</i>	77
19.2	<i>Lokalt</i>	78
19.2.1	Fussingø Udskovene	78

20.	Opbakning	79
20.1	<i>Generelt</i>	79
21.	Overvågning	80
21.1	<i>Generelt</i>	80
21.2	<i>Lokalt</i>	80
21.2.1	Grund Skov og Bankehøve	80
22.	Plantning	81
22.1	<i>Generelt</i>	81
23.	Risikotræer	81
23.1	<i>Generelt</i>	81
24.	Rødlisten og bilag IV-arter	81
24.1	<i>Generelt</i>	81
24.2	<i>Lokalt</i>	82
24.2.1	Flyvesandet og Nørreby Hals	82
24.2.2	Hørsholm Slot og Følehaven	82
24.2.3	Sjælsø Lund, Stumpedyse Hegn og Breelte skov	83
24.2.4	Gråstenskovene	83
24.2.5	Tuse Næs	83
24.2.6	Hov Vig	83
24.2.7	Annebjerg, Grønnehøve og Ulkerup Skov	83
24.2.8	Arrenæs og Frederiksværkskovene	84
24.2.9	Freerslev Hegn og Brødeskov	84
24.2.10	Gribskov	84
24.2.11	Tisvilde Hegn	84
25.	Skovdrift	85
25.1	<i>Generelt</i>	85
25.2	<i>Lokalt</i>	86
25.2.1	Arealer på Sydlangeland	86
26.	Udpegning	86
26.1	<i>Generelt</i>	86
26.2	<i>Lokalt</i>	86
26.2.1	Boller Skov, Klokkedal Skov og Rold Skov	86
27.	Veteranisering	86
27.1	<i>Generelt</i>	86
28.	Videnskabeligt belæg for urørt skov	87
28.1	<i>Generelt</i>	87
29.	Øvrigt	88
29.1	<i>Generelt</i>	88
29.2	<i>Lokalt</i>	90
29.2.1	Annebjerg Skov, Grønnehøve Skov og Ulkerup Skov	90
29.2.2	Tuse Næs	90
29.2.3	Tisvilde Hegn	91
30.	Naturstyrelsens ændringer i forvaltningsplanerne	91
30.1.1	Arrenæs og Frederiksværkskovene	91

30.1.2	Tisvilde Hegn	91
30.1.3	Helligsø	91
30.1.4	Silkeborg Nordskov og Bjørnholt	91
30.1.5	Nordbornholm	91
31.	Referencer	91

1. Indledning og baggrund

I juni 2020 indgik den daværende regering, Det Radikale Venstre, Enhedslisten, SF og Alternativet aftale om udlæg af urørt skov på statens arealer, og siden er flere arealer blevet udlagt iht. Natur- og Biodiversitetspakken fra 2021. I den forbindelse har Naturstyrelsen udarbejdet urørt skov forvaltningsplaner, der tager udgangspunkt i Naturstyrelsens "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørte skove", som vedrører de arealer Naturstyrelsen forvalter. I processen med udformning af forvaltningsplanerne er der afholdt lokale brugerrådsmøder samt offentlige borgermøder i de berørte skove, hvor der har været drøftelse af mulige aktiviteter med alle interesserede. De enkelte forvaltningsplaner har været sendt i høring i slutningen af 2023 til starten af 2024, og dette notat udgør resultatet af høringen og behandlingen af høringssvarene.

Planerne indeholder et udkast til forvaltningen af urørt skov i den kommende planperiode fra 2024 til 2039. Hver plan indeholder en arealstatus, en målsætning, indsatser for at sikre og øge udviklingen af naturværdier, såsom genopretning af naturlig hydrologi, udfasning af oversøiske arter, skovgræsning mv. samt plan for naturgenopretningen.

Forvaltningsplanerne, der har været i høring, omhandler:

Lokal enhed:	Forvaltningsplannavn:
Bornholm	Forvaltningsplan for Almindingen
Bornholm	Forvaltningsplan for Nordbornholm
Bornholm	Forvaltningsplan for Ølene
Fyn	Forvaltningsplan for Arealer på Sydlangeland
Fyn	Forvaltningsplan for Flyvesandet og Nørreby Hals
Fyn	Forvaltningsplan for Fuglsanggård
Fyn	Forvaltningsplan for Vigelsø
Himmerland	Forvaltningsplan for Ajstrup Strand
Himmerland	Forvaltningsplan for Rold Skov
Hovedstaden	Forvaltningsplan for Buresøskovene
Hovedstaden	Forvaltningsplan for Hørsholm Slot og Folehaven
Hovedstaden	Forvaltningsplan for Sjælsø Lund, Stumpedyse Hegn og Breette Skov
Hovedstaden	Forvaltningsplan for Trørød Hegn og Kohave Skov
Kronjylland	Forvaltningsplan for Fussingø Udskovene
Kronjylland	Forvaltningsplan for Gjerrild Nordstrand
Kronjylland	Forvaltningsplan for Helgenæs
Kronjylland	Forvaltningsplan for Hjermind Skov
Midtsjælland	Forvaltningsplan for Annebjerg, Grønnehave og Ulkerup skov
Midtsjælland	Forvaltningsplan for Hov vig og Nakke Skov
Midtsjælland	Forvaltningsplan for Røsnæs
Midtsjælland	Forvaltningsplan for Tuse Næs
Nordsjælland	Forvaltningsplan for Arrenæs og Frederiksværkskovene
Nordsjælland	Forvaltningsplan for Freerslev Hegn og Brødeskov
Nordsjælland	Forvaltningsplan for Gribskov
Nordsjælland	Forvaltningsplan for Klosterris Horserød og Gurre
Nordsjælland	Forvaltningsplan for Tisvilde Hegn
Storstrøm	Forvaltningsplan for Areal ved Sandvig
Storstrøm	Forvaltningsplan for Avnø

Storstrøm	Forvaltningsplan for Faksinge Skov
Storstrøm	Forvaltningsplan for Hannenov Skov
Søhøjlandet	Forvaltningsplan for Gjern Bakker
Søhøjlandet	Forvaltningsplan for Silkeborg Nordskov og Bjørnholt
Søhøjlandet	Forvaltningsplan for Silkeborg Sønderskov
Søhøjlandet	Forvaltningsplan for Velling og Snabegård Skov
Sønderjylland	Forvaltningsplan for Gråstenskoven
Sønderjylland	Forvaltningsplan for Helligsø
Sønderjylland	Forvaltningsplan for Nautrupgård Skov m.fl.
Sønderjylland	Forvaltningsplan for Pamhule Skov
Sønderjylland	Forvaltningsplan for Skovene rundt om Sønderborg
Sønderjylland	Forvaltningsplan for Store Okseø
Sønderjylland	Forvaltningsplan for Sønderhavskovene
Sønderjylland	Forvaltningsplan for Varnæs Hoved og Avnbøl Sned
Trekantsområdet	Forvaltningsplan for Boller, Klokkedal og Rold Skov
Trekantsområdet	Forvaltningsplan for Fovslet, Svanemose, Tapsøre m.fl.
Trekantsområdet	Forvaltningsplan for Grund Skov
Trekantsområdet	Forvaltningsplan for Kærskov, Lystrup Skov og Dallerup
Trekantsområdet	Forvaltningsplan for Sophienlund
Trekantsområdet	Forvaltningsplan for Stenderuphalvøen
Trekantsområdet	Forvaltningsplan for Vognkær Enge, Hvidbjerg og Randsfjord
Vadehavet	Forvaltningsplan for Skovene ved Jels
Vestjylland	Forvaltningsplan for Rydhave Skov
Vestjylland	Forvaltningsplan for Slotved Skov

På baggrund af dette høringsnotat er de 52 forvaltningsplaner færdige, og vil senere blive implementeret.

1.1 Læsevejledning

De indkomne høringssvar er grupperet efter forskellige hovedtemaer. Et høringssvar kan genkendes ved "I et/Et høringssvar..." eller "I flere/Flere høringssvar...". Naturstyrelsen har i flere tilfælde sammenskrevet flere høringssvar, som omhandlede samme emne, til ét høringssvar. I sammenskrivningen har Naturstyrelsen forholdt sig til de indkomne høringssvar, og forsøgt at gengive essensen af høringssvarene så direkte som muligt.

"Naturstyrelsens kommentarer" er enten beskrevet under et enkelt høringssvar eller under en gruppe af høringssvar.

Flere høringssvar er vurderet til at være af generel karakter for urørt skov på Naturstyrelsens arealer. Disse høringssvar er angivet under "Generelt" i hovedtemaerne. For høringssvar, der har været specifikke for et planområde, er de angivet under "Lokalt" i hovedtemaerne.

2. Offentlig høring

Forvaltningsplanerne har været i offentlig høring i perioden fra den 15. december 2023 til den 1. marts 2024. Naturstyrelsen modtog i alt 343 høringssvar. De indkomne høringssvar er afsendt af borgere, interesseorganisationer, kommuner, statslige myndigheder og andre parter. Høringssvar vedrørende emner, der ikke er omfattet af denne høring, vil ikke blive behandlet i dette

høringsnotat. Det gælder f.eks. naturnationalparker og forvaltningsplaner ud over de 52 udarbejdede forvaltningsplaner.

3. Høringsnotat

Høringssvarene er i deres helhed (954 sider) offentliggjort på Høringsportalen.dk og på Naturstyrelsens hjemmeside. I de følgende kapitler præsenteres en tematisk gennemgang af høringssvarene med resumé af svarene og Naturstyrelsens kommentarer.

4. Adgangsmuligheder

4.1 Generelt

I flere høringssvar nævnes det, at det opleves begrænsende for ridemuligheden med både hest og hestevogn i skovene, hvis hele eller dele af skoven hegnes, og der sættes store græssende dyr ud på arealerne. Dertil ønskes der mulighed for at kunne passere indhegninger med hest og hestevogn uden at skulle over en færirst, da det farligt for heste at passere disse.

I flere høringssvar påpeges det, at skoven vil blive mindre tilgængelig for orienteringsløbere, når der kommer til at ligge mere træ i skovbunden. Dertil spørges der ind til, om stier vil blive friholdt for nedfaldne eller fældede træer.

I flere høringssvar efterspørges det, om det er muligt at genoprette naturlig hydrologi, så det ikke påvirker færdslen i skovbunden uden for veje og stier.

I flere høringssvar ytres der bekymring for, at urørt skov vil have en begrænsende effekt for friluftslivet pga. hegn, store græssende dyr og genopretning af naturlig hydrologi.

I flere høringssvar spørges der ind til, om der er taget hensyn til gangbesværede, ældre, børn og kørestolsbrugere i forbindelse med planlægningen af hegninger med store græssende dyr.

I et høringssvar ønskes der mulighed for at få etableret ryttervenlige låger, som kan åbnes fra hest, i hegninger med græssende dyr.

I et høringssvar nævnes det, at muligheden for at cykle i urørt skov vil blive forringet grundet hegninger og de dertil hørende låger.

I et høringssvar nævnes det, at husdyrhegninger og udsætning af store græssende dyr vil virke begrænsende for hundeluffere.

I et høringssvar opfordres Naturstyrelsen til at etablere erstatningsområder for de arealer, hvor friluftslivet oplever begrænsning i deres adgang til urørt skov.

I et høringssvar ytres der bekymring vedrørende sikkerheden ved at færdes til hest i urørt skov, når skovene bliver mere våde grundet naturlig hydrologi.

I et høringssvar opfordres Naturstyrelsen til at udarbejde retningslinjer for friluftslivets udnyttelse af urørt skov, for at sikre at publikumstrykket ikke bliver for stort og derfor har en negativ effekt på naboarealer.

Naturstyrelsens kommentarer:

Offentlighedens formelle adgangsmuligheder til de urørte skove vil i henhold til naturbeskyttelseslovens regler være uændret. Dertil har borgerne ret til at færdes til fods overalt og døgnet rundt at cykle på veje og stier, hvor man kan cykle med en almindelig cykel og i al væsentlighed ride overalt med heste på stier/veje, i skovbunden m.v. Al færdsel i urørte skove sker, som for de øvrige arealer, på borgernes eget ansvar i overensstemmelse med naturbeskyttelsesloven.

Naturstyrelsen skal fortsat arbejde for at give borgerne adgang til at færdes og opholde sig i urørt skov. Den rekreative infrastruktur som skovveje, stier, ridespor mv. vil derfor kunne forvaltes som hidtil med løbende vedligehold, udvikling og tilpasning ift. de biodiversitetsfremmende aktiviteter, som bliver implementeret i den pågældende skov. Det må dog også forventes, at skovene, primært uden for veje og stier, vil komme til at indeholde flere væltede træer og stedvist mere fugtig bund, samt at der i skovene generelt vil opleves flere indhegninger med dyr. sammenlignet med traditionelt forvaltede skove. Dette vil af nogen opleves som begrænsende for adgangen ift. andre offentlige skove. Slid, skader og øvrige forstyrrelser på veje, stier og skovbund, som følge af skovningsaktiviteter med store maskiner, vil dog ophøre i løbet af en år-række. Skovgræsning kan desuden medføre, at der opstår nye stier som følge af dyrenes færdsel, og at underskov og lysninger vil fremstå mere åbne og tilgængelige end hidtil.

Der vil fortsat være mange ruter og stier, som ikke går igennem hegninger. I områder med indhegning vil borgernes mulighed for færdsel i og gennem hegningen sikres gennem bl.a. klaplåger eller lignende. Der er dog endnu ikke truffet specifikke beslutninger om udformning af færister og låger eller placering af disse. Det vurderes for de enkelte områder, hvorvidt det er muligt og påkrævet at etablere ryttervenlige klaplåger, som kan åbnes fra hesteryg. I forhold til hestevognskørsel vil der stadig være dele og hele skove, som ikke er heget på Naturstyrelsens arealer, hvor det er muligt at køre med hestevogn. Brug af hestevogn er som vanligt kun tilladt på asfalterede veje, stenlagte veje og grusveje. Ved erhvervsmæssig lystkørsel eller arbejdskørsel med hestekøretøjer, kørsel med travheste mv. må kun ske med Naturstyrelsens tilladelse.

4.2 Lokalt

4.2.1 Arrenæs og Frederiksværkskovene

I et hørings svar nævnes det, at der er en bekymring for ikke at kunne færdes i Sonnerup Skov, da væltede træer og mere naturlig hydrologi gør stierne ufremkommelige.

Naturstyrelsens kommentarer:

Offentlighedens formelle adgangsmuligheder til de urørte skove vil i henhold til naturbeskyttelseslovens regler være uændret. Naturstyrelsen skal fortsat arbejde for at give borgerne adgang til at færdes og opholde sig i urørt skov. Den rekreative infrastruktur som skovveje, stier, ridespor mv. vil derfor kunne forvaltes som hidtil, med løbende vedligehold, udvikling og tilpasning ift. de biodiversitetsfremmende aktiviteter som bliver implementeret i den pågældende skov. Det må dog også forventes, at skovene bliver mindre tilgængelige med flere væltede træer, mere vand, indhegninger m.m. sammenlignet med traditionelt forvaltede skove.

4.2.2 Annebjerg, Grønnehave og Ulkerup skov

I flere hørings svar peges der på, at brugernes adgang til Ulkerup Skov bliver unødigt forhindret og vanskeliggjort ved planlægning af skovgræsning i hele Ulkerup Skov. Nogle hørings svar foreslår mindre hegninger, som man kan gå rundt om. Desuden finder de, at adgangen til de indhegnede områder vil blive yderligere vanskeliggjort, hvis der udsættes køer og heste, hvorimod f.eks. hjorte vil være en mere velegnet art. Mange hørings svar peger ligeledes på, at der er ganske få sammenhængende skvområder i Odsherred, så det vil betyde uforholdsmæssigt

meget, hvis Ulkerup Skov ikke længere er et trygt sted at ride, gå, lufte hund, køre på cykel eller i kørestol.

I flere høringssvar udtrykkes der bekymring for, at man ikke længere vil kunne færdes i skovene hvis disse hegnes, da de er bange for større dyr, og dette derfor vil begrænse deres adgangsmuligheder, hvad enten man er gående, cyklende, løber orienteringsløb, færdes med børn eller er kørestolsbruger.

I et høringssvar udtrykkes der bekymring for, at det nuværende udbredte og tætmaskede småstinet vil blive lukket af væltede træer og flere vådområder.

Naturstyrelsens kommentarer:

I henhold til de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørte skove" i statens skove er græsning med store pattedyr vigtig for biodiversiteten, idet græsning, især i form af helårsgræsning, skaber dynamik og mere naturlige forhold i de urørte skove. Der tilstræbes større sammenhængende områder på 100 ha eller større for at skabe de bedste betingelser for udvikling af biodiversiteten. Udsætning af græssende dyr, som kvæg og heste, kan opleves som en forringelse af forholdene for rekreative aktiviteter, selvom adgangsforslovene til skovene ikke formelt ændres. Det ses af det ganske betydelige antal høringssvar.

Med forvaltningsplanen har Naturstyrelsen foretaget en afvejning af biodiversitetsmæssige og rekreative hensyn ved at prioritere skovgræsning således, at den bynære og rekreativt prioriterede Grønnehave Skov holdes uden græsningsfolde, hvorimod hele Ulkerup Skov og tilstødende overdrev, som relativt har færrest besøgende, opprioriteres som græsnings-skov. I Annebjerg Skov, som geografisk er placeret mellem de to andre, planlægges en mindre græsningsfold (ca. 16% af skoven).

Naturstyrelsen har i forlængelse af høringen mødtes med en række lokale brugere, som står bag de to høringssvar med ca. 700 støttende underskrifter. På mødet blev bekymringerne hos de lokale brugere, som især drejer sig om Ulkerup Skov, drøftet. På den baggrund har Naturstyrelsen valgt foreløbig at udtage skovens sydøstlige del på ca. 40 ha af græsnings-skoven. Dermed kan man færdes ad stier og ridestier fra skovens indgang i syd til den nordøstlige "hovedindgang" ved Mantzhøj uden at møde græssende dyr, og derfra opnå forbindelse til stien, der forbinder Ulkerup Skov og Annebjerg Skov. Det er fortsat visionen, at hele Ulkerup Skov skal være græsnings-skov, og løsningen skal derfor evalueres ved næste planrevision. Naturstyrelsen har endvidere oplyst på mødet, at der tilstræbes robuste og ikke-opsøgende dyr af f.eks. racerne Galloway kvæg og Exmoor ponyer. Naturstyrelsen oplyser endvidere, at man vil tilstræbe fravær af tyre og hingste i skovgræsningen.

4.2.3 Hørholm Slot og Folehaven

I et høringssvar omhandlende Folehaven er man bekymret for, om ridestier fortsat vil blive vedligeholdt, og muligheden for at ride i skovene når flere områder bliver mere våde, samt hvis der laves græsning. Der ønskes derudover, at Caroline Mathilde-stien holdes åben, da det er en adgang til skoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen vil fortsat opretholde og forvalte skovveje, ridespor og officielle stier som man har gjort hidtil. Det er dog muligt, at det vil blive nødvendigt at udvikle og tilpasse stier og veje ift. hvor og hvordan de biodiversitetsfremmende aktiviteter udvikler sig i skoven. Men Naturstyrelsen vil fortsat arbejde for at give brugerne adgang til at færdes og opholde sig i skovene.

Der er ikke planlagt yderligere græsning i Folehaven.

4.2.4 Buresøskovene

I et høringssvar omhandlende Buresøskovene spørges der ind til, om vådområder vil komme til at hindre færdsel på stier, og hvis ja, vil der så blive etableret overgangssteder?

I et høringssvar ønskes en reduktion af skovgræsning af hensyn til ridning, og i et andet spørges der ind til, om Naturstyrelsen vil bevare konkrete ridestier og etablere rytterlåger i den planlagte indhegning i Uggeløse Skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen vil fortsat opretholde og vedligeholde de officielle veje og stier i Buresøskovene. Folden i Uggeløse Skov vil ikke blive reduceret i størrelse af hensyn til ridning, men Naturstyrelsen vil i dialog med de lokale brugere, herunder rytterne, fastlægge den mere præcise hegnslinje, og hvor der vil blive etableret låger, stenter og rytterlåger, så det fortsat er muligt at færdes i og på tværs af folden også til hest.

De foreslåede hydrologiprojekter planlægges, så tilbageholdelsen af vand sker på arealer, hvor der naturligt ville forekomme vand og våde forhold – og på en måde, så de eksisterende veje fortsat er farbare. Hvis stiforløb eller andre faciliteter bliver utilgængelige, så kan der enten trappes nye stiforløb, eller Naturstyrelsen kan etablere nye stier eller overgange.

4.2.5 Pamhule Skov

I flere høringssvar udtrykkes der bekymring for, om der fortsat vil være mulighed for at bruge skovens MTB-spor, stier og veje.

Naturstyrelsens kommentarer:

Hensyn til biodiversitet og friluftsliv skal begge vægte højt. Det gælder derfor generelt, at veje og stier holdes åbne og tilgængelige for friluftaktiviteter. I Pamhuleskovene er der taget hensyn til friluftslivet, ved at der kan laves korte overskuelige sluser til hegnspassage. Store dele af Pamhule Skov er uden hegning. Naturstyrelsen planlægger fortsat, at stierne ved Hindemåde kan anvendes af kørestolsbrugere, gangbesværede m.fl., og der findes løsninger med særlige låger og lignende, som kan tage højde for dette.

I et høringssvar gives der udtryk for, at en meget begrænset del af skoven bliver brugbar for skovens brugere ved Hammelev, som følge af at der etableres indhegningerne med græssende dyr.

Naturstyrelsens kommentarer:

Fra Hammelev vil det fortsat være muligt at gå ad sti og skovvej mod syd gennem Teglholt til Christiansdal Elværk. Stien syd for højkanalen til Christiandal Elværk og skovvejen gennem Teglholt Hegn inddrages ikke i hegningen. Derudover er der i Pamhule mulighed for at færdes i store dele af skoven uden for de planlagte indhegninger. I de planlagte indhegninger etableres der korte sluser, så det er muligt hurtigt at passere gennem indhegningerne. Gode oversigtsforhold sikrer overblik over, hvor de græssende dyr opholder sig.

4.2.6 Hannenov-Ovstrup Skov

I et høringssvar nævnes det, at udvidelse af de eksisterende græsningsfolde og genopretning af naturlig hydrologi af skoven er uønsket, da det vil begrænse muligheden for at ride og køre med hestevogn i skoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Indførelse af ekstensiv skovgræsning og genopretning af naturlig hydrologi vil være til gavn for biodiversiteten og ønskes derfor gennemført i et omfang svarende til forvaltningsplanen. Samtidig skal Hannenov-Ovstrup Skov også fremover være et vigtigt støttepunkt for friluftslivet. Naturstyrelsen forventer, evt. med få justeringer, at eksisterende faciliteter vil kunne opretholdes i fremtidige hegninger; det gælder også ridestier. Kørsel med hestevogn og sulky vil i nogen grad blive praktisk udfordret. Naturstyrelsen vil i naturgenopretningsperioden foretage en samlet vurdering af faciliteterne for friluftslivet i samspil med brugergrupperne.

4.2.7 Freerslev Hegn og Brødeskov

I flere høringssvar nævnes det, at borgernes adgang til Freerslev Hegn og Brødeskov vil forringes grundet væltede træer, vådområder mv. Særligt hvis hegnet udvides omkring Bøllemosen, er der mange, som ikke tør færdes i området med løsgående dyr.

Naturstyrelsens kommentarer:

De foreslåede aktiviteter i forvaltningsplanen kan medføre, at enkelte stier skal omlægges. Men helt generelt har Naturstyrelsen stor opmærksomhed på, at friluftslivet sikres samme eller forbedrede vilkår. Retablering af hydrologi sker med hensyntagen til de nuværende skovveje. Med hensyn til borgere, der ikke ønsker at færdes i en græsningsfold, vil der være mange muligheder for alternativer i Freerslev Hegn og Brødeskov.

4.2.8 Klosterris, Gurre og Horserød

I et høringssvar ytres der et stort ønske om at få etableret en offentlig sti rundt om Gurre Sø.

I et høringssvar opfordres der til, at broen ud til Store Ø ikke nedlægges, da det er en smuk naturoplevelse.

Naturstyrelsens kommentarer:

Broen til Store Ø nedlægges af hensyn til biodiversitet herunder særligt fugle, som på sigt kan få stor gavn af et uforstyrret område som Store Ø. Naturstyrelsen har dermed foretaget en afvejning af benyttelse og beskyttelse. Stiforløbet rundt om Gurre Sø er et fokuspunkt og – som det også er beskrevet i forvaltningsplanen – vil der blive arbejdet med at forbedre stiforløbet.

4.2.9 Gribskov

I flere høringssvar nævnes det, at borgerens og friluftslivets adgang til Gribskov vil forringes grundet etablering af græsningsfolde, vådområder mm.

Naturstyrelsens kommentarer:

De foreslåede aktiviteter i forvaltningsplanen kan medføre, at enkelte stier skal omlægges. Men helt generelt har Naturstyrelsen stor opmærksomhed på, at friluftslivet sikres samme eller forbedrede vilkår. Retablering af hydrologi sker med hensyntagen til de nuværende skovveje. Med hensyn til borgere, der ikke ønsker at færdes i en græsningsfold, vil der være mange muligheder for alternativer i Gribskov. Konkret er de større skovveje omkring de planlagte græsningsfolde i Hessemosen holdt uden for hegnene.

4.2.10 Grund Skov og Bankehave

I flere høringssvar nævnes det, at borgernes adgang til skovene vil forringes på grund af væltede træer på stier og i skovbunden. Dette gælder særligt, hvis der hegnes og udsættes store græssende dyr, da der er mange som ikke tør færdes i området med løsgående dyr.

Herudover udtrykkes en bekymring for, om fældningerne kan være begrænsende for orienteringsløb, og de dertil hørende producerede kort bliver forældede. Der udtrykkes et ønske om at kunne ride gennem skovene til Rhoden Gods uden at skulle passere et hegn.

Naturstyrelsens kommentarer:

Generelt har Naturstyrelsen stor opmærksomhed på at give borgerne adgang til at færdes og opholde sig i urørt skov. Den rekreative infrastruktur som skovveje, stier, ridespor mv. vil derfor kunne forvaltes som hidtil, med løbende vedligehold, udvikling og tilpasning ift. de biodiversitetsfremmende aktiviteter som bliver implementeret i den pågældende skov. Dog må det forventes af brugerne af skoven, at skovbilledet vil ændre sig i løbet af naturgenopretningsperioden, og de dertil hørende orienteringskort må tilpasses løbende i takt med skovens udvikling, hvilket ikke adskiller sig fra Naturstyrelsens nuværende forvaltning.

I områder med indhegning vil borgernes mulighed for færdsel i og gennem hegningen sikres gennem klaplåger, færste eller lignende. Naturstyrelsen er derfor opmærksom på, at sikre friluftslivets muligheder samt den offentlige adgang, og søger i samarbejde med de berørte interessenter at finde de bedste løsninger.

Naturstyrelsen planlægger på et senere tidspunkt at afholde endnu et offentligt borgermøde for at indgå i dialog med borgerne om, hvordan et fremtidigt græsningsprojekt i skovene kan indrettes så flest mulige borgere fortsat føler, at de kan bruge skovene til deres friluftaktiviteter.

4.2.11 Boller, Klokkedal og Rold Skov

I flere hørings svar udtrykkes der bekymring for, om adgangsmulighederne ved hegning og lukning af grøfter og dermed flere våde områder i skovene.

Naturstyrelsens kommentarer:

Generelt har Naturstyrelsen stor opmærksomhed på at give borgerne adgang til at færdes og opholde sig i urørt skov. Den rekreative infrastruktur som skovveje, stier, ridespor mv. vil derfor kunne forvaltes som hidtil, med løbende vedligehold, udvikling og tilpasning ift. de biodiversitetsfremmende aktiviteter som bliver implementeret i den pågældende skov.

I Boller Overskov og Klokkedal er der ikke planer om etablering af græsningsområder. Det planlagte hegnede område i Boller Nederskov er placeret midt i skoven. Mange besøgende kommer fra vest, og opholder sig omkring molen og badebroen, og i og omkring haven ved Boller Slot. Hegnet placeres i en god afstand til de skovveje, der omkranser området, således vil borgerne ikke få en oplevelse af at gå langs et indhegnet område. Langs kysten findes en velbesøgt sti, som ikke er inkluderet i hegningen. Det er derfor muligt at krydse skoven, både fra syd mod nord og fra øst mod vest, uden at skulle igennem en indhegning. Der placeres klaplåger ved stier, som krydser det indhegnede område.

I Rold Skov er det mulige område med græsning endnu ikke nærmere planlagt. Generelt sikres borgernes adgang til området ved bl.a. klaplåger, færste eller lignende. Naturstyrelsen er opmærksom på at sikre friluftslivet samt den offentlige adgang og søger i samarbejde med de berørte interessenter at finde de bedste løsninger.

Lukning af grøfter kan medføre, at enkelte markerede stier eller veje ikke er farbare. Naturstyrelsen ønsker at bevare borgernes muligheden for at færdes i skoven, eksempelvis ved ændring eller etablering af nye markerede stiforløb i skovene.

4.2.12 Kærskov, Lystrup Skov og Dallerup Skov

Der udtrykkes bekymring for, om mere vand i skovene forhindrer adgang.

Naturstyrelsens kommentarer:

Lukning af grøfter kan medføre, at enkelte markerede stier eller veje ikke er farbare. Naturstyrelsen ønsker at bevare muligheden for at færdes i skoven, eksempelvis ved ændring eller etablering af nye markerede stiforløb i skovene.

4.2.13 Ajstrup Strand

I et høringssvar ytres der bekymring for, om arealet Ajstrup Strand stadig kan benyttes til ridning, og om der vil opstå begrænsninger i forbindelse med hegning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Skoven har i sin helhed været hegnet og afgræsset i mange år, og derfor bliver der ingen forandringer i forbindelse med skovens udpegnings som urørt.

4.2.14 Nordbornholm, Almindingen og Ølene

Et høringssvar udtrykker bekymring for ridning i indhegninger med dyr. Der udtrykkes bekymring for, om længere rideture i skovene kan lade sig gøre, hvis man ikke ønsker at komme igennem en indhegning. Det anføres, at ridning kan blive forhindret af væltede træstammer, vådere skovbund, og af kørespor, der er lavet i forbindelse med skovdriften.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forhold til bekymringer vedr. ridning i indhegninger samt i urørt skov henvises til høringsnotatets generelle svar.

I forhold til konkrete indhegninger på Bornholm vil Naturstyrelsen tilstræbe at anlægge indhegninger på en måde, så flest mulig af de nuværende friluftaktiviteter fortsat kan gennemføres. Det kan eksempelvis ske ved at sikre, at det er muligt at færdes gennem et konkret skovområde uden om indhegninger.

4.2.15 Silkeborg Sønderskov

I et høringssvar udtrykkes der bekymring for, at borgernes adgang til skoven på cykel begrænses grundet hegn og store græssende dyr. Der gives udtryk for, at Naturstyrelsens retningslinjer for færdsel blandt store græssende dyr er vanskelige at overholde som cyklende. Således vil en træner, lærer, pædagog eller foreningsformand, der har ansvar for cyklende børn, løbe en øget risiko for at blive gjort personlig ansvarlig ved ulykke med store græssende dyr.

I et høringssvar føler en borger sig begrænset i sine adgangsmuligheder i skoven til hest, hvis dele af skoven hegnes, da det derfor ikke vil føles sikkert at ride i hegningen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Offentlighedens formelle adgangsmuligheder til de urørte skove vil i henhold til naturbeskyttelseslovens regler være uændret. Naturstyrelsen skal fortsat arbejde for at give borgerne adgang til at færdes og opholde sig i urørt skov. Den rekreative infrastruktur som skovveje, stier, ridespor mv. vil derfor kunne forvaltes som hidtil, med løbende vedligehold, udvikling og tilpasning ift. de biodiversitetsfremmende aktiviteter, som bliver implementeret i den pågældende skov. I områder med indhegning vil borgernes mulighed for færdsel i og gennem hegningen sikres gennem bl.a. klaplåger eller lignende.

Hegn giver en fysisk grænse i skoven, særligt for ryttere, som har lov til at ride uden for stier og veje, men som ikke kan forcere et hegn, hvor der ikke er en låge. Derfor vil rideklubber og større

ride-etablissemeter tæt på skoven blive inviteret til dialog om hvor og hvilke lågetyper, der skal være i de hegn der opsættes. Det at skulle færdes til hest i hegning med andre græssende dyr, kan også udgøre en bekymring. Gode forbindelsesmuligheder mellem områder uden hegning anvises eller etableres i dialog med rytterne.

4.2.16 Silkeborg Nordskov og Bjørnholt

I et høringssvar udtrykkes der bekymring for, at borgernes adgang til skoven på cykel begrænses grundet hegn og store græssende dyr. Der gives udtryk for, at Naturstyrelsens retningslinjer for færdsel blandt store græssende dyr er vanskelige at overholde som cyklende. Således vil en træner, lærer, pædagog eller foreningsformand, der har ansvar for cyklende børn, løbe en øget risiko for at blive gjort personlig ansvarlig ved ulykke med store græssende dyr.

I et høringssvar føler en borger sig begrænset i sine adgangsmuligheder i skoven til hest, hvis dele af skoven hegnes, da det derfor ikke vil føles sikkert at ride i hegningen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Offentlighedens formelle adgangsmuligheder til de urørte skove vil i henhold til naturbeskyttelseslovens regler være uændret. Naturstyrelsen skal fortsat arbejde for at give borgerne adgang til at færdes og opholde sig i urørt skov. Den rekreative infrastruktur som skovveje, stier, ridespor mv. vil derfor kunne forvaltes som hidtil, med løbende vedligehold, udvikling og tilpasning ift. de biodiversitetsfremmende aktiviteter, som bliver implementeret i den pågældende skov. I områder med indhegning vil borgernes mulighed for færdsel i og gennem hegningen sikres gennem bl.a. klaplåger eller lignende.

Hegn giver en fysisk grænse i skoven, særligt for ryttere, som har lov til at ride uden for stier og veje, men som ikke kan forcere et hegn hvor der ikke er en låge. Derfor vil rideklubber og større ride-etablissemeter tæt på skoven blive inviteret til dialog om, hvor og hvilke lågetyper der skal være i de hegn der opsættes. Det at skulle færdes til hest i hegning med andre græssende dyr, kan også udgøre en bekymring, og dermed en barriere. Gode forbindelsesmuligheder mellem områder uden hegning anvises eller etableres i dialog med rytterne.

4.2.17 Gjærn Bakker

I et høringssvar føler en borger sig begrænset i sine adgangsmuligheder i skoven til hest, hvis dele af skoven hegnes, da det derfor ikke vil føles sikkert at ride i hegningen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Hegn giver en fysisk grænse i skoven, særligt for ryttere, som har lov til at ride uden for stier og veje, men som ikke kan forcere et hegn, hvor der ikke er en låge. Derfor vil rideklubber og større ride-etablissemeter tæt på skoven blive inviteret til dialog om, hvor og hvilke lågetyper der skal være i de hegn der opsættes. Det at skulle færdes til hest i hegning med andre græssende dyr, kan også udgøre en bekymring, og dermed en barriere. Gode forbindelsesmuligheder mellem områder uden hegning anvises eller etableres i dialog med rytterne.

4.2.18 Velling Skov og Snabegård Skov

I et høringssvar føler en borger sig begrænset i sine adgangsmuligheder i skoven til hest, hvis dele af skoven hegnes, da det derfor ikke vil føles sikkert at ride i hegningen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Hegn giver en fysisk grænse i skoven, særligt for ryttere, som har lov til at ride uden for stier og veje, men som ikke kan forcere et hegn hvor der ikke er en låge. Derfor vil rideklubber og større

ride-etablissemeter tæt på skoven blive inviteret til dialog om hvor og hvilke lågetyper der skal være i de hegn der opsættes. Det at skulle færdes til hest i hegning med andre græssende dyr, kan også udgøre en bekymring, og dermed en barriere. Gode forbindelsesmuligheder mellem områder uden hegning anvises eller etableres i dialog med rytterne.

4.2.19 Fussingø Udskovene

I et hørings svar er der bekymring for, at friluftslivet vil blive begrænset i forbindelse med, at der fældes træer og sættes hegn op.

Et hørings svar efterspørger, om der bliver ryddet op i grene på stier, så man kan færdes i Udskovene på hest.

I et hørings svar nævnes en bekymring, om begrænsende adgangsmuligheder i skoven til hest, hvis dele af skoven hegnes, da det derfor ikke vil føles sikkert at ride i hegningen.

I et hørings svar er der bekymring for, om Naturstyrelsen vil kunne finde på at opsætte bomkæder ved den nye multiplads ved Mårdalshus og i såvel hvordan vil dette påvirke vejen som en redningsvej?

I et hørings svar påpeges det, at flere af vejene i skoven allerede er i meget dårlig stand efter flere regnskyl og efterspørger om disse vil blive vedligeholdt?

Naturstyrelsens kommentarer:

Offentlighedens formelle adgangsmuligheder til de urørte skove vil i henhold til naturbeskyttelseslovens regler være uændret.

Urørt skov har til formål at sikre skovens naturlige dynamik og naturlige processer og efterlade mere dødt ved af hensyn til biodiversiteten. Naturstyrelsen vil af hensyn til friluftslivet fortsat holde de nuværende skovveje tilgængelige ved at flytte væltede træer og grene væk fra stier i det omfang, det forhindrer passage for friluftslivet. De nuværende skovveje skal ikke fremadrettet kunne bære tunge tømmerlastbiler ol. og derfor vil vedligehold have fokus på friluftslivets behov og ikke produktionsmæssige behov.

I Fussingø Udskovene er der ikke planlagt græsning og hegn. Hørende til Mårdalshus er der dog et mindre areal med såkaldt "tjenestejord", hvor lejer af Mårdalshus kan, som hidtil vælge at sætte egne dyr ud, men dette er afhængig af lejer.

Naturstyrelsen forsøger løbende at afbalancere behovet for at forhindre bilkørsel i skovene ved at sikre let adgang for friluftslivet. Naturstyrelsen opsætter kun kæder, når/hvis der er behov herfor, og der udleveres koder til relevante brugergrupper til bommene/kæderne – f.eks. Fussingø Ride- og køreforening. Det synes sæsonbestemt, hvornår der er problemer med kørsel i skovene i Fussingø, så samtidig med ovenstående, forsøger Naturstyrelsen kun at lukke dem i de relevante perioder. I forhold til bekymringer for om redningskøretøjer kan nå frem, så er dette ikke et problem. Redningskøretøjerne klipper kæderne, hvis de skal ind.

4.2.20 Gjerrild Nordstrand

I et hørings svar nævnes et forslag om omlægning af sti fra sommerhusområdet, Stavnsborgvej / Dagmarvej mod stranden samt hævning på strækninger af Nordsøstien.

I et hørings svar nævnes en bekymring om begrænset adgangsmuligheder i skoven til hest, hvis dele af skoven hegnes, da det derfor ikke vil føles sikkert at ride i hegningen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Den eksisterende sti fra Stavnsborgvej mod stranden, som der henvises til, er ikke nogen officiel anlagt eller afmærket sti. Der er tale om en trampesti, som er opstået via folks færdsel i terrænet. Det vil derfor ikke blive gjort noget for at vedligeholde stien, hvis den bliver ufremkommelig pga. stigende vandstand i det nærliggende vådområde. Der er fri færdsel på arealet, så hvis der opstår en ny trampesti som skitseret i høringssvaret, er det i orden. Der vil dog ikke blive gjort noget aktivt for at etablere en sådan ny trampesti, da der i nærheden er udmærket adgang til stranden via Stavnsborgvej og den eksisterende vej til stranden.

Hvis det viser sig, at oversvømmelse af en del af Nordsøstien er et permanent problem, og ikke kun en følge af den meget våde vinter 2023-24, henvises der til Norddjurs Kommune, der er ansvarlig for vedligeholdelse af Nordsøstien.

Græsning på Gjerrild Nordstrand vil eventuelt være et mindre område i den centrale del af arealet, hvor der er vil være mulighed for at færdes uden om en potentiel indhegning.

4.2.21 Helgenæs

I et høringssvar nævnes en bekymring om begrænset adgangsmuligheder i skoven til hest, hvis dele af skoven hegnes, da det derfor ikke vil føles sikkert at ride i hegningen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Græssende dyr har hidtil været og skal fortsat være et væsentligt element i driften af arealerne på Helgenæs. Specifikt for arealer med planlagt ny græsning (Ellemandsbjerget og Naldhøj) gælder, at der er tale om forholdsvist begrænsede dele af de to skove, hvor der ikke hidtil har været redet i skovbunden pga. tæt bevoksning med bl.a. brombærkrat.

4.2.22 Hjermind Skov

I et høringssvar nævnes en bekymring om begrænset adgangsmuligheder i skoven til hest, hvis dele af skoven hegnes, da det derfor ikke vil føles sikkert at ride i hegningen.

Naturstyrelsens kommentarer:

I Hjermind Skov planlægges ny græsning, som bliver placeret i den østligste del af skoven, hvor der ikke hidtil har været konstateret ridning i skovbunden, og hvor der fortsat vil være passage-mulighed uden om en kommende indhegning.

5. Ansvar

5.1 Generelt

I flere høringssvar spørges der ind til, hvem der har ansvaret for uheld, når besøgende færdes i indhegnede områder.

I flere høringssvar ønskes ansvarsregler klarlagt, og i flere høringssvar forventes det, at Naturstyrelsen har ansvaret, hvis der opstår ulykker i områder med store græssende dyr.

I flere høringssvar opfordres der til tydelig skiltning ved indgange til indhegninger omhandlende, hvem der har ansvaret i tilfælde af ulykker og farlige situationer mellem græssende dyr og besøgende i urørt skov.

I et høringsvar udtrykker en MTB-forening deres bekymring for muligheden for gennemførelse af træning, når dele af skoven hegnes, og at deres instruktører ikke vil tage ansvar for andres børn inde i indhegningerne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Borgernes færdsel på Naturstyrelsens arealer sker på eget ansvar i overensstemmelse med naturbeskyttelsesloven. Dette indebærer færdsel overalt, hele året og døgnet rundt. De samme adgangsforhold gør sig gældende for organisationer og foreninger, herunder også når voksne ledere har ansvar for børn i foreninger.

Naturstyrelsen formidler generelt om hensigtsmæssig færdsel i indhegninger med dyr primært ved skiltning på arealerne. Der er opsat informationsskilt med regler og gode råd ved væsentlige indgange til naturområder. Ved alle væsentlige indgange og andre nødvendige steder er der opsat et piktogram, så borgerne kan se, hvilke dyr, de kan møde i indhegningen samt kontaktinformation til dyrenes ejer. Skiltet findes oversat til engelsk og tysk til de lokaliteter, hvor det er relevant at kommunikere på disse sprog.

6. Biodiversitet

6.1 Generelt

Flere høringsvar udtrykker bekymring for biodiversitetseffekterne af urørt skov. Herunder at der ikke er et overblik over, hvor meget biodiversitet der forsvinder i forbindelse med urørt skov.

Et høringsvar er generelt utilfreds med forvaltningsstrategien for urørt skov. Særligt biodiversitetseffekterne af de fældninger, der foretages i forbindelse med naturgenopretning i urørt skov.

Et høringsvar er bekymret for, om græsning uden tilskuds fodring er af hensyn til økonomi frem for biodiversitet.

Et høringsvar efterspørger alternativer til store græssende dyr til at øge biodiversitet.

Et høringsvar spørger ind til, hvordan græssende dyr påvirker truede arter.

Flere høringsvar udtrykker bekymring for overgræsning, og de effekter det har på biodiversiteten.

Naturstyrelsens kommentarer:

Urørt skov indebærer, at den naturnære skovdrift ophører, og at der fremadrettet skal leves op til to sidestillede prioriteter om både at fremme en rigere natur og give befolkningen gode muligheder for friluftsliv på arealerne. I forbindelse med planlægningen af urørt skov kan en række værktøjer tages i brug til at adressere trusler mod biodiversiteten og understøtte naturgenopretning. Udarbejdelsen af forvaltningsplaner følger "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov", der er baseret på forsker anbefalinger til omstilling til urørt skov (Møller m.fl., 2018). Naturstyrelsen har bedt den nationale videnskabelige følgegruppe for urørt skov om at forholde sig til de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov" for at sikre, at retningslinjerne understøtter udviklingen af biodiversiteten. Der var opbakning i følgegruppen til retningslinjerne, der bl.a. indeholder anbefalinger vedrørende fældninger, truede arter og græssende dyr.

Græssende dyr er af central betydning for biodiversiteten. Græssende dyr skaber ved deres græsning, vandring, sandbadning, skrab, efterladenskaber mv. værdifulde levesteder for en

række arter og forbedrer vegetationsudviklingen (Møller m.fl., 2018). Naturstyrelsen er opmærksom på, at både fravær af store græssende dyr og overgræsning, i form af flere dyr end et areal selv kan bære, er problematisk i forhold til biodiversitet. Det konkrete valg af arter og antal græssende dyr, samt den konkrete udformning af hegnslinjer er ikke specificeret i forvaltningsplanerne, men bliver konkretiseret under fremtidig projektering. Denne projektering følger "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov". Udgangspunktet for styrelsens forvaltning med dyr er, at der ikke ønskes tilskuds fodring på naturarealerne, men at tilskuds fodring kan tillades i tilfælde, hvor dyrevelfærden er udfordret.

Et høringssvar efterspørger konkrete mål for natur og arter.

Et høringssvar spørger ind til, hvordan bevarelsen af eksisterende naturtyper sikres i urørt skov.

Et høringssvar henstiller til, at Naturstyrelsen fremmer biodiversitet på arealer, hvor tilstanden er dokumenteret lav, uden at ændre på udledninger af klimagas, eksisterende dyreliv, friluftsliv, eller eksisterende træproduktion.

Et høringssvar mener, at der er usikkerheder om, hvilken natur der vil indfinde sig efter naturgenopretnings aktiviteter, hvis man stopper med indsatser for lysåben natur efter naturgenopretningsperioden.

Et høringssvar spørger ind til, hvordan arter, der ikke er knyttet til dødt ved, fremmes og hvordan arter knyttet til nåletræer fremmes.

Et høringssvar mener, at det ift. biodiversitet står værre til i det åbne land end i skov.

Flere høringssvar mener, at der er stor risiko for, at der ikke opnås bedre eller større biodiversitet i forhold til nu.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forbindelse med planlægningen af de enkelte naturgenopretningsaktiviteter er der i de enkelte forvaltningsplaner taget udgangspunkt i eksisterende forekomst af anvendelsestyper, aldersfordelingen imellem de eksisterende træer, kortlagte naturtyper, forekomster af arter, der findes på listen over rødlistede arter eller på habitatdirektivets bilag. Naturgenopretningsindsatsen er således tilpasset den nuværende tilstand, hvor de største ændringer generelt forventes at være placeret, hvor udgangspunktet har lavest indhold af naturtyper og arter. Eksempelvis arealer, hvor der er plantet oversøiske træarter. På arealer, hvor der i forvejen er kortlagte habitatnaturtyper, er behovet for aktiv naturgenopretning lavere, hvorimod indførsel af dynamikker og processer i form af naturlig hydrologi og græssende dyr stadig er relevant. Særligt i urørte skove, hvor der samtidig er dele med lysåben natur, er græssende dyr vigtige. Naturstyrelsen forventes at træffe de foranstaltninger, som er nødvendige for sikre en rimelig naturtilstand på arealerne (herunder § 3 arealer). Det betyder at der kan anvendes indsatser i urørt skov-forvaltningen, der samtidig understøtter naturen i lysåbne arealer.

Øgning af mængden af dødt ved er et væsentligt element i Naturstyrelsens naturgenopretningsindsats. Det skyldes, at der er mange arter knyttet til dødt ved i forskellige nedbrydningsstadier og størrelser. Arter, der ikke er knyttet til dødt ved, er afhængige af andre processer, herunder foryngelse af træer og forskellige træarter eksempelvis blomstrende træer og buske. Foryngelse fremmes ved i høj grad at tillade naturlige vegetationsdynamikker, f.eks. opvækst af træer. Forskere peger på, at netop sikring af biodiversitet ved udlæg af urørt skov er en meget omkostningseffektiv måde at sikre biodiversitet på i Danmark, og en stor andel af sjældne og truede arter i Danmark er tilknyttet naturlige skovøkosystemer.

Flere høringssvar foreslår fokus på muligheder for arters spredning i det generelle landskab.

Naturstyrelsens kommentarer:

Mulighed for arter og individers spredning i landskabet er en afgørende komponent for at øge modstandsdygtighed og tilpasning hos arter og bestande. Græssende dyr udfører vigtige funktioner i økosystemet, herunder f.eks. spredning af planter via frø m.v. Der er i forvaltningsplanerne taget stilling til udbredelsen af naturlige processer, herunder græssende dyr. Detaljer om hegnstyper og hegnslinjer specificeres i den efterfølgende projektering af planernes indhold. I vidt omfang kan spredning af plantearter vha. f.eks. hjorte, foregå til det øvrige landskab.

6.2 Lokalt

6.2.1 Vigelsø

I et høringssvar opfordres der til, at det øst-vestgående overdrev slås en gang om året af hensyn til insekter og sommerfugle, da området ellers vokser til.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsens nuværende naturforvaltning på Vigelsø sikrer regelmæssig slåning af det pågældende areal. Med forvaltningsplanen for urørt skov på Vigelsø planlægges afgræsning af stort set hele øen, og dermed også føromtalt areal. Naturstyrelsen vurderer, at arealet bedst udvikles til artsrigt overdrev vha. græsning, evt. med supplerende slåning.

6.2.2 Fuglsanggård

I et høringssvar opfordres der til, at der mod øst og vest i kanten af skoven plantes skovbryns-træer/buske, da dette vil understøtte biodiversiteten.

Naturstyrelsens kommentarer:

Skoven på Fuglsanggård er relativt fattig på træ- og buskarter. Naturstyrelsen bakker op om forslaget og har i forvaltningsplanen for Fuglsanggård tilføjet, at der plantes hjemmehørende træer og buske i Fuglsangskovens skovbryn.

6.2.3 Arrenæs og Frederiksværkskovene

I et høringssvar opfordres Naturstyrelsen til at inkludere særlige arter i forvaltningsplanen, som er pressede i det nordsjællandske landskab, f.eks. løgfrø.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forvaltningen i den urørte skov har fokus på at skabe levesteder og mikrohabitater for en lang række arter. Det er imidlertid stadig muligt at iværksætte særlige indsatser for arter, hvor dette er relevant, herunder f.eks. løgfrø.

6.2.4 Tisvilde Hegn

I et høringssvar udtrykkes der bekymring for, hvorvidt områdets lysåbne arealer vil springe i skov, hvis græsningstrykket ikke er højt nok.

I et høringssvar angives det, at der ift. afbrænding i forvaltningsplanen, også bør foretages afbrænding af andet end hugstaffald.

Naturstyrelsens kommentarer:

Størsteparten af de eksisterende lysåbne områder og arealer i Tisvilde Hegn er udpeget som Natura 2000-habitatnatur. Derfor har Naturstyrelsen en forpligtigelse til at pleje disse arealer med fokus på naturtypernes bevaringstilstand. Den planlagte pleje er beskrevet i Natura 2000-plejeplanen for området. Græsningstrykket vil blive justeret løbende for at sikre opfyldelsen af den planlagte pleje.

I forhold til afbrænding er det i forvaltningsplanen beskrevet, at brand vil blive brugt i flere sammenhænge som naturplejevirkemiddel. Dels vil afbrænding blive anvendt i mindre mosaikker på de lysåbne hede- og græsarealer. Derudover vil afbrænding blive brugt som virkemiddel ift. at hindre opvækst på arealer, hvor der er fældet ikke-hjemmehørende træarter. Endelig vil brand blive brugt som virkemiddel til at skabe mikrohabitater i stående træer.

6.2.5 Stenderuphalvøen

I et hørings svar spørges der til, hvilke arter urørt skov tilgodeser.

Naturstyrelsens kommentarer:

Urørt skov forventes at fremme forholdene for en lang række af truede arter. Præcist hvilke og hvornår kan være svært at forudsige. Det kan udledes af rødlisten fra 2019, at antallet af truede arter af f.eks. biller og svampe knyttet til dødt ved er stort, og det er et af de områder, hvor den urørte skov i fremtiden vil levere velegnede levesteder. For fuglene forventes, at den urørte skov tilbyder velegnede levesteder til flere fåtallige ynglefugle, som f.eks. svaleklire og hvinand. For padder er det forventningen, at den eksisterende bestand af løvfrø i området kan vokse, da der etableres flere egnede levesteder, når hydrologien i dele af skoven genoprettes.

6.2.6 Jels Skovene

I et hørings svar spørges der ind til, hvilke truede arter som urørt skov vil fremme forholdene for i Jels Skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Urørt skov forventes at fremme forholdene for en lang række af truede arter. Præcist hvilke og hvornår kan være svært at forudsige. Det kan udledes af rødlisten fra 2019, at antallet af truede arter af f.eks. biller og svampe knyttet til dødt ved er stort, og det er et af de områder, hvor den urørte skov i fremtiden vil levere levesteder. For insekter kan det også være arter knyttet til overgangszonen mellem søerne og skoven, bl.a. vandnymfer og guldsmede. For fuglene forventes, at den urørte skov tilbyder velegnede levesteder til flere fåtallige ynglefugle, som f.eks. svaleklire og hvinand. For padder er det forventningen, at den eksisterende bestand af løvfrø i området kan vokse, da der etableres flere egnede levesteder, når hydrologien i dele af skoven genoprettes.

6.2.7 Fussingø Udskovene

I et hørings svar nævnes det, at hvis Indskovene hegnes, og Udskovene bliver stedet for folkets fritidsaktiviteter, hvor skal vildtet så finde ro til at yngle og finde føde.

Naturstyrelsens kommentarer:

Offentlighedens formelle adgangsmuligheder til de urørte skove vil være uændret.

Naturnationalparken (Indskovene), som ligger umiddelbart nord for Udskovene, hegnes med et 2 m højt vildtheegn, der skal holde krondyr og stude inde i naturnationalparken. I hegnet etableres vildtpassager, så alle dyr op til og med rådyr kan passere hegnet. Dvs. f.eks. også ræv, råvildt

og grævling. Vildtpassagerne placeres i forbindelse med eksisterende og kendte vildtveksler i terrænet, og den endelige placering vil ske så sent i processen som muligt, for at sikre placering ved de mest anvendte veksler. Dette er i overensstemmelse med almindelig praksis ved hegnsopsætning på Naturstyrelsens arealer.

I både Ind- og Udskovene er der områder, hvor der ikke planlægges friluftsfaciliteter. Naturstyrelsen vurderer, at der i begge skove er områder, hvor dyr kan finde ro til at yngle og finde føde.

7. Dyr og hegn

7.1 Generelt

I flere høringssvar udtrykkes der generelt utilfredshed med indhegninger i skovene, og flere høringssvar ønsker en begrænset etablering af hegning og udsætning af dyr.

I flere høringssvar udtrykkes der generelt opbakning til at etablere hegn med græssende dyr i skovene.

Flere høringssvar spørger ind til andre muligheder for forvaltning, hvor man opnår samme resultat, men uden at etablere hegninger i skoven med græssende dyr.

Naturstyrelsens kommentarer:

Græsning med græssende dyr ses som en basal proces i de urørte skove på lige fod med f.eks. naturlig hydrologi, da de bidrager til naturlige processer og dynamikker med stor betydning for bevarelse og udvikling af biodiversiteten i det konkrete område. Forskeranbefalinger og opfordringer fra den videnskabelige følgegruppe peger på, at skovgræsning sammen med f.eks. naturlig hydrologi og strukturændringer i bevoksningerne er en vigtig funktion for optimering af biodiversiteten i urørt skov. Naturstyrelsen vurderer ikke, at man kan opnå samme resultat uden græssende dyr eller kun ved hjælp af hjortevildt.

Et høringssvar opfordrer til, at det fremgår af skiltningen ved indgangen til en hegning, hvis det anbefales ikke at medbringe hunde i hegningen, samt hvilke dyr man risikerer at møde og hvordan man skal opføre sig i hegningen. Dette skal gerne være på flere sprog og med piktogrammer.

Et høringssvar mener at det vil være farligt for mennesker og hunde, hvis de skal færdes blandt store græssende dyr.

I flere høringssvar er der bekymring for sikkerheden ved at færdes i indhegninger, bl.a. som rytter, og der er generelt et ønske om, at stier mm. ligger uden for indhegninger.

I et høringssvar opfordres der til på de steder hvor der etableres hegninger, at der laves ridestier som går udenom hegningerne, så det stadig er muligt at ride i skovene.

I flere høringssvar opfordrer man til at anvende ryttervenlige låger og færister.

I et høringssvar er man bekymret for at ens naturoplevelse ændres ved etablering af skovgræsning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen formidler generelt om hensigtsmæssig færdsel i indhegninger med dyr primært ved skiltning på arealerne. Der er opsat informationsskilte med regler og gode råd ved væsentlige indgange til naturområder. Ved alle væsentlige indgange og andre nødvendige steder er der opsat et piktogram, så borgerne kan se, hvilke dyr, de kan møde i indhegningen samt kontaktinformation til dyrenes ejer. Skiltet findes oversat til engelsk og tysk til de lokaliteter, hvor det er relevant at kommunikere på disse sprog.

Færdsel i naturen sker på eget ansvar, hvorfor det er op til borgerne selv at vurdere, om de vil tage hund med i indhegningen.

Naturstyrelsen anerkender, at ikke alle er trygge ved at færdes i områder, hvor der færdes græssende dyr bag hegn. Ved bemærkninger til konkrete stier vil det blive vurderet lokalt, om der foretages ændringer i forvaltningsplanen. Naturstyrelsen er endvidere i dialog med flere af brugergruppernes hovedorganisationer, herunder rytterorganisationer, som er bekymrede for at færdes i indhegninger med fritlevende dyr. Naturstyrelsen arbejder aktivt sammen med brugergrupperne for at forbedre formidlingsindsatsen om hensigtsmæssig færdsel i indhegningerne.

I områder med indhegning vil borgernes mulighed for færdsel i og gennem hegningen sikres gennem bl.a. klaplåger og færister.

Det er muligt, at ens naturoplevelse ændres. Naturstyrelsen støtter sig til forskeranbefalinger og input fra interesseorganisationer, og ud fra dette udformes styrelsens forvaltningsplaner.

I et høringssvar opfordres der til at undgå tilskuds fodring, og der opfordres til at sikre at areaerne, både i forhold til størrelse og struktur, er egnet til enten helårsgræsning eller periodevis græsning.

Et høringssvar spørger ind til hvordan det sikres, at skoven bliver et naturligt habitat for kvæg og heste.

Naturstyrelsens kommentarer:

Ud fra et biodiversitetsmæssigt hensyn vil Naturstyrelsen have fokus på, at tilskuds fodring på statens værdifulde naturarealer begrænses mest muligt. Tilskuds fodring bør således kun forekomme, hvis det vurderes nødvendigt for at sikre god dyrevelfærd på arealerne. For arealer, hvor dyrene går ude hele året, kan tilskuds fodring være nødvendigt i f.eks. langvarige perioder med frost og sne, men også om sommeren med langvarig tørke kan det komme på tale. I de tilfælde, hvor der græsses i vinterperioden og perioder med vinterlignende vejr, vil Naturstyrelsen i samarbejde med den private dyreholder udarbejde en beredskabsplan, hvor det aftales med dyreholder hvilke tiltag og aktiviteter (f.eks. fjernelse af dyr eller tilskuds fodring), der skal igangsættes og i hvilken rækkefølge, hvis der måtte opstå en situation, hvor føderessourcen bliver knap.

Græsningsmetode, valg af græsningsdyr og udformning af indhegninger er tilpasset det enkelte areals geografi, naturindhold m.v. i området, samtidig med, at hensyn til det lokale friluftsliv og nye oplevelsesmuligheder indarbejdes.

Flere høringssvar ønsker at vide, om indhegning i skovene vil have betydning for eksisterende vildt, og der opfordres til at vildt skal kunne bevæge sig ind og ud af indhegninger. Der bliver også spurgt ind til, om det er muligt at bruge eksisterende hjortevildt som græssere i indhegningerne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der bliver i forvaltningen af urørt skov set på, om græsning med ikke-hegnet vildt kan være helt eller delvist tilstrækkeligt f.eks. i områder med tætte bestande af kron- og/eller dådyr, da store dele af skovene allerede er påvirket af græsning af hjortevildtet. Det er dog væsentligt i den sammenhæng, at hjortevildtet generelt har andre fødepræferencer end heste og kvæg, og at adfærdsmønstret også vil være anderledes for vildt, der frit kan søge føde på tilstødende marker m.v. Samtidig er der en anderledes fauna tilknyttet f.eks. gødning fra heste og kvæg ift. hjortevildt. Den bedste effekt af græsningen opnås derfor ved at have flere arter af græssende dyr på samme areal.

I forhold til hegning vil Naturstyrelsen i langt overvejende grad kunne nøjes med at opsætte lave hegn med glat, strømførende tråd, hvilket er tilstrækkeligt til at holde kvæg og heste inde, men som f.eks. hjortevildt i området kan passere uden problemer. Høje hegn, som ikke kan passeres af hjortevildt, bruges kun i de forventeligt få tilfælde, hvor det ønskes at etablere en (tættere) bestand af hjortevildt i områder, hvor den pågældende art ikke findes i forvejen.

Flere høringssvar anbefaler at lave en samlet national plan for hegning og udsætning af store græssere med inddragelse af interesseorganisationer.

I et enkelt høringssvar problematiseres det, at der ikke planlægges skovgræsning i større omfang.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen planlægger alene hegning og græsning på de arealer Naturstyrelsen forvalter. Denne planlægning sker i form af de konkrete forvaltningsplaner for Naturstyrelsens arealer, som udarbejdes med offentlig høring og inddragelse af brugerråd mv.

Naturstyrelsen planlægger græsning i henhold til "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov". Der planlægges efter det overordnede dobbelte formål for urørt skov, om både at fremme en rigere natur og give befolkningen gode muligheder for friluftsliv.

I et høringssvar mangler man svar på hvad forskellen er på "Afgræsning med husdyrhegning" og "Afgræsning med rewilding hegning".

Naturstyrelsens kommentarer:

I høringmaterialet har græsninger været tegnet ind med forskellige aktivitetstyper, heriblandt aktiviteten "Afgræsning – Husdyrhegning" og "Afgræsning - Rewilding hegning". "Rewilding hegning" skal ses i relation til aktiviteten "Husdyrhegning", som anvendes langt de fleste steder.

"Rewilding hegning" anvendes, hvor Naturstyrelsen påtænker at etablere eller udvide hegninger med dyrearter, som man normalt ikke bruger i naturpleje med græsning, f.eks. hjortevildt som kræver højt hegn, eller hvor hegningen og/eller græsningen på anden måde skiller sig ud. Det kan f.eks. være steder, hvor der er tale om særligt store, sammenhængende hegn med helårsgræssende dyr. I den enkelte forvaltningsplan vil aktiviteten normalt være uddybet.

I et høringssvar opfordres der til at benytte reproducerende dyr i indhegningerne.

Flere høringssvar spørger ind til valget af græssende dyr, og flere høringssvar opfordrer til at benytte geder og får, i stedet for heste og kvæg. Et høringssvar opfordrer til at benytte ikke-opsøgende vilde hjemmehørende arter, som græssere.

I flere høringssvar bliver der spurgt ind til hvor og hvor store indhegningerne bliver, hvor mange og hvilke dyr der sættes ud og om der forventes helårsgræsning?

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen gør opmærksom på, at man kan se i udkastet til de 52 forvaltningsplaner, hvor indhegninger forventes at blive placeret. Beslutningen om antal af dyr, hvilke dyr, reproduce-rende dyr eller ej samt om der forventes helårsgræsning vil indgå i den nærmere projektering, hvor det undersøges om projektet kan gennemføres helt, i mindre omfang eller om der skal afsøges alternative muligheder. Dette indebærer også at der opnås de nødvendige myndig-hedstilladelser.

I et høringssvar efterspørges det, hvilke EU-tilskud Naturstyrelsen forventer at få, samt hvor store beløb dette drejer sig om.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er som udgangspunkt ikke muligt at indhente EU- landbrugsstøtte ved græsning med dyr i fredskov, da EU- landbrugsstøtten overvejende kan søges på lysåbne arealer, og på skov uden for fredskov med græsningsegnet plantevækst. Langt hovedparten af "skov" i Naturstyrelsen er pålagt fredskov.

Skovgræsningsarealer i urørt skov vil overvejende blive bortforpagtet med krav til forpagteren om hvilken type græsning der skal leveres. Her er det Naturstyrelsen uvedkommende, hvad forpagter søger af EU-landbrugsstøtte.

7.2 Lokalt

7.2.1 Vigelsø

I et høringssvar bifaldes græsning i planen, men opfordrer til at det bliver ekstensiv græsning.

I et høringssvar opfordres der til, at der anvendes reproducerede dyr i hegningerne.

I et høringssvar opfordres der til, at der udsættes flere forskellige typer af dyr.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen sikrer løbende, at afgræsningen understøtter naturudviklingen på Vigelsø. Naturplejen skal dels sikre udvikling af lysåben natur, og græsningsskov, dels også sikre gode yngleforskel for sårbare og sjældne vandfugle på Vigelsø. Der er kun mulighed for sommer-græsning på Vigelsø, fordi øen ikke kan besejles, når der er islag i fjorden. Der er derfor ikke mulighed for at have reproducerende dyr på Vigelsø, og det er vanskeligt at håndtere afgræsning med flere typer af dyr i forhold til transport og tilsyn med dyrene.

7.2.2 Arealer på Sydlangeland

I et høringssvar opfordres der til, at der anvendes reproducerede dyr i hegningerne.

I et høringssvar opfordres der til, at der udsættes flere forskellige typer af dyr.

Naturstyrelsens kommentarer:

I de planlagte udvidelser af eksisterende hegninger på Sydlangeland vil der gå både kvæg og vilde heste. Hestene reproducerer allerede i hegningerne. Da der kun er en lille bestand af kvæg, håndteres den ikke som selvreproducerende.

7.2.3 Sjælsø Lund, Stumpedyse Hegn og Breette Skov

I flere høringssvar påpeges det, at den planlagte hegning i Sjælsø Lund med græssende kreaturer vil begrænse adgangen for lokale ryttere. Der nævnes bl.a., at flere ryttere ikke har lyst til at ride ind i hegningen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Græssende dyr, såsom kreaturer, bidrager til at skabe naturlige processer og variation i skovene. Kreaturer er bl.a. med til at opretholde den lysåbne natur, som skaber plads til blomster, sommerfugle m.m., de skaber naturlig variation med deres tråd og gødning til gavn for bl.a. mosser og insekter. Naturstyrelsen har undladt at hegne den østlige og sydlige del af Sjælsø Lund, så der fortsat er mulighed for at færdes i skoven uden for hegningen. Naturstyrelsen indgår gerne i en dialog med rytter og foreninger om, hvor der skal placeres ridelåger i den nye hegning.

7.2.4 Buresøskovene

I et høringssvar opfordres Naturstyrelsen til at reducere skovgræsningen i den sydøstlige del af den planlagte hegnsudvidelse i Uggeløse Skov, af hensyn til ridestier med naturforhindringer. Derudover ønsker man at få etableret 2-4 låger, der kan åbnes fra hesteryg.

I et høringssvar omhandlende Buresøskovene spørger man, om der fortsat vil være græsning ved småsøerne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen holder fortsat fast i den planlagte udvidelse af folden i Uggeløse Skov, da en udvidelse af den eksisterende græsning skal være med til at skabe en vigtig og mere naturlig dynamik på arealerne, som kan øge biodiversiteten i området. Græssende kreaturer er med til at skabe variation vha. deres bid, tråd og gødning og dermed skabe flere levesteder for en række andre arter. Naturstyrelsen vil i dialog med de lokale brugere herunder rytterne fastlægge den mere præcise hegnslinje og hvor der vil blive etableret låger, stenter og rytterlåger, så det fortsat er muligt at færdes i og på tværs af folden også til hest.

Der vil fortsat være græsning med kvæg ved Småsøerne.

7.2.5 Gråstenskovene

I et høringssvar påpeges det, at de planlagte indhegninger i Gråstenskovene deler skoven op i to, idet orienteringsløbere og andre skovgæster vil være usikre i at krydse indhegningerne.

I flere høringssvar opfordres der til, at indhegningerne i Gråstenskovene sammenlægges til en stor hegning, og at der indføres helsårsgræsning med kreaturer og heste med et græsningstryk, der sikrer at skovens bestand af majgøgeurt ikke påvirkes negativt.

I et høringssvar opfordres der til, at de lysninger som skabes i skoven afgræsses i videst muligt omfang.

Naturstyrelsens kommentarer:

I Gråstenskoven etableres der indhegninger med et almindeligt trådhegn, som må passeres som hidtil. Der vil være alternative ruter uden om indhegningerne.

De planlagte indhegninger er valgt ud fra en afvejning af hensyn til både biodiversitet, friluftsliv og andre forhold. Indhegningerne i Gråstenskoven er delt op af hensyn til, at der fortsat skal være mulighed for at færdes i skoven uden at bevæge sig ind i indhegninger. Der stræbes imod at anvende forskellige græssende dyr med et naturligt græsningstryk uden tilskuds fodring, hvor det er muligt. Naturstyrelsen er opmærksom på hensynet til konkrete arter som f.eks. majgøgeurt, og vil tage højde for disse arter f.eks. ved midlertidig frahegning med henblik på at sikre frøsætning og frøspredning.

Naturstyrelsen har planlagt indhegningerne i Gråstenskoven, så flest muligt af de ryddede arealer afgræsses.

7.2.6 Helligsø

I et hørings svar opfordres der til, at der indføres helsårsgræsning uden tilskuds fodring.

Naturstyrelsens kommentarer:

Ved Helligsø tilstræbes det at anvende forskellige græssende dyr ved et naturligt græsningstryk uden tilskuds fodring, hvor det er muligt.

7.2.7 Pamhule Skov

I flere hørings svar gøres der indsigelser mod, at der etableres indhegninger, og at indhegninger vil begrænse brugernes færdsel i skovene.

I et hørings svar opfordres der til helårsgræsning langs Hindemaj og Tørning Å.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er et begrænset areal af skovene, der indhegnes, hvorfor det fortsat vil være muligt at benytte skovene uden at gå i en indhegning. Endvidere etableres der korte sluser, så det er muligt hurtigt at passere gennem indhegningerne. Gode oversigtsforhold sikrer overblik over hvor dyrene opholder sig.

Der tilstræbes mod at anvende helårsgræsning med et naturligt græsningstryk uden tilskuds fodring. Det vurderes i de enkelte tilfælde om helårsgræsning er muligt.

7.2.8 Skovene rundt om Sønderborg

I et hørings svar opponeres der mod, at indhegningen ved Arnkilsøre udvides ind i Arnkil Skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsens plan om at udvide indhegningen med græssende dyr sker af hensyn til sikring af biodiversiteten. Der foretages fældninger i egebevoksningerne for at bryde op i den homogene struktur, og for at øge variation mellem lysåbne og skovbevoksede områder.

7.2.9 Hannenov-Ovstrup Skov

I et hørings svar nævnes det, at hvis der udsættes kreaturer, bør det være små publikumsvenlige racer.

I flere hørings svar nævnes det, at afgræsning bør foregå i én eller maksimalt to folde med helårsgræssende heste og okser samt af får bør undgås.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen sikrer sig altid i forbindelse med indgåelse af græsningsaftaler, at der ikke kommer uvane dyr på arealerne. Der vælges robuste dyr, som ikke er opsøgende. Dyrene skal være egnede til at gå på arealerne både i relation til naturplejen og til friluftsliv.

Hannenov-Ovstrup Skov gennemskæres af flere kommuneveje, hvor bl.a. oversigtsforholdene taler imod at etablere hegninger på tværs af vejene. Dette kan måske overvejes på længere sigt, når der er indhentet flere erfaringer med skovgræsning. Forvaltningsplanen lægger derfor op til etablering af 4 folde og så vidt muligt helårsgræsning i hvert fald i to af disse.

Får forventes fortsat benyttet i begrænset omfang i den fremtidige forvaltning af Hannenov-Ovstrup Skov. De benyttes primært til afgræsning af det store fortidsminde Falsters Virke, hvor der kun må benyttes lette dyr. Her græsser de i afgrænsede perioder, hvilket hidtil både har begrænset ørnebregnerens stigende udbredelse og muliggjort udvikling af en vegetation med flere karakterarter for surt overdrev.

7.2.10 Faksinge Skov

I et hørings svar nævnes det, at høringsparten vil søge fonde, for at kunne bidrage til et muligt samgræsningsprojekt med Naturstyrelsen. Dette omhandler den nordlige del af Faksinge Skov, som grænser op til det privatejede græsningsareal.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen tilføjer i forvaltningsplanen som kategori 2 aktivitet, at den nordligste del af Faksinge Skov kan indgå i en græsningsfold, hvis en sådan etableres nord for skoven. Det drejer sig dels om Afd. 683 på 1,4 ha og om Afd. 682 (delvis) på i alt 1,9 ha. Det vil dog bero på en nærmere vurdering af de samlede hensyn i skoven.

7.2.11 Alle forvaltningsplaner for lokalenheden Nordsjælland

I et hørings svar udtrykkes der forventning om, at Naturstyrelsen inddrager de lokale ridelaug i beslutningerne om valget af dyr i græsningsfoldene. Ligeledes forventer de lokale ridelaug, at lågerne i græsningsfoldene følger de råd og retningslinjer, som ridelaugene har afgivet ifm. låger i naturnationalparkerne.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forhold til låger og deres design gælder der særlige forhold i relation til naturnationalparkerne. For naturnationalpark Gribskov og naturnationalpark Hellebæk Skov og Teglstrup Hegns vedkommende hegnes der med et højt hegn, og dels har de en arealmæssig størrelse, som er betydeligt større end både eksisterende og planlagte græsningsfolde i den urørte skov. De planlagte græsningsfolde i den urørte skov etableres med et lavt trådhegn. Det kan derfor ikke forventes, at lågerne i de planlagte græsningsfolde får samme udformning, som lågerne i naturnationalparken. I forhold til indretningen og passagen af de planlagte græsningsfolde inddrages de lokale ridelaug efter behov, ligesom den gode dialog med ridelaugene fortsættes. Dyrevalget i de enkelte græsningsfolde vil afhænge af en række faktorer, herunder eksempelvis hvilke dyr en mulig forpagter kan tilbyde samt friluftslivet lokalt (brugergrupper og intensitet).

7.2.12 Arrenæs og Frederiksværksskovene

I et hørings svar opfordres Naturstyrelsen til at inddrage dele af Sonnerup Skov og Brødemose Skov i de planlagte græsningsfolde for at nedbryde skellet mellem skoven og det åbne land.

Naturstyrelsens kommentarer:

Både friluftsliv og biodiversitet vægtes højt i urørt skov. I det konkrete tilfælde har Naturstyrelsen afvist disse hensyn, og derfor planlægges der ikke græsningsfolde i de nævnte skove.

7.2.13 Klosterris, Horserød og Gurre

I flere høringssvar opfordres og anbefales det, at der ændres på de planlagte græsningsfolde af forskellige årsager – herunder mangel på føde, hensyn til fortidsminder eller ift. at inddrage større dele af de skovbevoksede arealer i foldene.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er forpligtet til at overholde gældende lovgivning, herunder beskyttelse af fortidsminder. Der vil derfor løbende blive ført tilsyn med fortidsminder, som indgår i græsningsfolde for at sikre, at de ikke beskadiges. Græsningsfold G2 inkluderer ikke skovbevoksede arealer, da der mod øst findes en skovvej, som er meget benyttet af skovens brugere, og mod vest findes et beskyttet jorddige, som er vurderet uhensigtsmæssigt, at inddrage i folden. I forhold til fødegrundlag i græsningsfoldene vurderer Naturstyrelsen løbende, hvor mange dyr de enkelte folde kan rumme, og antallet af dyr justeres derefter, så der er tilstrækkeligt med føde til de græssende dyr. I forhold til græsningsfolden G1 er denne aktivitet – som beskrevet i forvaltningsplanen – angivet som en såkaldt kategori 2 aktivitet, da områdets nuværende tilstand ikke understøtter og kvalificerer området til helårsgræsning, og projektets realisering derfor bl.a. vil afhænge af områdets udvikling i de kommende år.

7.2.14 Tisvilde Hegn

Flere høringssvar fokuserer på de planlagte udvidelser af græsningsfoldene i Tisvilde Hegn – herunder hensyn til friluftslivet generelt, til områdets ryttere samt mulighed for yderligere udvidelser end de allerede planlagte græsningsfolde.

I et andet høringssvar er det ønsket, at der anvendes forskellige typer af dyr i græsningsfoldene, og dyr som ikke er kastreret.

Naturstyrelsens kommentarer:

Både biodiversitet og friluftsliv vægtes højt i den urørte skov. Naturstyrelsen har på baggrund af de indkomne høringssvar besluttet at justere hegnlinjen i græsningsfolden G1, så hegnet ikke krydser Fynbolinjen, men etableres langs den sydøstlige side. Med justeringen kommer Fynbolinjen at ligge uden for den planlagte græsningsfold. I forhold til fortsat at sikre muligheder for friluftslivet vil der blive opsat låger, som gør det muligt at forcere hegnet. Forvaltningsplanen er gældende de næste 15 år, hvorefter der udarbejdes en ny forvaltningsplan for arealerne, hvor der kan foretages en ny vurdering ift. græsning baseret på erfaringerne fra den nuværende planperiode.

7.2.15 Gribskov

I flere høringssvar fokuseres der på de planlagte udvidelser af eksisterende græsningsfolde i Gribskov. Særligt peges der på, at udvidelser af hegningerne vil medføre en forringelse for friluftslivet generelt.

I et høringssvar ønskes der mere græsning i Gribskov.

Flere høringssvar drejer sig om de planlagte udvidelser af græsningsfoldene i Hessemosen. Konkret er der ønske om, at adgangsvejen ved Råbjergvej holdes uden for hegningen. Desuden ønskes adgangsvejen via den tidligere kirkesti opretholdt som nu, hvor stien ikke er inden for

hegnet. Endvidere ønskes stien mellem Frederik VII's Vej og Frøkenbøgevej holdt uden for hegningen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Både biodiversitet og friluftsliv vægtes højt i den urørte skov. Naturstyrelsen har stor opmærksomhed på, at friluftslivet sikres samme eller forbedrede vilkår. Set i det lys har Naturstyrelsen valgt at etablere 4 hegninger frem for én stor græsningsfold i Hessemosen. De større skovveje mellem de planlagte 4 hegninger holdes uden for hegningerne, og det er dermed muligt at færdes i området uden om hegningerne. Desuden vil hegnslinjen, der hvor det er muligt, blive trukket væk fra skovvejene for, at sikre god plads til passage mellem områdets forskellige brugergrupper. Naturstyrelsen har på baggrund af de indkomne hørings svar besluttet, at justere hegnslinjen for græsningsfolden G2 i Hessemosen, så adgangsvejen til skoven fra Råbjergvej holdes uden for hegningen. Adgangsvejen via den nedlagte kirkesti opretholdes jf. lågeaftalen, men vil fremadrettet løbe igennem græsningsfolden G2. Der sikres den nødvendige passage med to låger, så hegnet kan passeres. Lågerne etableres så det er muligt, at passere med hest. Desuden vil det i G2 folden blive prioriteret, at græsningen sker med kvæg. Stien mellem Frederik VII's Vej og Frøkenbøgevej planlægges fortsat at indgå i græsningsfolden G3. Dyrevalget i de enkelte græsningsfolde vil afhænge af en række faktorer, herunder eksempelvis hvilke dyr en mulig forpagter kan tilbyde samt friluftslivet lokalt (brugergrupper og intensitet).

7.2.16 Boller, Klokkedal og Rold Skov

I et hørings svar udtrykkes et ønske om, at der anvendes hegn som sikrer vildtets frie passage.

Naturstyrelsens kommentarer:

Den hegnstype, som vil blive anvendt i Boller Nederskov og Rold Skov, vil være et lavt hegn med to-tre tråde, hvilket ikke forhindrer vildtets frie passage.

7.2.17 Kærskov, Lystrup og Dallerup Skov

I et hørings svar bemærkes det, at de planlagte arealer til afgræsning i Lystrup Skov og Dallerup Skov er for store.

Naturstyrelsens kommentarer:

De planlagte arealer til mulige græsningsområder i skovene skal ses som potentielt mulige områder, som vil blive yderlig specificeret i projekteringsfasen. Hvis hegningen etableres, vil hegnet være et lavt hegn med to-tre tråde hvor vildtet har fri passage.

Generelt sikres borgernes adgang til området ved bl.a. klaplåger, færister eller lignende. Naturstyrelsen er derfor opmærksom på at sikre friluftslivet samt den offentlige adgang, og søger i samarbejde med de berørte interessenter at finde de bedste løsninger.

7.2.18 Stenderuphalvøen

I et hørings svar efterspørges information om den eventuelle græsning i Sdr. Stenderup Skovene. Der efterspørges græsning frem for maskinel/manuel pleje af de lysåbne naturtyper.

Naturstyrelsens kommentarer:

De planlagte arealer til mulige græsningsområder i skovene skal ses som potentielt mulige områder. Det endelige areal vil blive planlagt i projekteringsfasen, hvor valg af dyr, antal og hegnstype også vil blive planlagt. Der er ikke planlagt hegn i afd. 2744 og 5787, som er lysåbne naturtyper og/eller kortlagt lysåben habitatnatur. Der er derfor behov for maskinel/manuel pleje af disse, for at opretholde deres tilstand.

Generelt sikres borgernes adgang til området ved bl.a. klaplåger, færister eller lignende. Naturstyrelsen er derfor opmærksom på at sikre friluftslivet samt den offentlige adgang, og søger i samarbejde med de berørte interessenter at finde de bedste løsninger.

7.2.19 Grund Skov og Bankehøve

I flere høringssvar udtrykkes der bekymring for den eventuelle græsning i Grund Skov og Bankehøve, mens der i andre høringssvar udtrykkes et ønske om mere græsning i skovene. Der foreslås at der frem for et stort hegn, etableres flere mindre hegninger.

Naturstyrelsens kommentarer:

De planlagte arealer til mulige græsningsområder i skovene skal ses som potentielt mulige områder. De enkelte konkrete områder er endnu ikke fastlagt.

Hvis hegningen etableres, vil hegnet vil være et lavt hegn med to-tre tråde. Vildtet har derfor mulighed for fri passage.

Generelt sikres borgernes adgang til området ved bl.a. klaplåger, færister eller lignende. Naturstyrelsen er derfor opmærksom på at sikre friluftslivet samt den offentlige adgang og søger i samarbejde med de berørte interessenter at finde de bedste løsninger.

Naturstyrelsen planlægger på et senere tidspunkt at afholde endnu et offentligt borgermøde for at indgå i dialog med borgerne om, hvordan et eventuelt fremtidigt græsningsprojekt i skovene kan indrettes så flest mulige borgere fortsat føler, at de kan bruge skovene til deres friluftaktiviteter.

7.2.20 Nordbornholm

I flere høringssvar kritiseres planer om hegning af området omkring Hammeroddefyr og boligene. Der menes ikke, at græsning vil bekæmpe rynket rose, og der ønskes mekanisk bekæmpelse uden græsning. Derudover er der bekymring for lugtgener, udsigt og sikkerhed, hvis græsningen udvides.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har gode erfaringer med at kombinere mekanisk bekæmpelse af rynket rose med græsning. Erfaringen er, at dyrene meget gerne æder de friske skud efter den mekaniske bekæmpelse. På øvrige arealer på Hammerknuden har metoden begrænset tilvæksten så meget, at rynket rose kun udgør et lille problem for den øvrige flora. Dette kan ses meget tydeligt ved passage mellem det ikke græssede areal ved Hammerodde Fyr og det græssede areal. Der, hvor græsningen starter, er roserne bidt helt ned eller forsvundet, og der, hvor der ikke græsses, breder roserne sig og overskygger den øvrige flora.

Vurdering er derfor, at det vil være særdeles effektivt at kombinere græsning med mekanisk bekæmpelse på det resterende areal omkring fyret, og dette vil kræve en indhegning. Mekanisk bekæmpelse uden græsning vil derimod være en meget ressourcekrævende løsning, fordi den vil skulle gentages ofte, og den vurderes heller ikke at være nær så effektiv.

Det vurderes, at lugtgenerne fra græssende dyr vil være stærkt begrænsede. Hegnet placeres som udgangspunkt i Naturstyrelsens skel, med mindre andet aftales med de enkelte lodsejere. Enheden går gerne i en dialog om eventuelt ekstra klaplåger i hegnet for at mindske gener mest muligt. Det bemærkes, at græsningen kan medvirke til at sikre en fortsat udsigt over havet, da dyrene hjælper med at holde træopvækst nede. Der henvises til øvrige svar vedr. færdsel i hegninger for svar på bekymringerne vedr. sikkerhed.

7.2.21 Silkeborg Nordskov og Bjørnholt

Et høringssvar omhandler forslag om at græsningen bør udvides, så den udover Vadstidal og det område, der er udpeget til græsningsskov (afdeling 454 og 453 nordlige del) også omfatter skovskrænten mellem den græssede eng og skoven nord for den eksisterende hegning (afdeling 452).

Samme høringssvar foreslår at skovbræmmen, der adskiller det smalle græsningsareal op mod Borgdalsvej (afdeling 906) og overdrevet ovenfor (afdeling 608), bør inddrages i afgræsningen med græsningssammenhæng til det meget artsrige, afgræssede, store overdrev ovenfor (afdeling 608).

Naturstyrelsens kommentarer:

De to førstnævnte områder inddrages ikke i hegningerne. Området nord for den eksisterende hegning er tæt, og gammel bøg og skovfyr uden problemer med opvækst af invasive arter eller egentlig brug for naturgenopretning. Naturstyrelsen anerkender muligheden for at udvide hegningen mod vest ind i afdeling 453 og 109 og vil medtage dette i overvejelser for eventuelle kommende græsningsprojekter.

Langt størstedelen af skovene i Bjørnholt er tænkt i græsningen med fokus på sammenhæng mellem græsningssområder. Det er muligt at lave en sluse så skovområdet og overdrevet bliver sammenhængende uden at inddrage det areal, som anvendes af spejderne i græsningen.

7.2.22 Fussingø Udskovene

I et høringssvar opfordres der til, at hvis der indføres skovgræsning, at der laves mindre hegninger, så orienteringsklubben har mulighed for at lave ruter som går uden om disse hegninger.

I et høringssvar nævnes det, at opsættelse af hegn og udsætning af store tunge dyr i høj grad vil påvirke borgerens lovpligtige adgang til skovene, og det er ikke i forvaltningsplanen anført om områderne kun omfatter de 10% af skovområdet.

I et høringssvar nævnes en bekymring for indhegning, forcering af låger og risiko ved løsgående kreaturer.

I et høringssvar ønskes ikke hegn i skoven.

I et høringssvar påpeges, at ryttere og heste ikke kan passere færste eller igennem låger uden at skulle af hesten hver gang.

Naturstyrelsens kommentarer:

I Fussingø Udskovene er der ikke planlagt græsning og hegn. Hørende til Mårdalshus er der dog et mindre lysåbent areal, hvor lejer af Mårdalshus som hidtil kan vælge at lade egne dyr græsse, men dette er afhængig af lejer.

7.2.23 Hjermind Skov

I et høringssvar opfordres der til, at græsning bør sigte på en frilæggelse af overgangene mellem de forskellige terrasseflader.

I et høringssvar påpeges det, at det er uhensigtsmæssig at der etableres hegn hvor det gode MTB-spor i dag går.

I et høringssvar stilles der spørgsmål ved sikkerheden i at færdes i en hegning med kvæg og heste.

Naturstyrelsens kommentarer:

Overgangene mellem terrassefladerne er mest markante i den østlige, midterste og vestlige del af Kjællinghøl-arealet. Udvidelsen af græsningsarealerne på Kjællinghøl sigter primært mod at øge biodiversiteten via samspil mellem græsning på lysåbne arealer og græsning i skov.

Der er således ikke planer om – udover hvor der fjernes bevoksninger af oversøiske træarter – at rydde træbevoksninger i større omfang i de områder, hvor der etableres ny græsning.

Overgangene mellem terrassefladerne i vest og øst frilægges således ikke. Ikke mindst østligt i arealet er der allerede nu biodiversitetsmæssigt meget værdifuld skov på og ved skrænterne.

På den midterste del af Kjællinghøl er en del af overgangene mellem terrasserne allerede frilagte de seneste år, og det vil i et vist omfang blive understøttet yderligere af de kommende fældninger.

Der er andre steder i Viborg Kommune, hvor MTB-ruter i en årrække har forløbet inde i indhegninger med græssende dyr, uden at det har givet anledning til problemer, så noget lignende forventes at blive tilfældet her.

Hvis man ikke ønsker at cykle i en indhegning med græssende dyr, er der mulighed for at undlade at cykle på denne østligste del af MTB-ruten og nøjes med at cykle på resten af MTB-ruten. Den del af MTB-ruten, som forløber i den planlagte græsningsareal, vurderes til at udgøre maksimalt 20% af det samlede ruteforløb.

Størstedelen af Kjællinghøl-arealet har i forvejen været indhegnet og afgræsset i en årrække, herunder også en del af skovarealet, uden at det umiddelbart har givet anledning til problemer. Selv om græsningsarealerne her udvides, vil det fortsat være muligt at færdes uden for indhegningerne, hvis det ønskes.

7.2.24 Røsnæs

I et høringssvar fremhæves ønsket om at etablere en vildere og reaktiv forvaltning, som vil tillade en mere naturlig dynamik og naturlig variation, i stedet for den nuværende opdeling i flere folde. I høringssvaret opfordres der desuden til, at Naturstyrelsen ikke lader sig begrænse i naturgenopretningen, på trods af indsigelser i forbindelse med græsning. Brugere er i forvejen gode til at færdes i hegninger i området og ellers opfordres der til at den gode adfærd i hegninger adresseres via oplysning og vejledninger.

Et andet høringssvar er tilfreds med forslaget hensyntagen til områdets nuværende friluftsliv, men problematiserer risikoen for at møde græssende dyr på de smalle stier langs sydklinten.

Naturstyrelsens kommentarer:

Med forslaget finder Naturstyrelsen, at der er fundet en rigtig balance mellem at udvide græsningen på de skovbevoksede arealer for at opbryde de skarpe grænser mellem skov og lysåben natur. Samtidig fremmes den langsigtede udvikling af struktur og naturindhold i skovene, og de friluftsmæssige interesser tilgodeses, så der stadig er mulighed for at færdes på de nuværende publikumsstier, og dermed for at færdes på stier uden for foldene. Græsningen i kratskovene i den sydlige del af området har fundet sted i årtier, uden at det har givet anledning til væsentlige problemer.

7.2.25 Tuse Næs

Et høringssvar peger på ønsket om at anvende selvreproducerende bestande af heste og kvæg, i så store folde som muligt, med helårsgræsning i stedet for sommergræsning, at strandenge og eksisterende afgræsningskov samforvaltes med de nye planlagte afgræsningsområder i Hønsehals Skov, og at hundeskoven i Bognæs Skov bør flyttes og arealet afgræsses.

Et andet høringssvar ser helst, at der ikke sættes hegn i skovene, men at det i givet fald bliver 1-2 glatte strømførende tråde, så vildtet stadig kan passere.

Naturstyrelsen kommentarer:

Med forslaget sammenkobles netop de nuværende græsningsarealer, som omfatter den sydlige del af Hønsehals Skoven og de lysåbne strandenge, med skoven i nord. Forslaget indebærer en fortsættelse af den nuværende kreaturgræsning, eventuelt med udvidelse af græsningsperioden, hvorfor hegningen vil blive passabel for skovens vildt. Hundeskoven i Bognæs er et meget væsentligt rekreativt aktiv for borgerne på Tuse Næs, som ikke vil blive inddraget i græsnings-skoven.

7.2.26 Annebjerg, Grønnehave og Ulkerup Skov

Mange høringssvar peger på, at indhegning af hele skoven strider mod retten til at ride eller i det hele taget færdes trygt i Ulkerup skov, og at valg af dyr vil påvirke rytternes sikkerhed i skoven. Der udtrykkes frygt for køer og heste. Der menes ikke, at der er tilstrækkelig begrundelse for at indhegne Ulkerup Skov, og at man evt. kan lade den eksisterende vildtbestand vokse i stedet for. Der foreslås derfor, at der etableres indhegninger inde i skoven omkring rydninger, sådan som man i mange år har haft omkring "landsbyen", eller at man opdeler skoven i 2-3 dele og indfører rotationsprincip, hvor dyrene flyttes et par gange årligt. Der peges på, at anvendelse af får/geder og/eller det naturlige hjortevildt ikke vil være i konflikt med ridning og andre friluftsinteresser i skoven.

Et høringssvar efterspørger muligheden for oprettelsen af alternative ruter, som går uden om hegningen, samt om der kan opsættes tilgængelige låger ved større stier.

Naturstyrelsen kommentarer:

For så vidt angår baggrunden og rationale bag forvaltningsplanens forslag til græsning henvises til afsnit for målsætningen for urørt skov i forvaltningsplanen. I en stor del af skovene vil der ikke blive etableret græsning, hvorfor anvendelsen af skovene vil være uændret. Adgangen til de indhegnede dele af skovene ad de større veje og stier vil blive opretholdt ved etablering af låger og led i hegnet. Biodiversitetshensyn varetages bedst ved at etablere større sammenhængende områder med helårsgræsning. Græsning ved naturligt forekommende hjortevildt er ønsket og vil blive fremmet mest muligt, men vil ikke være tilstrækkeligt uden kvæg, og muligvis heste. Får og geder vil kunne indgå målrettet i mindre dele af skovene, som f.eks. i Annebjerg skov, for at modvirke tilgroning med uønskede arter, men er ikke egnede til at skabe den langsigtede dynamik.

Naturstyrelsen har i forlængelse af høringen mødtes med en række lokale brugere, som står bag de to høringssvar med i alt 700 støttende underskrifter. På mødet blev bekymringerne hos de lokale brugere, som især drejer sig om Ulkerup Skov, drøftet. Naturstyrelsen har på mødet oplyst, at der tilstræbes robuste og ikke-opsøgende dyr af f.eks. racerne Galloway kvæg og Exmoor ponyer. Naturstyrelsen har endvidere oplyst, at man vil tilstræbe fravær af tyre og hingste i skovgræsningen.

8. Dyrevelfærd

8.1 Generelt

I flere hørings svar udtrykkes der bekymring for dyrevelfærden i de planlagte indhegninger med græsning. Bekymringerne går særligt på om dyrevelfærdsloven overholdes, om hvordan der føres tilsyn med dyrene, om de der har tilsynet har de rette kvalifikationer i forhold til dyrevelfærd, om dyrene behandles i tilfælde af sygdom, om dyrene har adgang til føde, vand, ly og tørt leje, og om der anvendes de rette dyreracer.

Et hørings svar udtrykker bekymring i forhold til, at ulve kan få adgang til indhegninger med dyr.

Naturstyrelsens kommentarer:

For de urørte skove, hvor der planlægges hegninger med græssende dyr, er det som alle andre arealer, private som offentligt ejede, dyrevelfærdsloven, der gælder og skal efterleves. Dyrene skal behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst mv., og tilsynet med dyr skal foregå på individniveau. Det er kun i de kommende naturnationalparker, at Naturstyrelsen kan vælge at ansøge Fødevarestyrelsen om dispensation fra dyrevelfærdsloven, specifikt gående på muligheden for at føre tilsyn med dyr på bestandsniveau. Det er derfor ikke muligt at søge om dispensation fra dyrevelfærdsloven i urørt skov, der ikke samtidig er placeret inden for en naturnationalpark.

I områder, hvor der planlægges græsning i urørt skov, kan Naturstyrelsen vælge, om der skal græsses med egne dyr på arealerne, eller om Naturstyrelsen vil gøre brug af forpagtningsaftaler, hvor dyrene således vil tilhøre en privat dyreholder. Græsningsperiodens længde (sæson-/helårsgræsning), samt art/race og antallet af dyr, vil også først blive endeligt fastlagt i forbindelse med den nærmere projektering, hvor der bl.a. vil blive taget højde for arealets størrelse og sammensætning, fødegrundlaget samt tilstedeværelse af læ, ly og tørt leje. Det er dyreholderen, som har ansvaret for de indhegnede dyr og dermed også ansvaret for at føre et individuelt tilsyn med dyrene. De indhegnede arealer i urørt skov vil typisk være langt mindre end i naturnationalparkerne, og det vil derfor være nemmere for dyreholder at finde sine dyr og føre det individuelle tilsyn med dyrene.

Ud fra et biodiversitetsmæssigt hensyn vil Naturstyrelsen have fokus på, at tilskuds fodring på statens værdifulde naturarealer begrænses mest muligt. Tilskuds fodring bør således kun forekomme, hvis det vurderes nødvendigt for at sikre god dyrevelfærd på arealerne. For arealer, hvor dyrene går ude hele året, kan tilskuds fodring være nødvendigt i f.eks. langvarige perioder med frost og sne, men også om sommeren med langvarig tørke kan det komme på tale. I de tilfælde, hvor der græsses i vinterperioden og perioder med vinterlignende vejr, vil Naturstyrelsen i samarbejde med den private dyreholder udarbejde en beredskabsplan, hvor det aftales med dyreholder hvilke tiltag og aktiviteter (f.eks. fjernelse af dyr eller tilskuds fodring), der skal igangsættes og i hvilken rækkefølge, hvis der måtte opstå en situation hvor føderessourcen bliver knap.

I urørte skove med græsning, hvor Naturstyrelsen gør brug af egne dyr, skal styrelsen overholde de samme krav og regler i dyrevelfærdsloven som alle private dyreholdere. Naturstyrelsens lokale medarbejdere, der har ansvar for at føre tilsyn med dyrene, er vant til at arbejde med dyr og ved, hvor dyrene færdes i områderne. For at sikre at styrelsens medarbejdere med ansvar for dyr har de bedste forudsætninger for at udvikle deres kompetencer ift. dyrevelfærd, tilbydes løbende kurser mv. for medarbejderne.

I de dele af landet, hvor der findes ulve, må det forventes, at ulve kan få adgang til hegninger med græssende dyr, i det omfang der ikke anvendes ulve-sikre hegn. Dette gælder både på Naturstyrelsens arealer i og uden for urørt skov, såvel som på andre offentlige og private arealer.

Naturstyrelsen bestræber sig på at undgå ulveangreb på græssende dyr på arealerne og konstaterer, at ulveangreb på græssende dyr som kvæg og heste er meget sjældne.

9. Fortidsminder og kulturmiljø

9.1 Generelt

I et høringssvar påpeges det, at der er eksempler på uoverensstemmelser mellem planteksten og kortlægningen af fortidsminder, der bør rettes.

I et høringssvar nævnes det, at det ikke er beskrevet, hvorledes synlige, som skjulte fortidsminder plejes behørigt, inden urørt skov påbegyndes.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forvaltningsplanernes statusafsnit for fortidsminder og kulturmiljø beskrives større grupper og typer af fortidsminder, men afsnittet er ikke en udførlig gennemgang af hvert fortidsminde eller kulturmiljø i planområdet. Der kan forekomme fortidsminder og kulturmiljøer i kortlægningen, som ikke beskrives i planteksten. Naturstyrelsen benytter altid ved praktisk planlægning og implementering datasæt fra Slots- og Kulturstyrelsens, for at sikre at alle fortidsminder og kulturmiljøer bevares.

Fortidsminder er beskyttet af museumslovens bestemmelser, i skovlovens formålsparagraf, samt gennem naturbeskyttelseslovens beskyttelseslinjer. Det er f.eks. ikke tilladt at ændre fortidsmindets tilstand, og plejeplichten kan ikke tilsidesættes. Bæredygtig skovdrift jf. skovloven indebærer, at hensynet til bl.a. kulturhistorien skal sikres. Afvigelser fra øvrige generelle retningslinjer er derfor nødvendige ved særlige kulturmiljøer, f.eks. mindsten, forstbotaniske haver og andre kulturmiljøer. For at sikre fortidsmindeinteresserne ved udlæg til urørt skov vil Naturstyrelsen sørge for løbende overvågning. Overvågningen skal sikre, at skader på fortidsminder erkendes og håndteres så tidligt, at der ikke opstår uoprettelig skade på eksisterende fortidsminder.

9.2 Lokalt

9.2.1 Skovene rundt om Sønderborg

I et høringssvar for Skovene rundt om Sønderborg, specifik vedr. udvidelse af den eksisterende græsning i Arnkil Skov, påpeges det, at der inden for det planlagte græsningsareal er beskyttede sten- og jorddiger, som er i risiko for ødelæggelse ved indføring af græsning med kreaturer. Der stilles et løsningsforslag ved at frahegne disse.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er opmærksomme på de fortidsminder og kulturspor, der er registreret og ligger på arealet. I den nærmere projektering vil det blive undersøgt, om aktiviteten kan gennemføres i sin helhed. Er projektet ikke foreneligt med beskyttelsen af sten- og jorddiger, vil det blive undersøgt, om aktiviteten kan gennemføres i mindre omfang, eller om der skal afsøges alternative muligheder.

9.2.2 Fussingø Udskovene

I et høringssvar påpeges det, at 2-meters zonen omkring diverse kulturarvsminder jævnfør museumsloven på intet tidspunkt omtales- eller om denne zone vil blive medtaget i tilsyn og beskyttelse. 100-meters zonen jævnfør naturbeskyttelsesloven § 18 (Fortidsmindebeskyttelseslinjen) bør iagttages, og det ses ikke tilfældet i planen.

I et høringssvar nævnes det, at det kan være en fare for ødelæggelse af kulturarvsminder, at der fældes træer, som gør skoven labil ved stormfald.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen overholder gældende lovgivning, herunder også 2 meters zonen omkring fortidsminder og 100 meters fortidsmindebeskyttelseszonen. Derfor er de pågældende beskyttelseszoner ikke nævnt i forvaltningsplanen.

Fortidsminder i skove, der er udpeget til urørt skov, er beskyttet af museumslovens bestemmelser, i skovlovens formålsparagraf, samt gennem naturbeskyttelseslovens beskyttelseslinjer. For at minimere stormfald af større træer på fortidsminderne efter perioden med naturgenopretning vil der blive foretaget en vurdering af, om der bør ske en kraftigere udtynding af træer på og/eller omkring de enkelte fortidsminder.

10. Forvaltningsplanerne

10.1 Generelt

Flere høringssvar ønsker, at forvaltningsplanerne løbende evalueres, eller revideres i enten 2 eller 5 års intervaller. Endvidere at der løbende kan justeres på konkrete aktiviteter i planperioden, også efter naturgenopretningsperioden, samt at der mangler kvantitative opgørelser af naturgenopretningsaktiviteterne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har mulighed for at justere forvaltningsplanerne løbende i den 15-årige planperiode. Der kan være forskelle i hyppigheden af revisionerne i forhold til de specifikke lokaliteter og deres tilhørende planer.

Gennemførelsen af naturgenopretningsmodellerne afsluttes med udgangen af naturgenopretningsperioden. I den resterende del af planperioden, og i de efterfølgende planer, vil der fortsat kunne planlægges med øvrige aktiviteter for natur og friluftsliv.

Naturstyrelsen vil overveje forslaget om flere kvantitative oversigter over naturgenopretningsaktiviteter i forvaltningsplanerne, hvilket mest sandsynligt kan blive aktuelt ved revision af forvaltningsplanerne.

I flere høringssvar udtrykkes et ønske om at kunne udskrive forvaltningsplanen, som et samlet PDF-dokument med tekst og kort.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen arbejder på muligheden for at kunne udskrive forvaltningsplanerne i PDF-format, og forventer at dette kan indarbejdes på sigt.

I flere høringssvar gøres Naturstyrelsen opmærksom på, at afdelingsnumrene, der henvises til i forvaltningsplanerne ikke er synlige i den digitale planudstillingsløsning. I et høringssvar gøres der opmærksom på, at der nævnes skovarealer, som ikke findes i kortmaterialet.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen vil fremadrettet indarbejde, at afdelingsnumre også er synlige med labels og ikke kun fremgår, når man klikker på et areal. Naturstyrelsen vil bestræbe sig på, at hvis der anvendes lokale stednavne i planteksterne, så kan de også relateres til arealer, som fremgår af kortmaterialet.

Et høringssvar udtrykker et ønske om at lade et areal være urørt med det samme, men samtidig give muligheden for at man på sigt kan fremme den naturlige hydrologi.

Naturstyrelsens kommentarer:

I flere af forvaltningsplanerne udlægges urørt skov straks. Dette fremgår af den valgte genopretningsmodel (model 0). Der kan i disse områder fortsat arbejdes med at fremme den naturlige hydrologi.

I flere høringssvar savnes der planlægning for friluftsliv, herunder at der fagligt argumenteres for ændringer af de nuværende forhold for friluftslivet.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen ønsker, at planlægningen for friluftsliv afspejler, at der også er plads til friluftsliv fremadrettet i de urørte skove. Ved eventuelle ændringer vil Naturstyrelsen sikre, at det dobbelte formål for urørt skov imødekommes bedst muligt.

I flere høringssvar ønskes der en mere dybdegående planlægning i forhold til skovenes økologiske funktionalitet, skovmonitoring (baseline registrering), sommerfugle, Natura 2000, planlægning på de lysåbne – ikke skovbevoksede arealer, inddragelse af jagt, samt sammenhæng til de uden for planens område beliggende naturværdier.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen gør opmærksom på, at man på Naturstyrelsens hjemmeside kan se de nye Natura 2000-planer, som kom i høring efterfølgende urørt skov-forvaltningsplanerne.

Forvaltningsplanerne for urørt skov har som udgangspunkt fokus på skovbevoksede arealer. Naturstyrelsen vurderer løbende det overordnede indhold i forvaltningsplanerne og indholdet kan eventuelt på baggrund af input fra bl.a. høringsrunder blive justeret. Det er dog ikke sikkert, at alle ønsker kan imødekommes.

I et høringssvar tilkendegives det, at de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov" er uansvarlige, og i modstrid med flere af folketingsflertallets andre politikker".

Naturstyrelsens kommentarer:

De "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørte skove" er politisk godkendt af den daværende siddende regering.

10.2 Lokalt

10.2.1 Annebjerg, Grønnehave og Ulkerup Skov

Et høringssvar udtrykker bekymring for at intentionerne i afsnittet "Plan - Friluftsliv" modarbejdes af forvaltningsplanens biodiversitetsfremmende aktiviteter, og opfordrer til, at Naturstyrelsen indarbejder i forvaltningsplanen, at det særlige udbredte og fintmaskede småstinet opretholdes, erstattes eller omlægges. Derudover opfordres Naturstyrelsen til at genoverveje inddragelse af hele Ulkerup Skov, samt overdrevene i området til græsningsskov.

Flere høringssvar henstiller til, at Naturstyrelsen sikrer natur- og kulturhistoriske seværdigheder/oplevelser, og at Naturstyrelsen genovervejer mulighed for mindre hegninger, der både vil kunne sikre kulturhistoriske seværdigheder imod at blive trådt ned af heste eller køer, og give publikum en tryk adgang til disse steder. Desuden er de forundret over Naturstyrelsens formulering "relativt færrest besøgende" for Ulkerup skov.

Et andet høringssvar spørger til, om der kan inkluderes en mulig opkøbs-/omlægningsstrategi for de tilstødende private områder, hvor der drives landbrug i planerne. Særlig syd og vest for skovene ser vedkommende potentiale for udvidelse af naturområdet.

Naturstyrelsens kommentarer:

For så vidt angår baggrunden og rationalet bag forvaltningsplanens forslag til græsning henvises til afsnit for målsætningen for urørt skov i forvaltningsplanen. Skovenes større veje og stier vil fortsat blive vedligeholdt og ryddet for nedfaldne træer og grene, men det vil stride imod målet om mere vild natur at vedligeholde småstinet. Da der fortsat vil være fri adgang til skovene, vil der også løbende opstå nye små stier m.v. Det fremgår af forslaget til forvaltningsplanen, at adgangsvejen til udstillingen ved den gamle Ulkerup Landsby, som er et særligt populært udflugtsmål, hvor der blandt andet er etableret handicapvenlig adgang, planlægges frahegnet, så der ikke opleves hindringer for de besøgende. Naturstyrelsens vurdering af besøgsomfanget i de enkelte skove er baseret på erfaring ved forvaltningen af skovene. Naturstyrelsen er altid åbne over for overvejelser om erhvervelse af naboarealer til skovene, som kan understøtte den kommende forvaltning af de urørte skove, men der foreligger ikke en egentlig opkøbsplan.

10.2.2 Gråstenskovene

I et høringssvar opfordres der til, at rydninger af ikke-hjemmehørende arter følges op med græsning, med henblik på at vedligeholde de opståede lysninger.

Naturstyrelsen kommentarer:

Lysninger i den urørte skov er et værdifuldt levested for mange arter, og for at bibeholde disse, har Naturstyrelsen derfor kombineret rydning af ikke-hjemmehørende arter med græsning flere steder i Gråstenskovene. Andre steder efterlades de ryddede arealer til naturlig tilgroning.

10.2.3 Helligsø

I et høringssvar tilkendegives det, at der er usikkerhed om, hvorvidt bemærkningen om "skovbevokset mose" gælder det 20-50 meter brede bælte af løvtræer på nordsiden af det afgræssede areal omkring brakvandslagunen.

Naturstyrelsen kommentarer:

Naturstyrelsen bekræfter, at bemærkningen om skovbevokset mose netop gælder det 20-50 meter brede bælte af løvtræer på nordsiden af det afgræssede areal omkring brakvandslagunen.

10.2.4 Nautrupgård Skov m.fl.

I et høringssvar bifaldes planen om lysning, strukturfældning og veteranisering. I høringssvaret anbefales det desuden, at der i forbindelse med veteranisering efterlades mest muligt som stående dødt ved.

I et høringssvar bifaldes bekæmpelse af rynket rose og japansk pileurt.

I et høringssvar anbefales det, at Naturstyrelsen går sammen med lodsejerne i Hejsager, om et biodiversitetsfremmende projekt ved at lave én fælles græsning, der omfatter hele Hejsager skov, enge og moser, og at græsningen kommer så tæt på det naturlige græsningstryk som muligt.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forbindelse med, at der udføres veteranisering, tilstræbes det, at træerne påføres skader, så de inden for en årrække helt eller delvist dør. På den måde skabes der mere stående dødt ved, og generelt flere biodiversitetsfremmende strukturer.

Bekæmpelse af invasive arter såsom rynket rose og japansk pileurt sker fortsat i de urørte skove som en del af naturplejen.

Naturstyrelsen er opmærksom på muligheder for samgræsning og etablerer gerne dette, hvor det er muligt.

10.2.5 Pamhule Skov

I et høringssvar anerkendes Pamhule Skov som et af de vigtigste naturkomplekser i Sønderjylland, og der opfordres til at prioritere naturgenoprettende aktiviteter.

I et høringssvar anbefales, at så store dele af skovkomplekset som muligt afgræsses, og at græsningen sker med naturlige tætheder med helårsgræsning og uden tilskuds fodring.

I flere høringssvar anbefales det, at der ud over kvæg også græsses med heste i skoven, samt vandbølfer til græsning af engene og øerne i og omkring Hindemaj.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsens anerkender Pamhule Skov som et af Sønderjyllands vigtigste naturkomplekser.

Naturgenoprettende aktiviteter er højt prioriteret i alle Naturstyrelsens urørte skove, men afvejes altid i kombination til de lokale forhold og hensyn til blandt andet friluftslivet. Den planlagte græsning i Pamhule Skov er derfor et resultat af både hensyn til biodiversitet, friluftsliv og andre forhold. Naturstyrelsen tilstræber, at der etableres helårsgræsning uden tilskuds fodring, med et græsningstryk tilpasset den tilgængelige fødemængde om vinteren.

Naturstyrelsen afvejer i de konkrete aktiviteter anvendelsen af forskellige planteædere til afgræsning, til understøttelse af højere biodiversitet.

10.2.6 Store Okseø

I et høringssvar anbefales det, at Store Okseø afgræsses med henblik på at etablere en sammenhængende lysåben skov med overdrev.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er Naturstyrelsens hensigt at etablere græsning, med henblik på at holde øens overdrevsarealer samt krat- og skovbevoksede arealer lysåbne, og forbedre overgangen mellem overdrev og krat/skov. Dog er der ekstra komplikationer ved afgræsning af en ø.

10.2.7 Arrenæs og Frederiksværkskovene

I et hørings svar opfordres Naturstyrelsen til, at inddrage en nyligt erhvervet ejendom på Arrenæs i forvaltningsplanen.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forvaltningsplanen er der alene planlagt for de arealer, som på planlægningstidspunktet var ejet af Naturstyrelsen. Forvaltningen af arealer, som efterfølgende erhverves, vil blive behandlet i et tillæg til forvaltningsplanen.

10.2.8 Gribskov

I flere hørings svar opfordres Naturstyrelsen til at sikre mulighed for nye aktiviteter og projekter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er Naturstyrelsens opfattelse, at forvaltningsplanen sikrer de nødvendige rammer for at arbejde med og implementere naturprojekter, som understøtter biodiversiteten i urørt skov.

10.2.9 Kærskov, Lystrup og Dallerup Skov

I et hørings svar vedrørende Kærskov, Lystrup og Dallerup Skov henvises der til, at friluftslivet ikke er beskrevet korrekt i Lystrup Skov. I følge hørings svaret benyttes skoven i større grad, end det fremgår af forvaltningsplanen, også af turister.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forvaltningsplanen forholder sig primært til brug knyttet til etablerede faciliteter og ikke til den brug, der foregår på fladen, herunder trampestier, der er opstået som følge af almen brug. Stenderup og omegns borgerforening har oplyst, at de ligeledes har den opfattelse, at de primære brugere kommer fra lokalområdet, men det er underordnet i forhold til brug af skoven, idet alle selvfølgelig er velkomne. Der vil fortsat være mulighed for at træde egne trampestier i skovene, selv om der lukkes grøfter.

10.2.10 Jels Skovene

I et hørings svar bifaldes de planlagte biodiversitetsfremmende aktiviteter med strukturfældning, lysning, græsningsfolde på afdrevne nåletræsområder og genetablering af naturlig hydrologi i skovene. De ser endvidere gode perspektiver i at gøre noget særligt for skovbryn, overgangszoner er særligt gavnlige for fuglene.

I et hørings svar anbefales det, at man ved veteranisering af træer nær søerne overvejer om, der kan etableres hulheder til gavn for stor skallesluger og hvinand.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er enige i vigtigheden af overgangszoner og deres værdi for fugle og andre artsgrupper. Det er en del af forvaltningsplanen, at der arbejdes aktivt med at bevare værdifulde overgangszoner mellem skov og søer, samt at etablere nye overgangszoner i de to nye græsningsfolde, der etableres i Klaskeroj og Haraldsholm Skovene, samt ved udvidelse af eksisterende hegning i Barsbøl ind i egeskoven. Dertil kommer forventning om, at i dele af Klaskeroj og Haraldsholm vil vandstanden kunne hæves, så skovbilledet på sigt vil blive meget varieret i struktur, henholdsvis lysåbne og mere lukkede områder.

Forvaltningsplanen lægger op til, at gamle træer langs med søerne bibeholdes, og skal have mulighed for at udvikle sig naturligt. Hvis der er konkret mangel på kasser til f.eks. hvinand, så foreslås det, at Naturstyrelsen går i dialog med de relevante foreninger om opsætning af kasser til arten, så der kan påbegyndes en opbygning af en bestand. Stor skallesluger har sin hovedudbredelse langs østvendte kyster, og her er lokalt gennemført et stort arbejde i de senere år med opsætning af kasser. Hvis specifikke foreninger har konkrete erfaringer af yngleforekomst fra andre lignende søer, så kan indsats for denne art også drøftes.

10.2.11 Nordbornholm og Almindingen

I flere hørings svar savner DOF Bornholm hensigter i planerne om, at tilgodese hensyn til mere almindelige fuglearter. Der udtrykkes også bekymring for, at sportsarrangementer og anlæggelse af mountainbikespor kan forstyrre fuglene i yngleperioden. Her nævnes musvåge, spurvehøg og duehøg.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forvaltningsplanerne beskriver aktiviteter ud over Naturstyrelsens almindelige drift. Hensyn til rovfuglereder er allerede indarbejdet i den almindelige drift, og her benyttes bl.a. Pas-På-Kortet til at undgå, at aktiviteter ved kendte rovfuglereder godkendes, eller at der anlægges nye faciliteter tæt på rederne.

Befolkningen er gennem naturbeskyttelsesloven sikret retten til at færdes uden for veje og stier, så det er kun tilladelseskrævende aktiviteter, som eksempelvis sportsbegivenheder, Naturstyrelsen har mulighed for at afvise eller flytte til andre dele af arealerne. Naturstyrelsen har ud over forbedring af biodiversiteten, også til opgave at sikre befolkningens gode friluftsoplevelser. Derfor kan alle tilladelseskrævende aktiviteter i fuglenes yngleperiode ikke afvises, men Naturstyrelsen kan tilpasse tilladelser til aktiviteter, så de tager hensyn til ynglefugle, når de specifikke ynglesteder kendes.

Naturstyrelsen opfordrer til, at kendte rovfuglereder indberettes til styrelsen, så grundlaget for viden er så retvisende som muligt.

10.2.12 Silkeborg Nordskov og Bjørnholt

I et hørings svar opfordres der til, at der i forvaltningsplanen skrives ind, at der sættes penge af til at vedligeholde MTB-spor i forbindelse med, at skoven bliver mere våd og store græssende dyr færdes her.

I et hørings svar opfordres der til at skrive ind i forvaltningsplanerne, at der oprettes nye spor, som ikke bliver fragmenterede, og derved tvinger cyklister ud på de mere trafikerede spor i det tilfælde at MTB-spor nedlægges i forbindelse med øget vand, faunalommer og stillezoner.

Naturstyrelsens kommentarer:

I de områder, hvor der er risiko for, at et hydrologiprojekt vil gøre et MTB-spor ubrugbart, vil Naturstyrelsen forud for hydrologiindsatsen gå i dialog med lokale MTB-klubber og sporbyggere om, hvordan MTB-sporet eventuelt kan omlægges eller forstærkes i det pågældende område.

Der er ikke sat økonomi af til at lægge MTB-spor om. MTB-spor i naturen eksisterer på naturens præmisser. De økonomiske omkostninger i forbindelse med vedligehold og/eller omlægning af spor, som konsekvens af ændret hydrologi og/eller græssende dyr, følger bestemmelserne i den partnerskabsaftale, som er indgået mellem sporbyggere og/eller MTB-klubber og Naturstyrelsen omkring MTB-spor i det specifikke skovområde.

10.2.13 Silkeborg Sønderskov

I et høringssvar opfordres der til, at der i forvaltningsplanen skrives ind, at der sættes penge af til at vedligeholde MTB-spor i forbindelse med, at skoven bliver mere våd og store græssende dyr færdes her.

I et høringssvar opfordres der til at skrive ind i forvaltningsplanerne, at der oprettes nye spor, som ikke bliver fragmenterede og derved tvinger cyklister ud på de mere trafikerede spor i det tilfælde at MTB-spor nedlægges i forbindelse med øget vand, faunalommer og stillezoner.

Naturstyrelsens kommentarer:

I de områder hvor der er risiko for, at et hydrologiprojekt vil gøre et MTB-spor ubrugbart, vil Naturstyrelsen forud for hydrologiindsatsen gå i dialog med lokal MTB-klub og sporbyggere om hvordan MTB-sporet eventuelt kan omlægges, forstærkes eller nedlægges i det pågældende område. De økonomiske omkostninger i forbindelse med vedligehold og/eller omlægning af spor, som konsekvens af ændret hydrologi og/eller græssende dyr, følger bestemmelserne i den partnerskabsaftale som er indgået mellem sporbyggere og/eller MTB-klubber og Naturstyrelsen omkring MTB-spor i det specifikke skovområde.

10.2.14 Gjerrild Nordstrand

Et høringssvar påpeger, at Gjerrildstien ikke går gennem arealet.

I et høringssvar gives et forslag til teksttilføjelse på s. 4 efter "En del af arealerne er ryddet for nylig og har potentiale for udvikling af overdrev og heder". Der opfordres til at tilføje "Potentialet for biodiversitetsfremmende foranstaltninger søges realiseret gennem overholdelse af metodebeskrivelserne i Miljøstyrelsens Naturplejeportal, særligt hvad angår høslet, lyngpleje og de spredte enebærbevoksninger".

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er ganske rigtigt en fejl, at Gjerrildstien er beskrevet som gående gennem arealet. Naturstyrelsen retter teksten i forvaltningsplanen.

Forvaltningsplanen følger de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørte skove", og fastlægger forvaltningen af området, mens detaljerne omkring plejen hører hjemme i den efterfølgende implementering af planerne. Derfor skrives tekstforslaget ikke ind i forvaltningsplanen. Metodebeskrivelserne i Miljøstyrelsens Naturplejeportal vil indgå i planlægningen af den fremtidige pleje af Gjerrild Nordstrand i det omfang, det er relevant for området.

10.2.15 Fussingø Udskovene

I et høringssvar nævnes det at de er glade for at der ikke ændres på hydrologi, etableringen af ny trailerparkeringsplads ved Svinding Skovvej samt placering af den nye hegnede hundeskov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen finder det positivt, at Fussingø Ride- og Køreforening er positive over planerne for trailerparkeringsplads og den nye hundeskov.

11. Friluftaktiviteter og –faciliteter

11.1 Generelt

I flere høringssvar menes der, at det primære formål i urørt skov bør være at bidrage til naturens tilbagevenden, og at der på baggrund af dette bør vurderes, om der er plads til anlæg og friluftaktiviteter.

I flere høringssvar menes der, at der en ubalance mellem det dobbelte formål for urørt skov. Her menes, at indsatsen for urørt skov får lov til at veje mere end indsatsen for friluftslivet.

I et høringssvar forklares, at det er væsentligt at Naturstyrelsen forvalter skovene, så der er balance mellem naturfremmende og friluftslivsfremmende initiativer.

I flere høringssvar beskrives væsentligheden af, at der i forvaltningen af områderne sikres fortsat vedligeholdelse og udvikling af gennemgående stier, veje og brugerfaciliteter, som bålpladser og bålhytter, samt bevarelse af udsigtskiler for at understøtte friluftslivet i områderne, herunder adgang for handicappede.

Et høringssvar mener, at mange brugere vil blive berørt af de ændringer, der kommer i de skove, der udlægges til urørt skov.

I flere høringssvar beskrives bekymringer for, at urørt skov vil begrænse mulighederne for diverse fritids- og sportsaktiviteter. Dette inkluderer dårligere adgangsmuligheder til (ride)stier for ryttere og handicappede pga. væltede træer, samt store græssende dyr. Der spørges desuden ind til muligheden for kompensation ved ødelagte stier og ruter.

Et høringssvar spørger, om der stadig vil være mulighed for at træne hunde i forskellige discipliner i urørt skov. Hvis dette ikke er tilfældet, bør der fra Naturstyrelsens side blive henvist til nye arealer i nærheden, hvor dette er muligt.

I et høringssvar efterspørges flere muligheder for at kunne ride i skovene, samt at ryttere får lige rettigheder med andre brugergrupper af skovene. Dette inkluderer et forslag til oprettelse af ridestier ved siden af gangstier.

Flere høringssvar nævner en særlig bekymring for udsætningen af store græssende dyr, og mener, at der skal tages mere højde for friluftslivets færden i skoven.

Flere høringssvar udviser bekymring for, om det i praksis fortsat vil være muligt at opnå tilladelser til at lave arrangementer på vilkår med de hidtidige, især i områder med indhegninger.

Et høringssvar påpeger, at det er vigtigt, at det fortsat er tilladt at udøve former for friluftaktiviteter, som ikke kræver tilladelser.

Et høringssvar udviser bekymring for omfanget af skovfældning, som nogle steder er stort og tidsfristen kort. Afdrift af større sammenhængende arealer af uønskede træarter vil kunne gøre skovene sværere at bruge til orienteringsformål, i både fældningsperioden og de følgende år med selvopvækst. Bl.a. da det i praksis ikke vil være muligt at opretholde et tilstrækkeligt retvisende orienteringskort.

Flere høringssvar foreslår, at Naturstyrelsen inviterer til dialogmøder om forvaltningsplanens detaljer med de lokale borgere, sport- og fritidsorganisationer i lighed med de oprindelige nu nedlagte projektgrupper i NNP.

Et høringssvar påpeger, at Naturstyrelsen tilgodeser brugergrupper som turister, observatør, forsker, osv., og spørger ind til om friluftsliv ikke har en bredere profil og kan defineres som alle brugere af skoven.

Et høringssvar forklarer, at flere steder i høringssvarene er friluftsliv og turisme blandet sammen, og omtales som to sider af samme sag. Det vurderes, at friluftsliv og turisme er væsensforskellige, og at friluftslivets og det lokale foreningslivs behov ikke kan dækkes af de aktiviteter, der har et turismesigte. Derfor bør man skelne mellem de to typer af besøgende med et særligt fokus på at sikre gode muligheder for den lokale befolkning og det lokale foreningsliv, såvel som det selvorganiserede friluftslivs muligheder og ønsker.

I et høringssvar sættes der pris på, at Naturstyrelsen fortsat skal arbejde for at give befolkningen fortsat uændret og uhindret adgang.

Naturstyrelsens kommentarer:

Udpegningen af urørt skov har et dobbelt formål, som både er at fremme en rigere natur og give befolkningen gode muligheder for friluftsliv. Offentlighedens adgang til de urørte skove vil i henhold til naturbeskyttelsesloven være uændret. Den rekreative infrastruktur som skovveje, stier, mountainbikespor og ridespor vil kunne forvaltes som hidtil med løbende vedligehold, udvikling og tilpasning, ligesom det fortsat er muligt at vedligeholde eksisterende friluftsfaciliteter og opføre nye. Fældning af risikotræer nær stiforløb, veje m.v. vil, som førhen, være en del af Naturstyrelsens daglige forvaltning. De biodiversitetsfremmende aktiviteter i de urørte skove kan i nogle tilfælde føre til, at en sti, vej, spor eller en egentlig friluftsfacilitet omlægges eller flyttes.

Der vil komme flere hegn med store græssende dyr i nogle af de urørte skove for at understøtte biodiversiteten. Naturstyrelsen er opmærksomme på, at ens oplevelse af skovene kan ændre sig. Naturstyrelsen vil i forbindelse med den konkrete projektering af nye skovgræsningsarealer være opmærksom på at tilrettelægge hegnsføring, adgangslåger, valg af dyr, valg af græsningsperiode mv. med fokus på at sikre forhold for det eksisterende friluftsliv. Naturstyrelsen er opmærksom på at naturgenopretningsfældning og veteranisering lokalt kan have betydning for forskellige brugergruppers brug af arealerne (eks. orienteringsløbere, hundetrænere etc.), men ønsker også at påpege, at skovninger og fældninger var helt almindelige aktiviteter i statens skove, før arealerne blev udpeget til urørt skov og dermed ikke noget nyt som udpegningerne af urørt skov har medført. Dog må det forventes af brugerne af skoven, at skovbilledet vil ændre sig i løbet af naturgenopretningsperioden, og de dertilhørende orienteringskort må tilpasses løbende i takt med skovens udvikling, hvilket ikke adskiller sig fra Naturstyrelsens nuværende forvaltning.

Naturstyrelsen vil være behjælpelig med at finde alternative løsninger, når friluft aktiviteter ikke kan afholdes de ønskede steder på statens arealer og kan også vejlede ift. større arrangementer og andre større grupper. Derudover kan Naturstyrelsens lokale enheder, hvor de finder det relevant, involvere de forskellige brugergrupper og borgerråd ifm. implementeringen og projekteringen af de enkelte aktiviteter i forvaltningsplanerne for urørt skov.

I forbindelse med etablering og drift af faciliteter til friluftsliv arbejder Naturstyrelsen ud fra en målsætning om, at man som bruger af statsskovene kan finde frem, finde rundt, komme rundt og opholde sig på arealerne. Denne målsætning kan indfries på mange forskellige måder: opsætning af fysiske kort, opretholdelse og afmærkning af et stinet af ruter, etablering og drift af basale opholdsfaciliteter som bænke, vejvisningspæle mv. Naturstyrelsen kan desuden etablere særlige faciliteter, hvor det vurderes hensigtsmæssigt. Det kan eksempelvis være at imødekomme et behov hos mennesker med bevægelseshandicap eller tilbyde muligheder, der kan reducere konflikter mellem brugergrupper f.eks. mountainbikespor, ridespor eller hundeskove. Den målsætning vurderer Naturstyrelsen tilgodeser både lokale brugere og turisternes behov.

11.2 Lokalt

11.2.1 Buresøskovene

I flere hørings svar er man bekymret for den planlagte hegning i Uggeløse Skov ift. orienteringsløb i skoven. Derudover ses "naturzonen" ophævet, da det begrænser orienteringsløberne.

I et hørings svar undrer man sig over, at aktiviteten F6 i Uggeløse Skov er noget stort ift. hvad der skal laves. Der opfordres derudover til ikke at anlægge MTB-spor i skoven og fjerne uautoriserede spor.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen vil i dialog med de lokale brugere, herunder orienteringsløberne, drøfte den mere præcise hegnslinje, og hvor der vil blive etableret låger, stenter og rytterlåger, så det fortsat er muligt at færdes i og på tværs af folden. Hegningen vil blive tilrettelagt, således man fortsat kan færdes rundt i skoven uden at skulle gennem indhegningen.

Naturzonerne er bl.a. fastlagt, så vildtet kan gå ind i naturzonerne, når der er meget uro fra mennesker (Læs mere [her](#)). Dvs. at et orienteringsløb eller anden organiseret aktivitet skal tilrettelægges, så deltagerne ikke skal bevæge sig gennem naturzonerne. Naturstyrelsen vil drøfte naturzonernes placering med de relevante orienteringsløbere i forbindelse med, at den nye hegnslinje drøftes.

Naturstyrelsen havde ikke den præcise placering af en ny lejrplads, da man ville fastlægge placeringen i dialog med skovens brugere og de lokale børnehaver. Aktiviteten F6 er derfor ment som et "bruttoareal", hvor lejrpladsen potentielt kan blive placeret. Den nye lejrplads vil ikke fylde hele arealet. Der er ingen MTB-spor i Uggeløse Skov og ej heller planlagt nogen på nuværende tidspunkt.

11.2.2 Annebjerg, Grønnehave og Ulkerup Skov

Flere hørings svar peger på, at forholdene for orienteringsløb, særligt i Annebjerg Skov, forringes ved den foreslåede græsning. Det påpeges, at får/geder og hjortevildt er bedre end heste og kvæg, og at tyre, hingste og dyr med kalve/føl bør undgås. Desuden peges på, at indhegningerne bør indrettes, så de kan passeres af løbere også uden for centralt placerede låger.

Et hørings svar ønsker, at der etableres en ridesti uden om det foreslåede område.

Et hørings svar udtrykker bekymring for rytteres fremtidige mulighed for brug af skovene. Særligt i forhold til gang gennem hegn, vilde kreaturer, væltede træer.

Naturstyrelsens kommentarer:

For så vidt angår baggrunden og rationale bag forvaltningsplanens forslag til græsning henvises til afsnit for målsætningen for urørt skov i forvaltningsplanen. Det fremgår, at Naturstyrelsens valg foreløbig er at udtage skovens sydøstlige del på ca. 40 ha af græsningsskoven, således at man kan færdes ad stier og ridestier fra skovens indgang i syd til den nordøstlige "hovedindgang" ved Mantzhøj uden at møde græssende dyr. Derfra kan man opnå forbindelse til stien, der forbinder Ulkerup og Annebjerg skove. Det planlagte græsningsområde i Annebjerg Skov udgør ca. 30 ha (ca. 16 % af skovens areal), og foreslås placeret således, at friluftslivet frit kan bevæge sig i skoven fra syd til nord, og at man fra øst passerer igennem indhegningen på en relativt kort strækning. Naturstyrelsen er opmærksom på udfordringerne for den nuværende anvendelse, af især Annebjerg Skov til orienteringsløb, som forvaltningsplanen giver anledning til,

og er parat til dialog med orienteringsklubberne om mulige løsninger. Desuden ændres friluftszoneringen i Annebjerg Skov, så den nuværende stillezone ændres til friluftszone.

11.2.3 Tuse Næs

Et høringssvar fremhæver skovenes store rekreative anvendelse og ser gerne, at der ikke udsættes græssende dyr og særligt, at der ikke udsættes heste. Hvis udsætning af kreaturer er ufravigeligt, ønskes foldene indrettet, så både ryttere og andre skovgæster kan færdes ad en sti uden for foldene.

Naturstyrelsens kommentarer:

Den sydlige del af Hønehals Skov har siden 2014 været udlagt til græsningssskov med fokus på at skabe et lysåbent græsningslandskab. Området er varieret, og dyrene kan frit bevæge sig mellem de lysåbne strandenge og de mere skyggefulde skovpartier. Dette landskabsbillede, og mulighed for at opretholde levesteder for områdets truede og sjældne arter, ønskes udvidet til den nordlige del af skoven. Af hensyn til friluftslivet rummer forvaltningsplanen alene en udvidelse af kreaturgræsningen, og folden foreslås placeret, så der netop er mulighed for at færdes så godt som hele vejen rundt om den udvidede fold. Kun hvor de to folde mødes midt i skoven, etableres en kort overskuelig passage gennem folden, på samme måde, som Naturstyrelsen har gode erfaringer med fra andre steder.

11.2.4 Alle forvaltningsplaner for lokalenheden Sønderjylland

I et høringssvar bliver der spurgt ind til, om brombærkrat vil vokse frem, når man rydder lysåbne områder langs østkysten i de sønderjyske skove, og hvad betydning det har for orienteringsløbere.

Naturstyrelsens kommentarer:

Når de lysåbne arealer ryddes, kan der mange steder vokse brombær op i en periode. På sigt vil brombærrene enten blive skygget væk eller blive holdt nede ved hjælp af afgræsning. For orienteringsløbere vil det betyde, at der for en periode skal findes en alternativ rute.

11.2.5 Gråstenskovene

I et høringssvar for Gråstenskovene påpeger man, at det er væsentligt for afholdelse af orienteringsløb, at der må løbes i indhegninger, at hegnet må passeres overalt og at der må placeres poster i indhegninger

I et høringssvar er man bekymret for, at Roden Skov er udlagt som stillezone, da der stadig ønskes at afholde orienteringsløb i skoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det vil som hidtil være tilladt at færdes på Naturstyrelsens arealer i henhold til naturbeskyttelseslovens regler. Der henvises til aftalen mellem Dansk Orienteringsforbund og Naturstyrelsen.

At en skov eller område er udlagt til stillezone betyder ikke i sig selv, at der ikke kan afholdes orienteringsløb. I hvert tilfælde skal forstyrrelsesbelastningen vurderes, og der vil blive taget hensyn til, at der også skal være områder for den stille borger.

11.2.6 Pamhule Skov

I et høringssvar er man særligt bekymret for passagen på vest-siden af Hindemade, hvor det planlægges, at stien kommer til at gå igennem kreaturindhegningen. I høringssvaret foreslår man i stedet en mulig sti for ryttere på øst siden af Hindemade.

Et høringssvar anbefaler, at der ved tilladelse til fritidsaktiviteter i området tages mest muligt hensyn til sårbare ynglefugle, og at dele af området udlægges til den stille naturoplevelse. Ved yngleforekomster af sårbare arter (f.eks. Sort stork og Fiskeørn) anbefaler de, at der udlægges færdselsfri zoner i yngletiden.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forbindelse med udformningen af indhegningen er der taget hensyn til bl.a. rytternes mulighed for at passere gennem indhegningen. Det er Naturstyrelsens vurdering, at der kan etableres løsninger, så ryttere fint kan passere gennem de planlagte sluser med gode oversigtsforhold. Det kan evt. være nødvendigt at stige af hesten, men i så fald kan der etableres plinte, således at det er let at komme til hest igen.

Naturstyrelsen skal altid vurdere forstyrrelseseffekten i forbindelse med ansøgninger om aktiviteter, der kræver tilladelse. Generelle færdselsforbud kan ske i sjældne og helt særlige tilfælde, og vil kunne blive aktuelt, hvis der er tale om sjældne og truede arter.

11.2.7 Skovene rundt om Sønderborg

Et høringssvar påpeger, at det er væsentligt for afholdelse af orienteringsløb, at der må løbes i indhegninger, at hegnet må passeres overalt og at der må placeres poster i indhegninger.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det vil som hidtil være tilladt at færdes på Naturstyrelsens arealer i henhold til naturbeskyttelseslovens regler. Der henvises til aftalen mellem Dansk Orienteringsforbund og Naturstyrelsen.

11.2.8 Sønderhavskovene

Et høringssvar påpeger, at det er væsentligt for afholdelse af orienteringsløb, at der må løbes i indhegninger, at hegnet må passeres overalt og at der må placeres poster i indhegninger

Naturstyrelsens kommentarer:

I forvaltningsplanen for Sønderhavskovene er der ikke planlagt nye indhegninger.

11.2.9 Hannenov-Ovstrup Skov

I flere høringssvar nævnes det, at der er bekymring for, at der fremover vil være dårligere adgangsmuligheder for skovens brugere på grund af væltede træer, kreaturer og hegn. Der spørges, om ridedstier fortsat vil blive friholdt for nedfaldene træer og grene.

I flere høringssvar nævnes det, at helårsgræssende dyr ikke er en hindring for friluftslivet, og at bekymringer i forhold til friluftslivet bør adresseres gennem oplysning og vejledning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen vil løbende og i dialog med brugergrupper forholde sig til, hvordan friluftslivet tilgodeses i den urørte skov. Rent praktisk kan ruter og stier opretholdes i indhegninger via adgang ad låger, ridelåger mv. Væltede træer vil fortsat blive fjernet, så ruter er fremkommelige.

Naturstyrelsen er enig i, at friluftslivet i store træk vil kunne fortsætte uændret i Hannenov-Ovstrup Skov som urørt skov. I et meget besøgt publikumsområde i Klinteskov på Møn har styrelsen flere årtiers erfaring med, at ekstensiv skovgræsning godt kan forenes med friluftsktiviteter. Naturstyrelsen er endvidere i dialog med flere af brugergruppernes hovedorganisationer, herunder rytterorganisationer, som er bekymrede for at færdes i indhegninger med fritlevende dyr. Naturstyrelsen arbejder sammen med brugergrupperne aktivt med at forbedre formidlingsindsatsen om hensigtsmæssig færdsel i indhegningerne.

11.2.10 Avnø

I et høringssvar nævnes det, at man håber, at der fortsat vil være gode muligheder for at ride i området.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forvaltningsplanen lægger ikke op til ændrede muligheder for friluftslivet bortset fra, at den nordligste tredjedel af Nokkeskoven (ca. 0,8 ha) vil blive en del af græsningsfolden, hvor kreaturerne har adgang.

11.2.11 Alle forvaltningsplaner for lokalenheden Nordsjælland

I et høringssvar ønskes det, at Naturstyrelsen påtager sig en faciliterende rolle for, at sikre en platform for, at de forskellige brugergrupper mødes og er i dialog.

Naturstyrelsens kommentarer:

I Naturstyrelsens brugerråd er der en bred repræsentation af organisationer, hvor aktiviteter i skoven diskuteres og formidles. Derudover forventer Naturstyrelsen ikke at påtage sig en yderligere faciliterende rolle.

11.2.12 Freerslev Hegn og Brødeskov

I et høringssvar foreslås det, at nedlægge fugletårnet i Bøllemosen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har planlagt, at fugletårnet foreløbig bevares på sin nuværende placering.

11.2.13 Arrenæs og Frederiksværkskovene

I et høringssvar efterspørges der placeringen af mini-shelters, som planlægges opsat i planområdet. Ligeledes efterspørges information om ruteforløb, som planlægges i samarbejde med Halsnæs Kommune.

I et høringssvar påpeges det, at discgolfbanen i Arresødal Skov ikke overholder gældende lovgivning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har endnu ikke besluttet, hvor de i planen omtalte mini-shelters skal placeres. Når mini-shelters anlægges, tages der højde for redetræer mm., ligesom eventuelle nødvendige myndighedsgodkendelser indhentes. I forhold til det planlagte ruteforløb på Arrenæs er det endelige ruteforløb endnu ikke planlagt.

Naturstyrelsen er i løbende dialog med Halsnæs Discgolfklub omkring discgolfbanen og dens faciliteter.

11.2.14 Gribskov

I et høringssvar er der forundring over, at der i forvaltningsplanen ikke er angivet en placering af friluftsfaciliteter.

I et høringssvar opfordres Naturstyrelsen til at etablere nye cykelstier i den urørte skov, som kompensation for de ruter, som kommer til at ligge i naturnationalpark Gribskov.

I et høringssvar opfordres Naturstyrelsen til at fjerne uautoriserede MTB-spor i Gribskov af hensyn til fuglelivet.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har endnu ikke besluttet, hvor de i planen omtalte friluftsfaciliteter skal placeres. Når faciliteterne anlægges, tages der højde for redetræer mm., ligesom eventuelle nødvendige myndighedsgodkendelser indhentes. I forhold til cykling på Naturstyrelsens arealer kan de gældende regler findes [her](#). Der gælder samme regler ift. cykling i naturnationalparkerne og urørt skov.

Naturstyrelsen arbejder løbende med at begrænse antallet af uautoriserede MTB-spor i skoven.

11.2.15 Tisvilde Hegn

I et høringssvar ønskes der inddraget kriterier for, hvor meget friluftslivet kan fylde for, at det ikke påvirker natur og fugleliv negativt.

I et høringssvar er der ønske om, at Naturstyrelsen formidler, at det ikke er tilladt at have løshund på Melby Overdrev.

I flere høringssvar opfordres der til, at Tisvilde Hegn friholdes for organiserede friluftaktiviteter til fordel for lydfølsomme arter samt i fuglenes yngletid.

I et høringssvar ønskes der en offentlig eventkalender for aktiviteter i skoven.

I et høringssvar efterspørges der etablering af en pausefold ved Asserbo Slotsruin.

I et høringssvar opfordres Naturstyrelsen til at monitorere konsekvenserne den øgede påvirkning fra MTB-sporet i Tisvilde Hegn. Desuden angives det, at Naturstyrelsen bør overveje at friholde de mest sårbare områder for MTB-ruter, herunder kendte og potentielle sortspætte og rovfugleområder.

I flere høringssvar påpeges det, at det er u hensigtsmæssigt, at dele af MTB-sporet i Tisvilde Hegn kommer til at gå ind i gennem en af de planlagte græsningsfolde.

I et høringssvar ønskes der etableret et udsigtstårn på Vagtbakken.

Naturstyrelsens kommentarer:

Både friluftsliv og biodiversitet vægtes højt i den urørte skov. Inden for denne overordnede ramme søger Naturstyrelsen at foretage en balancering af benyttelsen og beskyttelsen. Med udlæg af to naturnationalparker vil der være behov for, at især store organiserede aktiviteter, som hidtil har fundet sted i Gribskov, flyttes til enhedens øvrige skove.

I forhold til løse hunde på Melby Overdrev har Naturstyrelsen opsat skilte om, at hunde skal være i snor. Naturstyrelsen er imidlertid opmærksom på, at der trods skiltning stadig er en udfordring med løse hunde på Melby Overdrev. Derfor er der årligt en kampagne med notering af løse hunde på arealerne, ligesom løse hunde altid meldes til politiet til bødeforlæg, hvis Naturstyrelsens medarbejdere møder løse hunde, når medarbejderne er rundt på arealerne. Naturstyrelsen planlægger ikke at oprette en eventkalender for aktiviteter i skoven.

I indeværende planperiode planlægges der ikke at etablere en pausefold ved Asserbo Slotsruin.

I forhold til MTB-sporet i Tisvilde Hegn, så følger placeringen af sporet Naturstyrelsens retningslinjer, som bl.a. omfatter screening for kendte redetræer. Officielle, etablerede MTB-spor bidrager til at koncentrere færdslen på de anlagte spor. På den måde reduceres den uautoriserede kørsel, andelen af uautoriserede spor samt kørsel på sårbare naturtyper og -områder. MTB-sporet og dets ruteforløb opretholdes. I de tilfælde, hvor MTB-sporet krydser gennem en græsningsfold, vil der blive sikret den nødvendige passage igennem hegningen, f.eks. i form af MTB-færste mm.

Det er Naturstyrelsens vurdering, at et udsigtstårn på Vagtbakken ikke vil medføre væsentlige forbedringer for områdets friluftsliv. Desuden udfordres projektet af områdets omfattende særegne natur samt af de driftsmæssige forpligtigelser, som følger af etablering af et sådant anlæg.

11.2.16 Kærskov, Lystrup og Dallerup Skov

I flere hørings svar vedrørende Kærskov, Lystrup og Dallerup Skov udtrykkes der bekymring for, at de planlagte aktiviteter omkring naturlig hydrologi og naturligt henfald af træer i bevoksninger vil føre til en forringelse af mulighederne, for at færdes i skoven, herunder de ikke markerede ruter i skovene.

Dertil er der udtrykt ønske om mulighed for flere støttefaciliteter, som borde/bænke og shelter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Genskabelse af den naturlige hydrologi i delområder af skoven vil få betydning for færdsel i lokale dele af skoven. Der er på Naturstyrelsens arealer fri færdsel overalt og dermed også mulighed for, at der skabes nye trampestier i skovene. Der er indledt dialog med Stenderup og omegns borgerforening omkring etablering af en markeret vandrerute i Lystrup Skov, som vil blive vedligeholdt efter behov.

Naturstyrelsen har i forbindelse med forvaltningsplanen for Kærskov, Lystrup og Dallerup Skov udlagt en ny facilitetszone ved Latsø i Kærskoven. Det giver mulighed for i fremtiden at etablere faciliteter som shelter, madpakkehus eller lignende.

Opsætning af bænke og borde/bænkesæt er ikke indeholdt i denne forvaltningsplan. Denne type støttefaciliteter vil løbende kunne opsættes i skovene. Naturstyrelsen vil gerne inddrage disse muligheder i den dialog der allerede er etableret med Stenderup og omegns borgerforening.

11.2.17 Boller, Klokkedal og Rold Skov

I flere hørings svar vedrørende Boller, Klokkedal og Rold Skov udtrykkes der bekymring for store hegninger i de urørte skove, og den påvirkning det kan have på mulighederne for orienteringsløb.

Naturstyrelsens kommentarer:

Hegninger er fra Naturstyrelsens side ikke tænkt som begrænsende for orienteringsløb, og der vil gælde de samme muligheder for orienteringsløb, som der gør i dag. Der vil blive etableret

passagemuligheder i alle indhegninger, og Naturstyrelsen vil gerne indgå i dialog med orienteringsklubben omkring specifikke behov.

11.2.18 Grund Skov og Bankehave

I flere høringssvar vedrørende Grund Skov og Bankehave udtrykkes der bekymring over store hegninger i de urørte skove, og den påvirkning det kan have på mulighederne for udøvelse af orienteringsløb.

Naturstyrelsens kommentarer:

De planlagte arealer til mulige græsningsområder i skovene ligger endnu ikke helt fast og vil først blive endelig fastlagt i forbindelse med projekteringen.

Hegninger er fra Naturstyrelsens side ikke tænkt som begrænsende for orienteringsløb, og der vil gælde de samme muligheder for orienteringsløb, som der gør i dag. Der vil blive etableret passagemuligheder i alle indhegninger, og Naturstyrelsen vil gerne indgå i dialog med orienteringsklubben omkring specifikke behov.

11.2.19 Kærskov, Lystrup og Dallerup Skov

I flere høringssvar vedrørende Kærskov, Lystrup og Dallerup Skov udtrykkes der bekymring over store hegninger i de urørte skove, og den påvirkning det kan have på mulighederne for orienteringsløb.

Naturstyrelsens kommentarer:

De planlagte arealer til mulige græsningsområder i skovene ligger endnu ikke helt fast og vil først blive endelig fastlagt i forbindelse med projekteringen.

Hegninger er fra Naturstyrelsens side ikke tænkt som begrænsende for udøvelse af orienteringsløb, og der vil gælde de samme muligheder for orienteringsløb, som der gør i dag. Der vil blive etableret passagemuligheder i alle indhegninger, og Naturstyrelsen vil gerne indgå i dialog med orienteringsklubben omkring specifikke behov.

11.2.20 Rold Skov

I flere høringssvar opfordres Naturstyrelsen til at fraegne eksisterende MTB-spor eller til at etablere erstatningsspor uden for de planlagte hegninger.

Naturstyrelsens kommentarer:

Planen rummer ingen indskrænkninger i den rekreative anvendelse herunder MTB. Som hidtil vil der fremover blive administreret efter zoner, hvor Naturstyrelsen ud fra en samlet vurdering af gældende lovgivning, biodiversitet, terræn, skovens robusthed, samt de forskellige brugergrupperes anvendelse afvejer ruteforløb og aktiviteter m.m. Eksisterende MTB-spor vil fortsat kunne justeres og udvikles. Vedrørende de nye græsningsområder, så sikres adgangen ved alle veje og stier i form af færister og klaplåger i lighed med de afgræssede områder af Nørreskoven og Rebild Bakker, hvor man også i dag cykler på vejene sammen med græssende køer.

11.2.21 Nordbornholm

I et høringssvar anfægtes den foreslåede placering af en hundeskov ved Samuels Høj, umiddelbart syd for Allinge-Sandvig. Der ønskes i stedet en placering ved Hammerknuden, idet der bl.a. argumenteres for, at adgangs- og parkeringsforhold er bedre, samt at placeringen på en åben mark ikke er optimal, og i øvrigt ikke kan kaldes en hundeskov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har vurderet mulighederne for at anlægge en hundeskov på Hammerknuden eller Langebjerg, som er de øvrige arealer, Naturstyrelsen forvalter nær Sandvig. Ingen af stederne er en hundeskov forenelig med den nødvendige naturpleje og landskabshensyn.

Blandt de arealer, som Naturstyrelsen forvalter omkring Sandvig, er arealet ved Samuels Høj derfor fortsat det bedst egnede sted til en hundeskov. Lokaltiteten er desuden godt placeret geografisk i forhold til hundeejere fra Allinge.

Der er gode parkeringsforhold ved Madsebakke, der ligger blot 100 meter fra arealet. En placering på Hammerknuden eller Langebjerg vil næppe kunne gøres mere tilgængelig for bevægelseshandicappede.

Såfremt det bliver aktuelt at anlægge en hundeskov ved Samuels Høj, vil Naturstyrelsen, så vidt det er muligt, plante mindre grupper af træer for at gøre området mere varieret – der skal dog tages store hensyn til fredningsbestemmelser og landskab. Der vil naturligvis ikke blive tale om en skov, men hundeskov er den betegnelse, der generelt bruges om større indhegninger, hvor man kan lufte hunden uden snor, hvorfor betegnelsen er brugt i planmaterialet, for genkendelighedens skyld.

11.2.22 Silkeborg Sønderskov

I et høringssvar opfordres der til, at aftalen mellem Silkeborg Fiskeriforening udfases, for at sikre Slåen Søes højt værdsatte rekreative status og dens unikke naturindhold.

I et høringssvar udtrykkes der ønske om et MTB-spor, som forbinder sporene ved Himmelbjerget til sporene i Silkeborg Sønderskov

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen overvejer løbende aktiviteter, der kan bevare og forbedre naturtilstanden i et område, herunder også overvejelser omkring fiskeri og færdsel på søer. Naturstyrelsen vurderer løbende effekten af friluftaktiviteter i og ved Slåen Sø. Der er ingen indikationer på, at de eksisterende friluftaktiviteter udgør et problem for søens tilstand. Aktiviteter omkring færdsel på og i søer er ikke omfattet af forvaltningsplanen for urørt skov.

Naturstyrelsen er åben for muligheden for at forbinde de officielle MTB-spor i Silkeborgskovene med sporet "Danmarks tag", såfremt det kan etableres uden væsentlig påvirkning af eksisterende natur eller på bekostning af anden rekreativ udnyttelse og i overensstemmelse med gældende lovgivning.

11.2.23 Silkeborg Nordskov og Bjørnholt

I et høringssvar bemærkes det, at såfremt Naturstyrelsen fastholder planerne om græsning på arealer i Vesterskoven, der gennemløbes af MTB-sporet der, så kan udvidelse af MTB-sporet i Nordskoven være en af de mulige kompenserende mekanismer.

Naturstyrelsens kommentarer:

Silkeborg Nordskov er et område med mange MTB-spor af forskellige sværhedsgrader. Mængden af spor er passende, og der planlægges ikke flere spor i Silkeborg Nordskov af hensyn til naturen og øvrige borgere.

11.2.24 Velling og Snabegård Skov

I et høringssvar udtrykkes der bekymring for, hvordan indhegning vil påvirke orienteringsløberes brug af skoven ift. bevægelighed, tryghed og orientering. Særligt udtrykkes der bekymring for hegningens omfang omkring Igelsø og arealer syd for Lystrupminde.

I et høringssvar opfordres der til, at Snabe Igelsø ikke længere skal bruges som lokal badesø, for at beskytte dens unikke natur. Der opfordres til at ophøre med fiskeri i søen af samme grund.

Naturstyrelsens kommentarer:

Da der er tale om højest tretrådet hegn i ca. 90 cm højde, kan hegnet forceres af orienteringsløbere, såfremt der sættes stenter op. Naturstyrelsen indgår gerne i dialog om placering af stenter og låger. I forbindelse med etablering af hegn indkalder Naturstyrelsen til dialogmøde med orienteringsklubberne og rideklubberne i området for at sikre tryghed og bevægelighed mellem områder, der ikke er hegnede.

Naturstyrelsen ændrer ikke i de eksisterende hegninger ved Lystrupminde (G3). Vejen nord for græsningen holdes uden for hegnet, så passage mellem Velling Skov og Snabegård Plantage kan ske uden at passere hegninger.

Naturstyrelsen overvejer løbende aktiviteter, der kan bevare og forbedre naturtilstanden i et område, herunder også overvejelser omkring fiskeri og færdsel på søer. Aktiviteter omkring færdsel på og i søer er ikke omfattet af forvaltningsplanen for urørt skov.

11.2.25 Fussingø Udskovene

I et høringssvar efterspørges der, om en mindre del af skovområdet omkring byen Ålum kan udtages fra urørt skov, for at kommunen i fremtiden har mulighed for dialog med Naturstyrelsen i forbindelse med nye rekreative tiltag i skoven omkring Ålum. Dette for at sikre vækst og nybyggeri i fremtiden.

I flere høringssvar nævnes en bekymring for at få dårligere adgangsmuligheder til ridestier for ryttere og hestevogne pga. væltede træer.

Et høringssvar ønsker, at der bliver anlagt en stævneplads på hjørnet af Tørvedalsvej/gammel Viborgvej. Her er det desuden et ønske, at der anlægges vand, strøm og muldtoiletter.

Et høringssvar opfordrer til, at der anlægges en p-plads, da den nuværende ikke dækker behovet i forbindelse med orienteringsstævner.

Et høringssvar opfordrer til etablering af en sti, som går bag diget på Naturstyrelsens areal, da det er utrygt at gå langs Gl. Viborgvej i Ålum.

Et høringssvar spørger, om det er muligt at få etableret en kælkebakke på en af de eksisterende bakker nær Ålum.

I et høringssvar foreslår man at etablere en sammenhængende rekreativ rute fra Viborg til Randers, i forbindelse med "en regional landskabsstrategi i Nørreådal".

I et høringssvar foreslår man, at der etableres mere skiltning til ture i skovene.

I et høringssvar spørges om muligheden, for fortsat at have aktiviteter i skoven, som labyrint og bålplads.

Et høringssvar spørger, om det er muligt at etablere discgolf bane i skoven.

I et høringssvar nævnes det, at der i udkastet ikke er en decideret opgørelse over, hvorledes skovene benyttes som rekreativt eller hvilke fritidsaktiviteter, der udføres i området. Denne

manglende opgørelse findes uhensigtsmæssig i områder, hvor der ligeledes ofte er stor turisme, og hvor der også er aktive friluftsb brugere med bl.a. løb og hundeluftning.

I et hørings svar opfordres Naturstyrelsen til at etablere muligheder for friluftslivet uden for hegnene.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen ser generelt ikke en modsætning imellem rekreative ønsker og urørt skov. Ålum bys ønsker til rekreative initiativer ses derfor ofte at kunne imødekommes.

På de nuværende skovveje vil væltede træer og grene blive flyttet i det omfang, at det forhindrer passage for friluftslivet. De nuværende skovveje kan ikke forventes vedligeholdt til samme niveau som før, da de fremadrettet ikke skal kunne bære tunge køretøjer.

Naturstyrelsen er positivt indstillet over for forslaget om en naturlig eventplads på hjørnet af Tørvedalsvej/Gammel Viborgvej, så dette bliver medtaget i forvaltningsplanen. Pladsen vil kunne slås med relevante mellemrum, så den fremstår som en åben skoveng, hvor der kan placeres midlertidige telte mv. til stævner. Hvis der kan etableres et partnerskab, hvor frivillige vil stå for rengøring, vil det være muligt at etablere et tilhørende muldtoilet. Alternativt må klubberne evt. leje en toiletvogn, som sættes op på pladsen ved større arrangementer. I forbindelse med etablering af vandpost i den nye hundeskov, er der mulighed for tilkobling af vandslange og dermed toiletvogn på pladsen.

Til større arrangementer er antallet af p-pladser ved Naturstyrelsens arealer en udfordring. Parkering langs vejen ved hundeskoven er ikke ønskværdigt. Der kan eventuelt søges alternative parkeringspladser ved at kontakte f.eks. den kommunalt ejede Ålum sportsplads, eller spørge om brug af offentlige og private parkeringspladser i Øster Bjerregrav eller ved at aftale brug af private jorde.

Naturstyrelsen vil gå i dialog med de lokale brugere om opgradering af den eksisterende trampesti og et passende eksisterende sted, hvor brugerne kan kælke.

En sammenhængende rekreativ rute fra Viborg til Randers, ligger uden for nuværende plan, der kun omhandler urørt skov i Udskovene. Etableres en sådan sti, vil Naturstyrelsen være positiv over for et forløb, som går gennem Udskovene.

I forbindelse med at Udskovene bliver til urørt skov, vil skiltene blive skiftet ud. Der er ikke planlagt nye vandreruter.

Eksisterende friluftsfaciliteter fortsætter som før, dette inkluderer labyrint og bålplads. Naturstyrelsen planlægger ikke umiddelbart discgolf i Udskovene.

Naturstyrelsen har ikke lavet en decideret opgørelse over, hvordan Udskovene benyttes rekreativt. Planlægningen er baseret på lokalt kendskab, samt på input fra enhedens brugerråd, lokale borgere og fra borgermødet, der blev afholdt i forbindelse med urørt skov i Udskovene.

Der planlægges ikke at sætte hegn op med græssende dyr i Udskovene. Naturstyrelsen vurderer, at der allerede er gode muligheder for friluftslivet, med bl.a. vandreruter, mountainbike spor, og den nyligt etablerede hundeskov. Yderligere er det planlagt at etablere en multiplads ved Mårdalshus, og en stævneplads på hjørnet af Tørvedalsvej/Gammel Viborgvej.

11.2.26 Helgenæs

Et hørings svar spørger om muligheden for ved Ellemandsbjerg at etablere et fast spor til brug til downhill cup.

I et hørings svar nævnes, at omkring Vænge sø, er der på dele af strækningen en trampesti. Det ønskes at den sikres, så der forsæt er adgang rundt om søen, uden at man skal passere private arealer.

Naturstyrelsens kommentarer:

Ligesom hidtil vil der også fremover skulle ansøges hver gang via Naturstyrelsens webbooking om tilladelse til afholdelse af downhill cup. Arealerne vest og nordvest for Ellemandsbjerg er privatejede. Ønskes der kørt cykelløb her, må det aftales med den private ejer. Der tillades generelt ikke etablering af downhill-baner – herunder faste downhill-spor – på Naturstyrelsens arealer.

Den eksisterende trampesti nord og vest for Vænge Sø frem til skarvkolonien sydvest for søen vil blive vedligeholdt som hidtil. Der er ikke etableret sti syd for søen på Naturstyrelsens areal fra skarvkolonien og østpå. Dette er for at undgå forstyrrelse af dyrelivet.

Arealerne øst for Vænge Sø er privatejede. Naturstyrelsen kan derfor ikke sikre adgang øst om søen.

11.2.27 Hjermind Skov

I et hørings svar spørges der ind til muligheden for at få indblik i Naturstyrelsens tidsplan for fældninger, for bedre at kunne planlægge løberuter og afholde stævner.

I et hørings svar spørges der ind til, om klaplåger kan placeres strategisk for løbere i skoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Tidsplan for fældninger er ikke en del af forvaltningsplanen, men derimod en del af den efterfølgende implementering af planerne. Naturstyrelsen indgår meget gerne i en løbende orientering af og dialog med Viborg Orienteringsklub, og andre foreninger, om tidsplan for fældninger m.v. Ønsker til placering af klaplåger i hegn vil oplagt være en del af en sådan dialog.

11.2.28 Gjerrild Nordstrand

I et hørings svar foreslås en ny sti, da den eksisterende sti størstedelen af året står under vand.

I et hørings svar spørges der ind til muligheden om at få hævet nordsøstien, da den står under vand i den vestlige ende af lavningen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Den eksisterende sti fra Stavnsborgvej mod stranden, som der henvises til, er ikke nogen officiel anlagt eller afmærket sti. Der er tale om en trampesti, som er opstået via folks færdsel i terrænet. Det vil derfor heller ikke blive gjort noget for at vedligeholde stien, hvis den bliver ufremkommelig pga. stigende vandstand i det nærliggende vådområde. Der er fri færdsel på arealet, så hvis der opstår en ny trampesti som skitseret i hørings svaret, er det tilladt at anvende denne. Der vil dog ikke blive gjort noget aktivt for at etablere en sådan ny trampesti, da der i nærheden er udmærket adgang til stranden via Stavnsborgvej og den eksisterende vej til stranden.

Hvis det viser sig, at oversvømmelse af en del Nordsøstien er et permanent problem, og ikke kun en følge af den meget våde vinter 2023-24, henvises der til Norddjurs Kommune, der er ansvarlig for vedligeholdelse af Nordsøstien.

12. Friluftszonering

12.1 Generelt

I et høringssvar udtrykkes der bekymring omkring muligheden for, at skove sammenlægges og udpeges til stillezone.

Naturstyrelsens kommentarer:

Ved udarbejdelsen af Naturstyrelsens friluftszonering er det ikke en generel tendens, at skove sammenlægges og laves til stillezoner. Enkelte skove kan delvist, eller i deres helhed, godt være en stillezone af hensyn til tilbuddet om en mere stille naturoplevelse. Den absolut største zone-ringstype er dog friluftszonen, hvor Naturstyrelsen ønsker at give plads til mange forskellige former for friluftsliv i skovene.

I et høringssvar ønskes det, at facilitetszonen fjernes fra friluftszoneringerne i urørt skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

I urørt skov er der også plads til friluftsliv, og derfor er facilitetszonen fortsat vigtig. Dette i forhold til at vise, hvor man påtænker at have faciliteter for friluftslivet fremadrettet.

12.2 Lokalt

12.2.1 Arrenæs og Frederiksværkskovene

I flere høringssvar foreslås det at ændre friluftszoneringen i Arresødal Skov fra facilitetszone til friluftszone.

Naturstyrelsens kommentarer:

I dette tilfælde er Arresødal Skov udpeget til facilitetszone grundet sin meget bynære placering. Auderød Skov og Sonnerup Skov er udlagt som stillezone. Dermed har Naturstyrelsen afvejet benyttelsen af planområdets skove.

12.2.2 Gribskov

I flere høringssvar stilles der spørgsmål omkring friluftszoneringen og opstillingen af faciliteter.

Naturstyrelsens kommentarer:

Større faciliteter placeres i facilitetszonerne, mens der i friluftszonerne kan etableres mindre faciliteter til den stille skovgæst. I forhold til Harager Hegn er det besluttet at opretholde området som stillezone. Zoneringen i hele eller dele af Boserup Vang ændres fra stillezone til friluftszone.

12.2.3 Tisvilde Hegn

I et høringssvar udtrykkes der forundring over, at Melby Overdrev skal udlægges til stillezone.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der ændres ikke på friluftszoneringen ift. Melby Overdrev, idet Melby Overdrev i dag er udlagt som stillezone og fortsætter med at være stillezone. Melby Overdrev er udlagt som stillezone af hensyn til områdets mange jordrugende fugle og den sårbare flora.

12.2.4 Stenderuphalvøen

I et høringssvar angående Stenderup Skovene, nærmere bestemt Sønder Stenderup Sønder skov, udtrykkes der bekymring over størrelsen på den udlagte stillezone med henblik på større arealer, hvor der tages særligt hensyn til naturen. Det fremgår også af et høringssvar, at den planlagte facilitetszone i nordenden af Lyngmosen vækker bekymring.

Naturstyrelsens kommentarer:

I stillezoner prioriteres muligheden for den stille naturoplevelse, og her begrænses opsætning af faciliteter. Stillezonerne er dermed ikke udlagt med det formål at skabe begrænsninger for den almindelige færdsel i skovene. Der er planlagt en facilitetszone i nordenden af Lyngmosen, hvor området er mere robust for færdsel, men hvor det samtidigt er muligt at opleve natur og dyreliv.

12.2.5 Fovslet, Svanemosen, Tapsøre m.fl.

I et høringssvar angående Fovslet, Svanemosen, Tapsøre m.fl. udtrykkes der bekymring over den manglende udlægning af stillezoner.

Naturstyrelsens kommentarer:

I stillezoner prioriteres muligheden for den stille naturoplevelse, og her begrænses opsætning af faciliteter. Stillezonerne er dermed ikke udlagt med det formål at skabe begrænsninger for den almindelige færdsel i skovene. Fovslet Skovs størrelse og begrænsede antal faciliteter giver efter Naturstyrelsens vurdering rig mulighed for den stille naturoplevelse.

12.2.6 Boller, Klokkedal og Rold Skov

I et høringssvar angående Boller Skov, Klokkedal Skov og Rold Skov udtrykkes der bekymring over den udlagte stillezone i Klokkedal Skov og dens betydning for muligheden for brug af området.

Naturstyrelsens kommentarer:

I stillezoner prioriteres muligheden for den stille naturoplevelse og her begrænses opsætning af faciliteter. Stillezonerne er dermed ikke udlagt med det formål at skabe begrænsninger for den almindelige færdsel i skovene.

12.2.7 Grund Skov og Bankehave

I et høringssvar udtrykkes der, bekymring over den udlagte stillezone i Grund Skov og dens betydning for muligheden for brug af området.

Naturstyrelsens kommentarer:

I stillezoner prioriteres muligheden for den stille naturoplevelse, og her begrænses opsætning af faciliteter. Stillezonerne er dermed ikke udlagt med det formål at skabe begrænsninger for den almindelige færdsel i skovene.

12.2.8 Fussingø Udskovene

I et høringssvar påpeges, at det er beklageligt, at store dele af skoven udlægges som stillezone, når det er i denne skov, det skal være muligt at cykle, da det er blevet restriktivt i Indskovene.

Naturstyrelsens kommentarer:

I stillezoner prioriteres muligheden for den stille naturoplevelse, og her begrænses opsætning af faciliteter. Stillezonerne er dermed ikke udlagt med det formål at skabe begrænsninger for

færdsel i skovene. Ruteforløb til gåture, ridning og almindelig cykling er ligeledes fortsat ønskelige, fordi de dels ikke vurderes som værende særligt forstyrrende og dels er af stor betydning for let adgang til naturoplevelserne samt hensigtsmæssig kanalisering af færdslen. Naturstyrelsen vil desuden gøre opmærksom på, at det stadig er tilladt at cykle i Naturnationalpark Fusingø.

13. Fældning

13.1 Generelt

Flere høringssvar giver udtryk for, at forvaltningsplanernes fældninger forekommer omfattende, at der bør gentilplantes, at niveauet af fældning ikke er præcist angivet, at de potentielt kan true biodiversiteten og dyrelivet, især hvis de gennemføres i fuglenes yngletid.

Naturstyrelsens kommentarer:

Opgjort på landsplan hen over hele naturgenopretningsperioden forventer Naturstyrelsen ikke, at fældning og udtag af træ fra urørt skov vil overstige det gennemsnitlige årlige niveau af fældninger, som er foretaget i den tidligere naturnære skovdrift. Fældningerne foretages til gavn for, og med omtanke på, den eksisterende biodiversitet, samt med fokus på at skabe mere strukturel variation, således at naturlige processer bedre kan fungere i skovene. Hvor der er et åbenlyst behov for introduktion af hjemmehørende arter, fordi de ikke forekommer i nærområdet og selv kan sprede sig herfra, vil plantning blive overvejet. Ved gennemførelse af fældningerne screenes arealerne for sjældne og truede arter, herunder ynglende fugle. Dette med henblik på at undgå at gøre skade på disse, når fældningerne gennemføres.

Flere høringssvar udtrykker, et ønske om en målsætning for dødt ved, at gamle ege sikres, at man kun fjerner undervækst, at der efter naturgenopretningsperioden tages stilling til om der er yderligere behov for at fjerne invasive arter, og at Naturstyrelsen bruger plukhugst.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen vil løbende være opmærksomme på mængderne af dødt ved i skovene med henblik på at sikre, at denne er stigende. Dette også selvom, at de enkelte forvaltningsplaner ikke har et specifikt måltal, og der generelt arbejdes ud fra et mål om at skabe variation i mængderne af dødt ved, både inden for en kortere og en længere tidshorisont. Gamle ege med høj biologisk værdi vil ikke blive fældet under naturgenopretningsfældningerne, men i flere forvaltningsplaner er fritstilling en planlagt aktivitet. Naturstyrelsen er opmærksomme på, at fjernelse af invasive arter efter naturgenopretningsperioden kan være nødvendig. Rydning af invasive arter er ikke kun forbeholdt naturgenopretningsperioden.

Plukhugst, som skovdyrkningsfagligt begreb, er ikke relevant i de urørte skove, hvor der alene fokuseres på fremme af biodiversitet. Men at fælde træer enkeltvist eller i mindre grupper kan være en strukturskabende aktivitet under naturgenopretningen.

Et høringssvar udtrykker bekymring for de faglige kompetencer i forhold til gennemførelse af fældningerne, samt et ønske om, at fældningsarbejdet planlægges sammen med samarbejdspartnere i skovene.

Naturstyrelsens kommentarer:

Fældningerne på de specifikke arealer vil foregå med afsæt i styrelsens faglige kompetencer inden for skovbrug, naturforvaltning og biodiversitet. Dertil arbejder Naturstyrelsen med intern

vidensdeling og erfaringsudveksling i forhold til generelt at sikre et høj fagligt niveau under gennemførelse af fældningerne. Naturstyrelsen er opmærksom på samarbejdspartnere, og vil informere om samt drøfte fældningsaktiviteter, hvor dette måtte være relevant i forhold til det specifikke samarbejde.

Flere høringssvar udtrykker bekymring, for den fremtidige forsyning af dansk råtræ til byggematerialer og møbler.

Naturstyrelsens kommentarer:

Udpegnning af Naturstyrelsens skovarealer til urørt skov er politisk besluttet iht. den seneste aftale om urørt skov jf. "Natur- og Biodiversitetspakken" fra 2021. Det er derfor ikke Naturstyrelsens opgave at beslutte, om styrelsen skal kunne levere tømmer i det omfang, industrien efterspørger. For at sikre løvtræssavværkerne en periode til at tilpasse sine forsyninger til den nye markedssituation, er det politisk besluttet, at løvtræshugsten i de urørte skove udfases over en 6-årig periode, så der i 2021 leveres 70% af en normal løvtræshugst faldende til 20% i 2026. Derefter ophører savværkshugsten i alle urørte skove. Naturstyrelsen bemærker dog, at der også fremover vil være både urørt skov og naturnær skovdrift på statens arealer. Mens skovdriften udfases på en del af Naturstyrelsens arealer, er der fortsat ca. 45.000 ha, som forvaltes efter principper for naturnær skovdrift. Ligeledes har Naturstyrelsen hvert år midler til at gennemføre ca. 200-300 ha skovrejsning. Skovrejsningsområderne indgår i Naturstyrelsens arealer, som forvaltes med naturnær skovdrift.

Et høringssvar udtrykker et ønske om, at gamle træer skal blive stående, og gradvist lade skoven overgå til en mere oprindelig træartssammensætning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Hjemmehørende gamle træer vil som udgangspunkt ikke blive fældet i de urørte skove. Træerne, der fældes og fjernes fra arealerne, vil primært være oversøiske træarter. Dette med henblik på at skabe mere plads og variation i skovene med det samme, og derved hjælpe sjældne og truede arter inden for en overskuelig årrække.

Et høringssvar gør opmærksom på, at sandfygning øges, når der fjernes nåletræer i klitplantager.

Naturstyrelsens kommentarer:

Hvis der i stort omfang fjernes nåletræ inden for en meget kort tidsperiode, så kan det i nogle tilfælde afstedkomme sandfygning. Nåletræsplantager, der udpeges til urørt skov, vil i de fleste tilfælde have en 25-årig naturgenopretningsperiode. Derved er der tid til at fjerne oversøiske træarter over en længere periode og mindre intensivt, så det bl.a. er muligt at undgå samfundsproblematisk sandflugt. Det bemærkes således, at dynamiske klitter er et naturligt fænomen som kan have stor biologisk værdi og at der er mange steder i klitplantagerne hvor sandflugt ikke er et problem.

13.2 Lokalt

13.2.1 Vigelsø

Et høringssvar opfordrer til, at der tyndes i de småbladede lind mod nordøst, da disse ikke blomstrer grundet meget tæt bevoksning.

Naturstyrelsens kommentarer:

I lindebevoksningen på Vigelsø er der planlagt en høj fældningsgrad (25-75%).

13.2.2 Flyvesandet og Nørreby Hals

Et høringssvar opfordrer til, at der skabes "tunger" i overgangen mellem skov og overdrev, så den ikke er så skrap, som den forekommer i dag.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forvaltningsplanen for Flyvesandet og Nørrebyhals fremgår, at der planlægges en lav fældningsgrad med det formål, at gøre skovbrynet mere bugtet til gavn for flora og insekter.

13.2.3 Arealer på Sydlangeland

Et høringssvar udtrykker bekymring omkring fældning i skovene, og der opfordres til at lade værdifulde træer stå. Dertil nævnes, at fældningen vil have en negativ påvirkning på fuglearten, pirol. Her bemærkes at Gulstav Østerskov især bør skånes ved det vestlige område langs vejen og ned til shelterne.

Et høringssvar opfordrer til, at der stævnes i mindre partier i disse skove med manuel skovning for at sikre en bedre biodiversitet.

Et høringssvar ytre bekymring omkring den høje fældningsgrad i Gulstav Vesterskov, da det kan have betydning for fuglenes mulighed for fouragering og redebygning.

Et høringssvar udtrykker bekymring ift. den høje fældningsgrad i Lunden. Opfordrer til at der kun skal ske en udtynding i dette område, og at skovbrynet mod Storebælt får fred.

Et høringssvar opfordrer til, at der ikke skoves i fuglenes yngletid og at man deler skoven op, for at ikke lave forstyrrelser flere steder.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forvaltningsplanen for Arealer på Sydlangeland planlægger Naturstyrelsen at fastholde den nuværende stævningsdrift og genoptage den på arealer, hvor den tidligere har været praktiseret og der kan være en biodiversitetsmæssig gevinst ved genoptagelsen. Stævningsdriften planlægges udført maskinelt.

Når der benyttes maskiner i skovene, er det vigtigt, at de ikke efterlader dybe kørespor i den sårbare skovbund. Derfor skal jorden helst være tør eller frostbundet, når maskinerne kører. I meget våde vintre kan maskiner kun benyttes en meget kort tid af året, og det kan ind i mellem være nødvendigt også at fælde i yngletiden. Normalt sker stævningerne i stævningssskoven i perioden september til marts. Der er derfor aftaler med Dansk Ornitologisk Forening, om at de oplyser redetræer for sårbare arter, så der kan tages hensyn hertil.

Når der fældes i stævningssskovens overetage, for at sikre bedre kroneudvikling i de tilbageværende træer, er det målet at bevare de træer, der har størst potentiale til at udvikle biodiversitet. Fældningsindsatserne i overetagen vil ikke være homogene, og det er målet at opnå en heterogen skov. Overetagen skal dog generelt være rimelig lysåben, så der sikres lys til underetagen af stævningssskoven. Derved sikres stævningssskovens dynamik og arter. Det er planen, at fældningerne i overstanderne vil ske gradvis.

I stævningssskovene har Naturstyrelsen valgt en høj fældningsgrad (25-75%). Det forventes, at der i nogle bevoksninger vil ske en omfattende fældning, mens der i andre kun vil ske begrænset fældning, afhængig af bevoksningens udgangspunkt.

13.2.4 Buresøskovene

Et høringssvar opfordrer Naturstyrelsen til ikke at rydde hele det planlagte område omkring Bastrup sø, for at beskytte søkantens rørskov mod et højt publikumstryk.

Et høringssvar stiller spørgsmålstegn ved den høje fældningsgrad i afdeling 2158, da bevoksningen består af gamle bøge, der i forvejen er værdifulde.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er ikke Naturstyrelsens hensigt at rydde hele søbredden for træopvækst og buske. Naturstyrelsen vil bekæmpe den invasive plante rynket rose, som står langs søbræmmen. Derudover vil træopvækst og buske blive fjernet på enkelte strækninger, bl.a. ved en shelterplads, for at få udkig til søen – og indkig til Bastrup Tårnet.

Naturstyrelsen har ændret fældningsgraden fra 25-75% til 0% i afdeling 2158 i Uggeløse Skov, da bevoksningen allerede indeholder værdifulde, gamle og krogede bøgetræer.

13.2.5 Tuse Næs

Et høringssvar peger på, at der fortsat ønskes nåletræer i de urørte skove af hensyn til de arter, som er knyttet til nåleskov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forvaltningsplanen indeholder rydning af ikke hjemmehørende træarter, herunder f.eks. douglasgran, for at skabe mere plads til hjemmehørende arter og den dertil knyttede biodiversitet. Nåletræer som skovfyr, der er hjemmehørende, samt gamle østrigske fyr og rødgran vil fortsat findes i skovene på Tuse Næs.

13.2.6 Gråstenskovene

Flere høringssvar opfordrer til, at gamle ege og bøge i forskellige afdelinger bør bevares, også i forbindelse med at flere af bevoksninger inddrages i græsninger.

Flere høringssvar opfordrer til at afdeling 2006 og 3025 helt friholdes for fældning. I to høringssvar spørges der ind til om den planlagte fældning i afdeling 3012 og 3016 er gennemført – for hvis dette ikke er tilfældet påpeges det at fældningen vil resultere i en afdrift.

Et høringssvar tilkendegiver, at det ser voldsomt ud med 75-90% fældningsgrad i store dele af Roden Skov, og at denne høje fældningsgrad vil resultere i, at der ikke kan dyrkes orienteringsløb i skoven på grund af det efterladte træ.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forbindelse med gennemførelsen af strukturfældning i gamle ege og bøge, bevares de gamle ege og bøge i størst muligt omfang. Eventuel fældning vil udelukkende ske af hensyn til de gamle træers mulighed for bedre at udvikle biodiversitetsfremmende strukturer. Når skovbevoksede arealer indgår i områder med græsning, vil langt størstedelen af de gamle/eksisterende træer blive bevaret. Eventuelt fældning af gamle træer inden for græssede arealer vil ske i et meget begrænset omfang, og vil udelukkende ske for at skabe bedre forhold for lyskrævende arter.

Inden for hele planområdet er fældning af løvtræ gennemført. Derudover er der enkelte bevoksninger med oversøiske arter, hvor fældning endnu ikke er udført. Der kan derfor ikke forventes flere fældninger i de i høringssvarene anmærkede afdelinger.

I Roden Skov er der på store dele af arealet planlagt med en fældningsgrad på 25-75% (og ikke som angivet i høringssvaret 75-90%). Fældningsgraden vil generelt ikke være i den høje ende af intervallet, hvorfor Naturstyrelsen vurderer at det fremtidige omfang af dødt ved ikke forhindrer orienteringsløb.

13.2.7 Freerslev Hegn og Brødeskov

Et høringssvar foreslår, at der i et område tilgrænsende mosen i Brødeskov ryddes en parcel med nåletræer til fordel for etablering af lysåben natur, da sortspætten ikke findes i området.

Naturstyrelsens kommentarer:

I arbejdet med udlægning af urørt skov arbejder Naturstyrelsen med en bred vifte af biodiversitetsfremmende aktiviteter, som skal sikre levesteder for en række organismer herunder svampe, fugle, insekter, dyr og planter. Forskellige træarter er afgørende for at skabe levesteder for disse arter, og derfor opretholdes der en vis andel af nåletræer i skoven.

13.2.8 Gribskov

Et høringssvar udtrykker bekymring for, at de planlagte fældninger kan føre til stormfald i stort omfang.

Naturstyrelsens kommentarer:

Gribskov rummer en stor andel af løvtræer, især bøg. Løvtræerne er stormstabile, og dermed ikke i stor risiko for at vælte ifm. med storm. Skovens bevoksninger, af især rødgran, strukturfældes med det sigte, at bevoksningerne fortsat forbliver stormstabile.

13.2.9 Klosterris, Horserød og Gurre

Et høringssvar anbefaler at rydde en lærkebevoksning, da den potentielt kan sprede sig til de omkringliggende bevoksninger.

Et høringssvar gøres der indsigelse mod at fælde træer i planens område, grundet hensyntagen til fugle og dyreliv. I stedet opfordres der til plukhugst.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har vurderet, at den nævnte bevoksning med lærk ikke er problematisk ift. frøspredning til naboarealerne.

Naturgenopretningsfældningerne har til formål at fremme biodiversiteten i skovene og vil generelt foregå under hensyntagen til den eksisterende biodiversitet, samt muligheden for at understøtte biologiske processer fremadrettet. At fælde enkelte træer eller mindre grupper kan være et fint element i at skabe mere struktur i skoven, hvor en plukhugstlignende behandling dog ikke alene kan opfylde ønsket om at fremme biodiversiteten for skoven som helhed.

13.2.10 Tisvilde Hegn

Flere høringssvar udtrykker bekymring for en høj fældningsgrad i Liseleje Plantage. Ligeledes er der i et par høringssvar nævnt, at nogle af de helt kystnære bevoksninger fældes, ligesom der udtrykkes bekymring for sandflugt som følge af de planlagte fældninger.

Et høringssvar ønsker viden om tidspunkter for fældningsaktiviteter, samt at Naturstyrelsen har opmærksomhed på at borer og grundvandsressourcer ikke beskadiges eller forurenes ifm. fældningerne.

Et høringssvar gør indsigelse imod fældning i Tisvilde Hegn med ønsket om at bevare skoven, som den fremstår i dag.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsens fældninger følger og planlægges i henhold til "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov". I Liseleje Plantage er der store arealer med skovfyr, som lægges urørt straks, og hvori der ikke foretages fældninger. Bjergfyr og klitfyr/contortafyr er invasive træarter, som i udgangspunktet fjernes. Det gælder også i de tilfælde, hvor bjergfyr står tæt på kysten. Der er imidlertid tale om mindre arealer, og de planlagte fældninger forventes derfor ikke at give anledning til øget sandflugt. For majoriteten af de øvrige bevoksninger planlægges der med en fældningsgrad på 25-75%. Der er tale om et interval, hvor andelen af træer, som fældes vil blive tilpasset den enkelte bevoksning. Naturstyrelsen har ikke mulighed for at informere forud for fældningsaktiviteter.

Naturstyrelsen er opmærksomme på, at der med naturgenopretningen sker forandringer i skovbilledet. Dette adskiller sig dog ikke fra Naturstyrelsens nuværende forvaltning, hvor vi jævnligt gennemfører skovningsindsatser mv.

13.2.11 Grund Skov og Bankehave

Et høringssvar udtrykker bekymring for, om området kan bevares som en lysåben skov. Der ønskes derfor ambitiøse fældninger, som bidrager nok til at skabe en lysåben skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

At bevare og skabe lysåben skov kan opnås ved flere forskellige aktiviteter, hvoraf de fleste vil kræve en vedvarende forvaltning, herunder græsning, veteranisering og fældning/lysstilling. Kun aktiviteter for at skabe flere vådområder i skoven ville kunne sikre mere permanente lysninger i skovene.

Fældningerne i bøge- og ahornbevoksningerne foretages med det formål at skabe mere varierede bevoksninger, hvor der findes flere træarter og træer med flere aldre. Desuden laves fældningerne således, at der skabes lysbrønde på 0,1-0,5 hektar og som øger andelen af indre skovbryn.

Naturstyrelsen vil i de ældre egebevoksninger benytte en høj fældningsgrad blandt de konkurrerende skygetræarter som bøg og ahorn for at hjælpe egne mod at blive overskygget. I yngre egebevoksninger vil der ligeltes blive benyttet en høj fældningsgrad, så træerne her kan udvikle brede kroner. Der vil blive fældet for hjemmehørende buske samt lavet lysbrønde på 0,1 – 0,5 ha.

Overordnet fjernes oversøiske træarter, som står i store ensartede bevoksninger. Dog sikres en mindre andel nåletræer i små holme eller som solitære træer for at bidrage til en større mangfoldighed. Frøavlsbevoksninger af oversøiske arter bevares dog.

13.2.12 Fovslet, Svanemosen, Tapsøre m.fl.

Et høringssvar udtrykker bekymring for graden af fældningerne i Fovslet Skov og den store usikkerhed som ligger i et interval af fældningsgrader mellem 25 og 75%. Desuden ønskes der tilbageholdenhed med at afdrive rødgran og alm. ædelgran.

Naturstyrelsens kommentarer:

Fældningerne i Fovslet Skov har til formål at skabe en mere heterogen skov, hvor der er plads til træer af forskellige arter og aldre. Desuden planlægges der at skabe flere indre skovbryn og lysbrønde. Fældningsgraderne i skoven tager derfor udgangspunkt i ovenstående mål. Dette betyder, at der i dele af skoven og bevoksningerne vil være en høj fældningsgrad, mens der i andre slet ikke fældes træer.

13.2.13 Stenderuphalvøen

I et høringssvar udtrykkes der bekymring for graden af fældninger i Stenderupskovene og den store usikkerhed der ligger i et interval af fældningsgrader mellem 25 og 75%. Desuden ønskes der tilbageholdenhed med at afdrive rødgran og alm. ædelgran.

Særligt nævnes bevoksningerne i den sydlige del af Sønder Stenderup Sønderskov (afd. 4822-4825), hvor der ønskes forsigtig fældning samt i Sønder Stenderup Nørreskov (afd. 709, 711, 712 og 722), hvor der ønskes bevarelse af gran.

Naturstyrelsens kommentarer:

Fældningerne i Sønder Stenderup skovene har til formål at skabe en mere heterogen skov, hvor der er plads til træer af forskellige arter og aldre. Desuden planlægges der at skabe flere indre skovbryn og lave lysbrønde.

Fældningsgraderne i skoven tager udgangspunkt i ovenstående mål. Dette betyder, at der i dele af skoven og bevoksningerne vil være en høj fældningsgrad, mens der i andre slet ikke fældes træer.

Fældningerne i skoven udføres ved at lysstille de store ældre træer, således disse har mulighed for at udvikle en stor krone og blive gode levesteder for flere tilknyttet arter. Desuden fældes der til fordel for andre hjemmehørende træarter som fuglekirsebær, lind, ask og lignende, som ellers er fåtallige i skoven. Dette er princippet, der anvendes i afd. 4822-4825 i Sønder Stenderup Sønderskov.

Overordnet afdrives oversøiske træarter, som står i store ensartede bevoksninger. Dog sikres en mindre andel nåletræer i små holme eller som solitære træer for at bidrage til en større mangfoldighed.

I relation til Sønder Stenderup Nørreskov og afd. 709, 711, 712 og 722 planlægger Naturstyrelsen der nær fuld afdrift af bevoksninger af thuja, tsuga samt de unge bevoksninger af douglasgran. I bevoksningerne af ædelgran, lærk og nordmannsgran efterlades der holme af træer, og fældningsgraden er derfor lavere her. Sidst vil der i rødgranbevoksninger udelukkende ske en mindre strukturskabende fældning, så træerne ikke står tæt som i en klassik bevoksning til produktion af træ.

I den ældre bevoksning af douglasgran i afd. 712 er der siden udarbejdelsen af planen, forekommet nye oplysninger vedr. naturindholdet, hvorfor fældningsgraden i denne bevoksning sænkes fra 75-90% til 25-75%, for at skabe et uberørt område omkring reden.

13.2.14 Hjermind Skov

I et høringssvar opfordres der til, at der overvejes at efterlade nogle af de indførte oversøiske arter i forhold til historien.

I flere høringssvar opfordres der til, at rydningerne foregår i hele naturgenopretningsperioden.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er opmærksomme på, at der i Hjermind Skov findes en særlig skovhistorie, herunder mindre islæt af en række eksotiske træarter, som ikke findes mange andre steder i de danske skove. En del af disse – især arter som har ringe eller intet spredningspotentiale - bliver bevaret, herunder de store rhododendron langs Brundmosevej og de små bevoksninger af sortgran.

Mindre partier af andre oversøiske arter såsom douglasgran vil ligeledes blive bevaret, især når der er tale om store, gamle træer. Arter som eksempelvis tsuga og sitkagran, som i høj grad optræder invasivt i skoven, vil derimod blive fjernet helt i det omfang det er muligt.

Rydning kommer til at foregå spredt i hele naturgenopretningsperioden. De forholdsvis store arealer med oversøiske træarter i Hjermind Skov er hovedårsagen til at naturgenopretningsperioden i planen er forlænget fra 6 til 15 år.

13.2.15 Fussingø Udskovene

I et høringssvar udtrykkes der bekymring for, om der fældes i fuglenes yngletid i skovene.

I et høringssvar udtrykkes der bekymring for den store fældningsgrad i skoven, da det vil kunne påvirke de eksisterende fugle og pattedyr i skoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Fældningerne beskrevet i forvaltningsplanen følger de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørte skove", hvor der tages hensyn til dyre- og planteliv.

13.2.16 Gjerrild Nordstrand

Et høringssvar spørger ind til om muligheden for, at få fældet de træer som er blevet topkappet ved vådområdet og langs søens kant.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har ikke viden om, hvorfor de pågældende træer er topkappet. Træerne vil ikke blive skåret ned da de synsmæssigt vil forsvinde i løbet af et par år, efterhånden som de omkringstående træer vokser.

14. Hydrologi

14.1 Generelt

I flere høringssvar opfordres Naturstyrelsen til, at lave flere hydrologiprojekter, og prioriterer de hydrologiprojekter, som ligger i kategori 2.

I et høringssvar efterspørges det, om der tages hensyn til omkringliggende naboarealer inden et hydrologiprojekt gennemføres.

I et høringssvar anbefales Naturstyrelsen til, at de nuværende dræn og grøfter vedligeholdes, for at veje og stier ikke oversvømmes i urørt skov.

I flere høringssvar nævnes en bekymring, for om Naturstyrelsen har taget hensyn til et vildere klima i fremtiden i forbindelse med hydrologiprojekter, og hvilke konsekvenser dette kan have for skovene.

I et høringssvar påpeges det, at etablering af flere vådområder i urørt skov vil øge risikoen for at vilde dyr havner i mudderhuller, og ikke har mulighed for at komme op af disse.

I et høringssvar rejses der bekymring, for skovens overlevelse ved etablering af flere vådområder.

Naturstyrelsens kommentarer:

I naturlige og urørte skove er fritstrømmende vand og naturlige fluktuationer i vandstanden vigtige processer, der er med til at skabe variation og dynamik. Genopretning af naturlig hydrologi er derfor højt prioriteret i de urørte skove og anbefales også fra forskernes side overalt, hvor det er praktisk, teknisk og naboretligt muligt, og hvor helt specifikke naturhensyn ikke taler imod det.

Eksisterende grøfter vedligeholdes som udgangspunkt ikke. Det skal dog sikres, at Naturstyrelsen kan bortlede vand fra naboarealer, så disse ikke påvirkes af vandstuvning. Ligeledes må offentlige veje, jernbaner og andre tekniske anlæg, som går gennem Naturstyrelsens arealer, ikke påvirkes negativt af de hydrologiske forhold. Begge dele i henhold til gældende lovgivning.

Naturstyrelsen har på nuværende tidspunkt i planlægningen ikke taget særlige hensyn til, hvordan klimaet udvikler sig ifm. planlægning af hydrologiprojekter. Dog har der været opmærksomhed på, at hydrologiprojekter kan bidrage til at tilbageholde vand i de urørte skove under regnskyl, og dermed bidrage til at udjævne vandløbsstigninger nedstrøms i vandløbene, hvilket reducerer oversvømmelser. I projekteringsfasen når et potentielt hydrologiprojekt skal ansøges og projekteres, vil der være mulighed for at inddrage klimafremskrivelser mv. såfremt der foreligger modeller, der troværdigt kan simulere, hvordan de hydrologiske forhold påvirker det konkrete sted i fremtiden.

Det er ikke Naturstyrelsen erfaring, at vilde dyrs overlevelse påvirkes af ændret hydrologi.

Når man øger vandstanden i en skov, vil nogle træer drukne, fordi de ikke tåler at rødderne står i vand – f.eks. bøg eller elm. Når bøgen går ud, kommer andre arter, som ikke har problemer med at overleve ved højere vandstand, f.eks. ask eller eg, og hvor der bliver endnu mere vådt, vil f.eks. rød-el eller vortebirk, indfinde sig. Så skoven vil "overleve", men den vil langsomt ændres, hvor nogle træarter udskiftes med andre træarter.

14.2 Lokalt

14.2.1 Gråstenskovene

I et høringssvar anerkendes det, at genskabelse af skovens naturlige hydrologi utvivlsomt vil gavne fuglelivet.

Naturstyrelsens kommentarer:

Genopretning af naturlig hydrologi er med til at skabe variation og dynamik, og er til gavn for mange arter. Genskabelse af naturlig hydrologi er derfor højt prioriteret i de urørte skove.

14.2.2 Arrenæs og Frederiksværkskovene

I et høringssvar anbefales det, at etablere et stemmeværk og ændre en sti, da det vurderes ressourcemæssigt at være mere hensigtsmæssigt.

I et høringssvar anbefales det at tage stilling til, om aktiviteten H11 skal iværksættes, da der i det område angives at være en højmose.

Naturstyrelsen kommentarer:

Naturstyrelsen planlægger i forvaltningsplanerne hydrologi på planniveau. Efterfølgende foretages der en detaljeret planlægning samt indhentning af de nødvendige myndighedsgodkendelser. Dette er i kombination afgørende for, om og hvordan de enkelte projekter realiseres.

Naturstyrelsen bemærker, at der jf. Natura 2000 kortlægningen ikke findes en højmose ved aktivitet H11. På arealet er der derimod kortlagt habitatnaturtypen Skovbevokset tørvemose. Områdets pleje er beskrevet i Natura 2000 plejeplanen for habitatområde nr. H118.

14.2.3 Freerslev Hegn og Brødeskov

I et høringssvar ønskes det, at den planlagte retablering af vådområde H11 i Freerslev Hegn opprioriteres fra en kategori 2 aktivitet til en kategori 1 aktivitet.

Naturstyrelsens kommentarer:

Retablering af vådområde H11 i Freerslev Hegn vil potentielt påvirke naboarealer til skoven, som ikke er ejet af Naturstyrelsen. Der er – som angivet i forvaltningsplanen – derfor behov for en afklaring med den private lodsejer forud for projektets realisering. Dette er årsagen til, at projektet er angivet som en kategori 2 aktivitet.

14.2.4 Klosteris, Horserød og Gurre

I flere høringssvar ytres der bekymring for, at flere stier i forvejen er våde, særligt i vinterhalvåret, og at der derfor bør være fokus på, at gøre disse farbare hele året.

Naturstyrelsens kommentarer:

Generelt vedligeholdes skovveje for, at sikre fremkommelighed for friluftslivet. Det må forventes, at mindre stier bliver mindre fremkommelige og våde i dele af året. Naturstyrelsen gør opmærksom på, at der er øget fokus på stien omkring Gurre Sø, som vil blive forbedret.

14.2.5 Gribskov

I flere høringssvar er der bekymring for friluftslivets – herunder rytternes – adgang og muligheder ifm. retablering af hydrologi i urørt skov.

I et høringssvar er der ønske om, at træerne ikke fældes forud for retableringen af hydrologi.

Naturstyrelsens kommentarer:

Generelt afspejler forvaltningsplanerne en detaljeret skitse af omfanget og udbredelsen af de kommende vådområder. Skovveje vedligeholdes for at sikre fremkommelighed for friluftslivet. Det må dog forventes, at mindre stier vil blive mindre fremkommelige og våde i dele af året. I forhold til ridestierne vil Naturstyrelsen sikre et sammenhængende net af ridestier, og i tilfælde hvor ridestier oversvømmes som følge af retableringen af hydrologi, vil der – såfremt det er muligt – ske en omlægning af den/de berørte stier.

Der vil i nogen tilfælde ske fældning af træerne på arealet forud for retablering af hydrologi, mens der i andre tilfælde ikke vil blive fældet træer. Det sker for at sikre størst mulig variation i udgangspunktet, og dermed det bedste grundlag for at skabe og sikre mange forskellige typer af levesteder for en bred vifte af arter og organismer.

14.2.6 Tisvilde Hegn

I et høringssvar anbefales det, at der retableres endnu flere vådområder end de allerede planlagte.

I et høringssvar udtrykkes der bekymring for, at retableringen af hydrologi kan påvirke skovens naboer – i sær med de øgede nedbørsmængder, som forventes i fremtiden.

Naturstyrelsens kommentarer:

Baseret på analyser af kort, terræn og observationer i feltet, er det Naturstyrelsens vurdering, at der alene er potentiale for retablering af hydrologi i områderne angivet i forvaltningsplanen. De begrænsede muligheder for retablering af hydrologi skyldes især det stedvis meget tykke sandlag i Tisvilde Hegn. I planlægningen af retablering af hydrologi er der fokus på alene at retablere projekter, som ikke påvirker naboarealer. I de tilfælde hvor retablering af hydrologi ser ud til at kunne påvirke arealer, som ikke ejes af Naturstyrelsen, vil projektet ikke blive gennemført med mindre, der kan laves en aftale med den pågældende lodsejer.

14.2.7 Kærskov, Lystrup og Dallerup

Flere høringssvar udtrykker bekymring for, om genskabelse af naturlig hydrologi med lukning af grøfter og dræn kan påvirke naboarealer uden for skoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Alle aktiviteter omkring lukning af grøfter og sløjfning af dræn bliver nøje planlagt, bl.a. for at sikre at det ikke påvirker afvandingsforhold uden for skovene. Love og regler om at modtage vand fra opstrøms naboer er stadig gældende.

14.2.8 Silkeborg Nordskov og Bjørnholt

I et høringssvar opfordres der til, at der tages højde for MTB-spor i forbindelse med etablering af naturlig hydrologi, så det ikke ødelægger sporene.

Naturstyrelsens kommentarer:

I de områder hvor der er risiko for, at et hydrologiprojekt vil gøre et MTB-spor ubrugbart, vil Naturstyrelsen forud for hydrologiindsatsen gå i dialog med den lokale MTB-klub og sporbyggere, om hvordan MTB-sporet eventuelt kan omlægges eller forstærkes i det pågældende område.

14.2.9 Silkeborg Sønderskov

I et høringssvar opfordres der til, at der tages højde for MTB-spor i forbindelse med etablering af naturlig hydrologi, så det ikke ødelægger sporene.

Naturstyrelsens kommentarer:

I de områder hvor der er risiko for at et hydrologiprojekt vil gøre et MTB-spor ubrugbart, vil Naturstyrelsen forud for hydrologiindsatsen gå i dialog med den lokale MTB-klub og sporbyggere, om hvordan MTB-sporet eventuelt kan omlægges eller forstærkes i det pågældende område.

14.2.10 Velling Skov og Snabegård Skov

I et høringssvar opfordres der til, at hydrologiaktiviteten H10 opprioriteres fra kategori 2 til kategori 1. Der opfordres også til at Lystrup Å langsigtet genoprettes ved fjernelse af opstemning

Naturstyrelsens kommentarer:

H10 er i kategori 2, fordi der er mange uafklarede faktorer, der spiller ind på afgørelsen om hvorvidt dette projekt kan gennemføres. Disse faktorer er både af økonomisk, praktisk og administrativ karakter. Aktiviteter omhandlende Lystrup Å ville skulle ske i dialog med Silkeborg Kommune, da det ville være et projekt i vandmiljøplanen. Hvis Silkeborg Kommune vil gennemføre projektet, er Naturstyrelsen villig til at give lodsejergodkendelse.

15. Høringsproces

15.1 Generelt

I flere høringssvar kritiseres den digitale præsentation af forvaltningsplanerne for ikke at være brugervenlig. Der efterspørges mulighed for at forvaltningsplanerne kan printes som en PDF.

I et høringssvar efterspørges der et større datagrundlag for forvaltningsplanerne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er Naturstyrelsens mål at gøre naturforvaltningen mere digital, og den digitale platform er en kortbaseret løsning, hvor borgere og interessenter kan finde alsidig viden om Naturstyrelsens planlægning. Brugerne har mulighed for selv at danne sig et overblik over forskellige kortlag og sammenligne planlægning for Naturstyrelsens arealer over hele landet. Naturstyrelsen gør opmærksom på, at den digitale løsning er under udvikling, og Naturstyrelsen arbejder løbende på at forbedre platformen.

Naturstyrelsen har noteret sig, at flere høringssvar udtrykker et ønske om at tilgå forvaltningsplanerne på mobiltelefonen, samt have mulighed for at downloade materialet i PDF-format. Naturstyrelsen ser på muligheden for at dette kan lade sig gøre.

Omdrejningspunktet for forvaltningsplanerne er selve planteksten, og dennes opbygning. Naturstyrelsen har sikret, at styrelsens omfattende datagrundlag understøtter planteksten i forhold til at kunne belyse de faglige emner, der behandles i planteksten.

15.2 Lokalt

15.2.1 Arrenæs og Frederiksværksskove

I et høringssvar påpeges det, at når man markerer temaet "Friluftliv NST-aktivitet" kommer der ikke nogle aktiviteter frem, på trods af at der i forvaltningsplanerne står aktiviteter.

Naturstyrelsens kommentarer:

For planen er der endnu ikke planlagt nogle stedfaste aktiviteter. De specifikke steder for aktiviteterne vil blive fastlagt under projekteringen af aktiviteterne.

16. Inddragelse

16.1 Generelt

I flere høringssvar opfordres Naturstyrelsen til, at lokalbefolkningen og lokale idræts- og friluftsforeninger inddrages mere i planlægningen.

I et høringssvar opfordres Naturstyrelsen til, at inddrage mere "bredt orienterede eksperter".

I et høringssvar foreslås det, at Naturstyrelsen inviterer til dialogmøder om forvaltningsplanens detaljer i lighed med de oprindelige projektgruppemøder fra Naturnationalparkerne.

I et høringssvar gøres der opmærksom på, at nogle kommuner ikke har en oplevelse af, at være inddraget i processen omkring udarbejdelsen af forvaltningsplanerne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har tilstræbt at inddrage relevante borgere og brugergrupper i forbindelse med udarbejdelsen af forvaltningsplanerne. Der har under udarbejdelsen af forvaltningsplanerne været lokal inddragelse, i form af brugerråds- og borgermøder, for at sikre hensyntagen til de forskellige interesser for skovene. Disse er blevet annonceret på Naturstyrelsens hjemmeside eller i lokalaviser. Udover lokal inddragelse, bidrager den offentlige høring også til inddragelse i udarbejdelsen af forvaltningsplaner.

Udover lokal inddragelse med relevante borgere og brugergrupper, er der i forbindelse med udarbejdelsen af "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov", benyttet input fra forskningsbaseret rådgivning, blandt andet i form af en afsluttet Erhvervs-PhD (Buchwald 2018), og fra de forskningsbaserede anbefalinger i rapporten "Anbefalinger vedrørende omstilling og forvaltning af skov til biodiversitets-formål" (Møller m.fl., 2018).

Naturstyrelsen ser gerne dialog med de lokale kommuner omkring forvaltningsplanerne. I planlægning- og udarbejdelsesfasen opfordres kommunerne til at adressere emner relateret til urørt skov, som en del af den løbende koordinering mellem Naturstyrelsen lokalt og kommunerne. Her opfordres kommunerne til at deltage aktivt til borgermøder i skovene og ikke mindst ved at afgive høringssvar.

I et høringssvar undrer man sig over, at tidsfristen for høringssvar fra fagpersoner og borgere ikke bliver overholdt, inden der foretages rydninger i skovene, og mener derfor ikke at deres meninger bliver hørt og taget i betragtning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Ved udpegningen af områder, der udlægges til urørt skov, overgår forvaltningen til at følge "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov". Indtil der ligger en detaljeret godkendt forvaltningsplan for et planområde, kan der derfor foregå fældninger mm. der følger retningslinjerne for forvaltning af urørt skov.

I et høringssvar nævnes det, at DGI Sjælland gerne vil inddrages i den videre planlægning af urørt skov - både i forhold til det politiske niveau og i forhold til den fremtidige sagsbehandling af adgangsforhold til urørt skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen henviser til at deltage aktivt ved både de lokale borgermøder og den offentlige høringsproces, som begge giver muligheder for inddragelse i udarbejdelsen af forvaltningsplanerne og dermed planlægningen af urørt skov.

I et høringssvar påpeges det, at man gerne havde set Miljøministeriets eksisterende Adgangsforum været inddraget i forberedelsen af nærværende forslag forud for høringsfasen.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der laves ikke forhøringer for forvaltningsplanerne forud for den offentlige høring. Naturstyrelsen henviser til, at alle der har interesse kan deltage aktivt ved både de lokale borgermøder og den offentlige høringsproces, som begge giver mulighed for inddragelse i udarbejdelsen af forvaltningsplanerne og dermed planlægningen af urørt skov.

Forsvarsministeriets Ejendomsstyrelse gør opmærksom på, at Forsvarsministeriet skal høres i forbindelse med tiltag, der kan have indvirkning på Forsvarsministeriets aktiviteter, både indenfor og uden for Naturstyrelsens arealer.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forbindelse med projekteringen af de enkelte aktiviteter vil Naturstyrelsen belyse de potentielle påvirkninger fra projektet på anvendelsen af området. Hvis det vurderes, at der er væsentlig påvirkning af bestemte brugergrupper m.v., kan Naturstyrelsen vælge at gå i dialog med den/de påvirkede lejere/brugergrupper.

Dette gælder særligt de steder, hvor Forsvaret har faste installationer eller andre faste aftaler om anvendelse af arealer.

16.2 Lokalt

16.2.1 Gråstenskovene

I et høringssvar for Gråstenskovene ønskes der en opdateret plan for planlagt/udført skovarbejde (f.eks. 6-12 mdr.) for at kunne fremstille og vedligeholde orienteringskort.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der udarbejdes af Naturstyrelsen ikke en årlig plan pr. skov for planlagt/udført skovarbejdet, hvis det er det, der efterspørges. Gælder ønsket derimod de planlagte årlige fældninger for de pågældende skove, er orienteringsklubberne velkomne til at kontakte enheden for at få oplysninger om dette. Planerne laves for et år ad gangen.

16.2.2 Skovene rundt om Sønderborg

I et høringssvar for Skovene rundt om Sønderborg ønskes der en opdateret plan for planlagt/udført skovarbejde (f.eks. 6-12 mdr.) for at kunne fremstille og vedligeholde orienteringskort.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der udarbejdes af Naturstyrelsen ikke en årlig plan pr. skov for planlagt/udført skovarbejdet, hvis det er det der efterspørges. Gælder ønsket derimod de planlagte årlige fældninger for de pågældende skove, er orienteringsklubberne velkomne til at kontakte enheden for at få oplysninger om dette. Planerne laves for et år ad gangen.

16.2.3 Sønderhavskovene

I et høringssvar for Sønderhavskovene ønskes der en opdateret plan for planlagt/udført skovarbejde (f.eks. 6-12 mdr.) for at kunne fremstille og vedligeholde orienteringskort.

Naturstyrelsens kommentarer:

Der udarbejdes af Naturstyrelsen ikke en årlig plan pr. skov for planlagt/udført skovarbejdet, hvis det er det der efterspørges. Gælder ønsket derimod de planlagte årlige fældninger for de pågældende skove er orienteringsklubberne velkomne til at kontakte enheden for at få oplysninger om dette. Planerne laves for et år ad gangen.

16.2.4 Annebjerg, Grønnehave og Ulkerup Skov

Et høringssvar opfordrer til at brugerne af skoven inddrages i forbindelse med etablering af hegning i skoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har i forlængelse af høringen mødtes med en række lokale brugere, som står bag de 2 høringssvar med i alt 700 støttende underskrifter. På mødet blev bekymringerne hos de lokale brugere, som især drejer sig om Ulkerup Skov, drøftet. På den baggrund har Naturstyrelsen valgt foreløbig at udtage skovens sydøstlige del på ca. 40 ha af græsnings-skoven, således at man kan færdes ad stier og ridestier fra skovens indgang i syd til den nordøstlige "hovedindgang" ved Mantzhøj uden at møde græssende dyr, og derfra opnå forbindelse til stien, der forbinder Ulkerup og Annebjerg Skove.

16.2.5 Arrenæs og Frederiksværkskovene

I et høringssvar angives det, at der bør være et tæt samarbejde mellem Naturstyrelsen og Halsnæs Kommune.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er løbende i dialog med Halsnæs Kommune omkring samarbejde.

16.2.6 Freerslev Hegn og Brødeskov

I et høringssvar angives det, at der ønskes samarbejde om udformningen af lågerne i græsningsfoldene, så de tilgodeser rytternes behov.

Naturstyrelsens kommentarer:

I indretningen af græsningsfoldene søger Naturstyrelsen i videst muligt omfang at tilgodese så mange brugergrupper som muligt. Der er en løbende dialog om omlægningen til urørt skov og de planlagte aktiviteter i enhedens brugerråd samt med udvalgte brugergrupper/organisationer.

17. Indsigelser

17.1 Generelt

I flere høringssvar udtrykkes der generelt utilfredshed med urørt skov, forvaltningsplanerne og forvaltningsstrategien for urørt skov. Her påpeges især utilfredshed med fældning, mindsket publikumsadgang, risiko for ulykker, dyrevelfærd, klimapåvirkning og veteranisering.

I flere høringssvar er der generelt indsigelse mod hegninger i skovene.

Et høringssvar ønsker, at vide hvorfor der ikke ændres landbrugsarealer til skov, i stedet for at der fældes store områder med skov.

I et høringssvar foreslår man, at forkaste urørt skov, som naturplejemetode, da de mener at Danmark er for lille til denne tilgang.

Flere høringssvar er bekymret for at urørt skov ødelægger de eksisterende skove.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er politisk besluttet, at store dele af statens skove skal udlægges til urørt skov, og at der samlet skal udlægges ca. 75.000 ha urørt skov i Danmark. På statens arealer er urørt skov udpeget af flere omgange, og det samlede areal med urørt skov på statens arealer vil udgøre op til ca. 70.000 ha. Udpegningerne af urørt skov er ligeledes politisk besluttet. Hvordan urørt skov skal forvaltes er beskrevet i de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov", der ligeledes er politisk godkendt.

18. Klima og CO2

18.1 Generelt

I flere høringssvar problematiseres eller spørges der ind til, de klimatiske effekter overgangen til urørt skov og den medfølgende naturgenopretning forventes at få. Både i forhold til den enkelte skov og i forhold til den samlede effekt på klimaregnskabet, herunder substitutionseffekten.

Naturstyrelsens kommentarer:

Udlægning af urørt skov på Naturstyrelsens arealer skal ikke ses som et klimatiltag men et biodiversitetstiltag. Hovedformålet er at sikre og udvikle biodiversiteten, så dyr og planter får bedre levevilkår, herunder ikke mindst truede og sårbare arter. Københavns Universitet har udarbejdet en rapport, der belyser [Klimaeffekter ved urørt skov](#).

Den generelle klimaeffekt ved urørt skov er beskrevet i miljørapporterne, der er udarbejdet i forbindelse med selve udpegningen af urørt skov på statens arealer ([Læs blandt andet mere her](#)). Her redegøres der nærmere for den forventede klimaeffekt ved udlægning af urørt skov. Vurdering af klimaeffekter af urørt skov er komplekst, idet effekterne bl.a. er meget afhængige af hvilken tidshorisont, der ses på, fordelingen af hhv. hjemmehørende eller ikke-hjemmehørende træarter i de skove, der udpeges, og hvilken konkret arealforvaltning, der foretages inden udlægningen.

19. Lovgivning

19.1 Generelt

Flere høringssvar påpeger, at naturbeskyttelsesloven skal sikre befolkningens adgang til de offentlige skove, og stiller spørgsmål ved, om denne adgang kan sikres når dele af skovene hegnes med henblik på græsning.

Flere høringssvar stiller spørgsmål ved, hvorfor der ikke er gennemført miljøvurdering af forvaltningsplanerne.

Et høringssvar påpeger, at en række af de planlagte aktiviteter kræver dispensation fra skovloven.

Et høringssvar påpeger, at der ved indsættelse af dyr gælder en række regler som skal overholdes i form af registrering, overvågning og sygdomsbekæmpelse.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen skal efterleve gældende love og regler. Aktiviteter der kræver en tilladelse gennemføres kun, hvis denne kan opnås. I forbindelse med hegning til græssende dyr, vil Naturstyrelsen sikre den fortsatte offentlige adgang i overensstemmelse med naturbeskyttelseslovens adgangsregler m.v. Naturstyrelsen gør opmærksom på, at almindelige, lette trådhegn til græssende dyr som udgangspunkt ikke betragtes som usædvanlige hegn.

Naturstyrelsen har udarbejdet en miljøvurdering af den overordnede udpegning af urørt skov. I februar 2023 offentliggjorde Naturstyrelsen en nyhed om ændring af praksis ifm. miljøscreening af forvaltningsplaner (læs mere [her](#)). Det fremgår bl.a. heraf, at forvaltningsplanerne ikke automatisk er omfattet af miljøvurderingsloven. Planerne er omfattet af miljøvurderingsloven i de tilfælde, hvor planerne kan have en væsentlig indvirkning på et Natura 2000-område. Det vil sjældent være tilfældet med forvaltningsplanerne, da de skal understøtte bevaringsmålsætningerne i Natura 2000-planerne.

Naturstyrelsen har udarbejdet en væsentlighedsvurdering på planniveau for hver forvaltningsplan for urørt skov. Væsentlighedsvurderingen forholder sig til eventuelle Natura 2000-områder og deres bevaringsmålsætninger for arter og naturtyper, bilag IV-arter og områdernes økologiske funktionalitet samt kumulative effekter knyttet til planområdet.

Forvaltningsplanen beskriver Naturstyrelsens planlægning og efterfølgende forvaltning i forbindelse med etablering af urørt skov. Forvaltningsplanen fastlægger ikke rammer for andre myndigheders tilladelser eller lignende. Det betyder, at relevante myndigheder skal ansøges om og meddele tilladelse til alle aktiviteter i forvaltningsplanen, som kræver dette, inden aktiviteten kan igangsættes. Naturstyrelsen vil derfor også udarbejde mere konkrete og detaljerede væsentlighedsvurderinger på projektniveau for disse aktiviteter i forbindelse med ansøgningerne til de relevante myndigheder.

Nogle aktiviteter i planerne vil senere blive omsat til projekter, som skal screenes efter miljøvurderingslovens bestemmelser om screening af konkrete projekter. Denne screening kan og vil først blive gennemført, når der i løbet af planperioden foretages en nærmere projektering af de konkrete aktiviteter.

19.2 Lokalt

19.2.1 Fussingø Udskovene

I et høringssvar er det bl.a. anført, at der burde være udarbejdet en miljøvurdering af forvaltningsplanen med henvisning til betydningen for bl.a. bilag IV-arter, når der udlægges urørt skov. Sammenfattende er det også anført, at væsentlighedsvurderingen af planen for udlæg af urørt skov ikke lever op til habitatdirektivets artikel 6, stk. 3, navnlig (men ikke udelukkende) i forhold til vurderingen af bilag IV-arter i skoven, samt at der ikke er tungtvejende grunde, jf. artikel 6, stk. 4, til at fravige direktivets beskyttelse.

I et høringssvar, bliver der påpeget at der ikke er udarbejdet en Natura 2000-plejeplan for areaerne.

I et høringssvar nævnes det, at da der er tale om skove med arealer kortlagt efter skovlovens § 25 – naturmæssigt særlig værdifulde skove, vil hensynet til naturgrundlaget bag kortlægning være retningsgivende for naturgenopretningen. Eventuelt fældning på disse arealer vil være med henblik på at kunne sikre en høj biodiversitet fremadrettet. Det synes ikke troværdigt, at en så drastisk ændring i driften af skoven kan iværksættes uden forudgående opfyldelse af lovgivningen samt en klar kortlægning af den eksisterende biodiversitet.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen henviser til de generelle afsnit om bl.a. væsentlighedsvurdering af planer kontra projekter, jf. habitatdirektivet samt miljøscreening og miljøvurderingsloven. For indsatserne i forvaltningsplanen for urørt skov i Fussingø Udskovene er der gennemført en afgrænsning af, hvilke arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget, der potentielt vil kunne påvirkes væsentligt i Natura 2000-område N30 "Lovns Bredning, Hjarbæk Fjord og Skalsådal". Afgrænsningen viser, at forvaltningsplanen understøtter bevaringsmålsætningerne for de arter og naturtyper, der er på udpegningsgrundlaget i Natura 2000-området, og at indsatserne i forvaltningsplanen er forbundet med og understøtter Natura 2000-områdets bevaringsmålsætninger. Vedtagelse af den konkrete forvaltningsplan for urørt skov i Fussingø Udskovene, i sammenhæng med andre kendte planer og projekter for forvaltningsplanområdet, vil ikke medføre en potentiel væsentlig påvirkning for arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget for det konkrete Natura 2000-område. Der er desuden foretaget en vurdering af forvaltningsplanens potentielle påvirkning på relevante bilag IV-arter. For disse arter vurderes planens realisering at betyde, at områdets økologiske funktionalitet vil kunne opretholdes. Dette indebærer også, at der ikke vil ske beskadigelse eller ødelæggelse af yngle- og rasteområder for disse arter i deres naturlige udbredelsesområder.

Udarbejdelse af Natura 2000-plejeplanen har afventet den reviderede Natura 2000-plan udarbejdet af Miljøstyrelsen. Siden udkast til urørt skov forvaltningsplan for Fussingø Udskovene blev skrevet, er der udarbejdet en Natura 2000-plejeplan for området. Planen for Fussingø Udskovene er gennemgået, med henblik på at sikre overensstemmelse med Natura 2000-plejeplanen. Dette har ikke givet anledning til ændringer i forvaltningsplanen. I forvaltningsplanen er der kun inkluderet et sammendrag af væsentlighedsvurderingen for forvaltningsplanen. Den fulde væsentlighedsvurdering kan eftersendes ved forespørgsel.

Naturstyrelsen er opmærksom på, at dele af Fussingø Udskovene er kortlagt som § 25 – naturmæssigt værdifulde skove, og her vil kortlægningen være retningsgivende for naturgenopretningen. Naturstyrelsen vil handle inden for lovens rammer og eventuelt søge dispensation fra skovloven hvis dette findes nødvendigt, for at kunne lave den nødvendige naturgenopretning i skoven.

20. Opbakning

20.1 Generelt

I flere høringssvar udtrykkes der generelt opbakning til urørt skov, forvaltningsplanerne og de medførte aktiviteter, såsom skabelse af dødt ved, genopretning af naturlig hydrologi og udvidelser af eksisterende græsninger.

I flere høringssvar er der generelt opbakning til græsning i skovene.

Flere høringssvar bemærker, at der er opmærksomhed på, at aktiviteterne kan virke voldsomme, men at de besøgende glæder sig til mere varierede naturoplevelser.

I en række høringssvar roses Naturstyrelsen for forvaltningsplanernes indhold og detaljegrad – herunder også for at sikre rammerne for fremtidige samarbejdsprojekter med eksterne aktører.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har ingen bemærkninger og tager opbakningen til efterretning.

21. Overvågning

21.1 Generelt

Et høringssvar ønsker, at der udføres en baseline på områderne for forvaltningsplanerne.

Flere høringssvar mener, at der mangler en kortlægning af biologisk mangfoldighed inden projekterne påbegyndes.

Et høringssvar opfordrer til, at friluftslivet overvåges på lige fod med arter, med henblik på at evaluere om urørt skov har en negativ påvirkning på friluftsliv.

Et høringssvar ønsker, at konsekvenserne af naturgenopretning undersøges, herunder med henblik på sikkerheden for brugerne af skoven.

Naturstyrelsens kommentarer:

I forbindelse med udlægning af urørt skov har Naturstyrelsen modtaget en donation på ni mio. kroner af Aage V. Jensen Naturfond til at gennemføre en såkaldt baseline, der skal bidrage til en aktuel status for biodiversiteten i 20 skove, som er udpeget til urørt skov. Det har ikke været muligt at gennemføre baselineregistreringer i alle urørte skove. Naturstyrelsen har, på baggrund af forskningsbaseret rådgivning, valgt at lave en forholdsvis grundig baselineregistrering i 20 repræsentative skove. De feltbaserede kortlægninger omfatter en lang række artsgrupper og baserer sig på metoder, der anvendes i det nationale naturovervågningsprogram. Naturstyrelsen har dermed mulighed for at gennemføre løbende overvågning og evaluering af indsatsen med udgangspunkt i de udvalgte repræsentative skove.

Naturstyrelsen vurderer løbende, hvordan styrelsens arealer anvendes af friluftslivet og faciliteter mv. kan flyttes, så de besøgendes sikkerhed kan højnes.

21.2 Lokalt

21.2.1 Grund Skov og Bankehøve

I et høringssvar opfordres der til at overvåge udviklingen på sjældne arter i skovene. Dette gælder særligt orkidéarterne.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er opmærksom på, at der i Grund Skov og Bankehøve er flere sjældne arter. Skovene er en del af Natura 2000-område nr. 78 "Skove langs nordsiden af Vejle Fjord", og Miljøstyrelsen kortlægger derfor habitatnaturtyperne og habitatarterne i skoven og følger udviklingen af disse.

Derudover foretages der naturbesigtigelser for at undersøge områder for beskyttede naturtyper efter Naturbeskyttelsesloven.

Naturstyrelsen foretager i øjeblikket ikke artsspecifik overvågning af arterne i skovene. Andre parter overvåger dog bestanden af sværd-skovlilje.

22. Plantning

22.1 Generelt

I et høringssvar stilles der spørgsmålsteget ved, om indsatsen med at plante hjemmehørende arter af træer og buske er nok for at genoprette diversitet i de tidligere produktions-skove.

Naturstyrelsens kommentarer:

Som hovedregel foretages der ikke plantning i urørt løvskov, men der kan i mindre omfang gennemføres plantninger af hjemmehørende arter til fordel for biodiversiteten. Det kan blandt andet være plantning af blomstrende træer og buske til fordel for bestøvere eller plantning til gavn for særligt sårbare eller truede arter. Ved plantning anvendes arter som er hjemmehørende, lokalt tilpasset og forekommende regionalt. Formålet med plantning er især at fremme tilstedeværelse af frøkilder fra arter som i dag er fraværende eller underrepræsenterede for at forbedre udgangspunktet for en høj diversitet på længere sigt og som del af en naturlig proces, der forgår over længere tid. Naturligt kan der med tiden indfinde sig nye arter i skovene, og arter som i dag er underrepræsenterede kan om muligt øge deres forekomst.

23. Risikotræer

23.1 Generelt

I flere høringssvar påpeges det, at manglende skovpleje kan medføre flere nedfaldne grene og træer, som kan udgøre en sikkerhedsrisiko for skovgæster.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen kan som hidtil fælde eller fjerne træer af hensyn til sikkerheden. Naturstyrelsen tilstræber at lade træer blive stående til naturligt forfald til gavn for biodiversiteten. Hvis Naturstyrelsen vurderer, at træer har karakter af risikotræ, kan styrelsen vælge at fælde eller fjerne træer, beskære eller andet af hensyn til brugernes sikkerhed.

24. Rødlisten og bilag IV-arter

24.1 Generelt

Et høringssvar mener, at arter på rødlisten knyttet til nåletræer vil blive hårdt ramt af naturgenopretningsfældninger.

Flere høringssvar mener, at der bør foretages en kortlægning af rødlistede svampe, laver og insekter på arealer med hjemmehørende træarter, hvor der planlægges høje fældningsgrader på over 75%.

Flere høringssvar kritiserer metoderne i rødlisten, og påpeger usikkerheder i forbindelse med evalueringen af rødlisten.

Et høringssvar opfordrer til bedre beskyttelse af sårbare fugles redetræer, og omgivelser samt mulighed for registrering af dem.

Et høringssvar mener ikke, at der er en fuldstændig opgørelse over bilag IV eller rødlistede arter i Fusingø Udskovene.

Naturstyrelsens kommentarer:

Urørt skov adresserer trusler mod biodiversitet ved bl.a. at ophøre med skovdrift, indføre naturlige processer samt en gennemgribende naturgenopretningsindsats. Arter af bl.a. oversøiske nåletræer bliver i den forbindelse fjernet for at gøre plads til hjemmehørende arter og vegetationsudvikling. Ved bevoksninger af ikke-hjemmehørende arter er der typisk færre og ikke truede arter tilknyttet. I de tilfælde, hvor der er kendte bestande af truede eller rødlistede arter, er der mulighed for at tage hensyn til forekomster af de arter.

Naturstyrelsen har ifm. udarbejdelsen af forvaltningsplanerne og den tilknyttede væsentligheds-vurdering, gjort brug af den danske rødliste som et værktøj, til at identificere de rødlistede arter og deres tilknyttede rødlistekategori i en specifik forvaltningsplan. Det er Miljøstyrelsen, som er myndighed og ansvarlig for udarbejdelse af den danske rødliste, hvorfor der henvises til denne myndighed. I praksis udarbejdes rødlisten af Aarhus Universitet. Henvendelser om metode og præsentation af usikkerheder kan rettes hertil.

Derudover har Naturstyrelsen gennemført en baseline for urørt skov. Denne baseline omfatter registrering af svampe, laver og insekter i en lang række prøveflader i 20 udvalgte urørte skove. Naturstyrelsen indsamler desuden oplysninger om hvilke skovningsaktiviteter (naturgenopretningsfældninger med fældningsgrader) der gennemføres i disse skove for at kunne dokumentere hvilken indsats der er gennemført hvor i de 20 skove.

Naturstyrelsen benytter sig ifm. udførelsen af forskellige aktiviteter af indrapporterede observationsdata der er gjort tilgængelige f.eks. via arter.dk. Derudover har Naturstyrelsen interne systemer for registrerede, sårbare elementer. Naturstyrelsen modtager gerne konkrete henvendelser om kendte redetræer mm.

Selvom der benyttes flere kilder til opgørelse af arter på Naturstyrelsens arealer, er det ikke en opgørelse der er komplet, i den forstand at der kan forekomme arter, der endnu ikke er registreret.

24.2 Lokalt

24.2.1 Flyvesandet og Nørreby Hals

I et høringssvar opfordres til at ternereservatet afspærres i perioden 1. april til 15. juli, da det på nuværende tidspunkt har en ringe beskyttelsesvirkning, da man må færdes derude.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen gør opmærksom på, at der i dag allerede er etableret adgangsforbud efter jagtlovens regler i den vestligste del af Flyvesandet i fuglenes yngletid, og der er skiltet grundigt herom i terrænet.

24.2.2 Hørsholm Slot og Folehaven

I et høringssvar opfordrer man Naturstyrelsen til at udarbejde et Pas-På-Kort over store reder i Folehaven.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har allerede et Pas-På-Kort som opdateres løbende, hvori Naturstyrelsens egne medarbejdere samt entreprenører kan blive oplyst om, hvor der er fuglereder. Hvis DOF har data vedr. redeplaceringer i Folehaven, vil Naturstyrelsen meget gerne have dem, så det interne kort kan opdateres.

24.2.3 Sjælsø Lund, Stumpedysse Hegn og Brelte skov

I et høringssvar nævnes det, at der ikke forekommer hjejle i området men at hvepsevåge og lille flagspætte kan spottes i området.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har hentet data omhandlende truede og sjældne arter fra et erhvervs-PhD projekt samt data fra arter.dk. Naturstyrelsen vil notere sig, at de to ovenstående arter også er til at finde i planområdet.

24.2.4 Gråstenskovene

I flere høringssvar opfordres der til at der foretages en kortlægning af rødlistede arter inden der foretages fældning i området.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forud for igangsættelsen af fældningsaktiviteter gennemgås bevoksningerne af Naturstyrelsens medarbejdere, for at sikre at der ikke er ukendte redetræer, sjældne arter, fortidsminder eller andet som kunne tage skade af aktiviteten. Der foretages således ikke en kortlægning, men en gennemgang af arealet.

24.2.5 Tuse Næs

Et høringssvar ønsker særligt fokus på foranderlig blåfugl, samt kendte forekomster af svampe, tilknyttet til dødt ved, i overgangen til urørt skov, og vil gerne opfordre til, at der i planen lægges mere vægt på grønbroget tudse, og at der evt. i samarbejde med kommunen laves fælles projekter for at sikre denne art.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er bekendt med, at Holbæk Kommune og Københavns Zoo har et udsætningsprojekt af grønbroget tudse i nærheden af Udby Vig, og vurderer at der er mulige levesteder i planområdet, hvis arten indfinder sig. Med forvaltningen som urørt skov er det forventningen, at mængden af dødt ved vil stige med tiden, og at der kan udvikles mange forskellige levesteder i dødt ved, både af forskellige træarter og f.eks. soleksponeret og skyggede miljøer. Ligeledes forventes det at kunne udvikle sig til miljøer med hedelyng og/eller kællingetand, som er værtsplanter for foranderlig blåfugl. Der er ikke planlagt specifikke indsatser for arter af svampe eller dagsommerfugle.

24.2.6 Hov Vig

Et høringssvar påpeger, at flere arter i skoven mangler at blive nævnt i planen, herunder bl.a. mosaikguldsmed, vandsalamander.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er bekendt med, at både stor og lille vandsalamander, samt grøn mosaikguldsmed forekommer i planområdet. Der planlægges ikke konkrete indsatser for arterne. Der planlægges en let fældningsgrad omkring et af vandhullerne med stor vandsalamander, for at tilgodese hjemmehørende træer og buske. Græsningen omkring vandhullet med krebseklo, som er værtsplante for mosaikguldsmeden, fortsætter.

24.2.7 Annebjerg, Grønnehave og Ulkerup Skov

Et høringssvar påpeger, at flere arter i skoven mangler at blive nævnt i planen.

Et høringssvar opfordrer til, at der ikke afgræsses med dyr syd for landsbyen, da dyrene spiser vigtige planter for sommerfuglene. Høringssvaret opfordrer desuden til, at der fældes mindre træer, så der kan etableres en lysning med agertidsler.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen er bekendt med forekomster af en række sjældne arter i planområdet. Nogle er beskrevet som eksempler på de eksisterende naturværdier, og de potentialer som findes, f.eks. lille pupperøver, mens andre er resultatet af et udtræk fra diverse databaser. Der planlægges ikke konkrete indsatser for arterne, og derfor er de ikke alle nævnt.

Græsningstrykket vil blive tilpasset områdets bæreevne og justeret løbende, efterhånden som der opnås lokal erfaring og som området udvikler sig. Dermed er det forventningen, at der vil ske en dynamisk udvikling, hvor der generelt vil komme flere levesteder for den type insekter, som trives i varme, blomsterrige skovlysninger, f.eks. arter af dagsommerfugle. Naturstyrelsen tager gerne imod viden om nuværende konkrete levesteder, som så eventuelt kan forsøges sikret i de første år.

24.2.8 Arrenæs og Frederiksværkskovene

I et høringssvar påpeges det, at sortspætte ikke yngler i Vinderød Skov, men at den ofte ses i området. Det foreslås, at der fortsat bevares en andel af nåleskov for, at understøtte den faste ynglebestand i Tisvilde Hegn og Asserbo Plantage.

Naturstyrelsens kommentarer:

I Vinderød Skov planlægges at bevare og fremme skovfyr, hvilket vil være til gavn for sortspætte. Overordnet har Naturstyrelsen fokus på at bevare en vis andel af gran i skovene. Dog reduceres eller ryddes oversøiske nåletræsarter, som f.eks. sitkagran og grandis.

24.2.9 Freerslev Hegn og Brødeskov

I et høringssvar angives det, at rød glente bør fremhæves i forvaltningsplanen frem for fiskeørn.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har på baggrund af artslisten i forvaltningsplanen valgt at beskrive enkelte arter og artsgrupper, og da der ikke planlægges konkrete indsatser for specifikke arter, er de ikke alle nævnt i forvaltningsplanen.

24.2.10 Gribskov

I flere høringssvar opfordres Naturstyrelsen til, at nævne sortspætte og hvepsevåge i forvaltningsplanen, samt konkrete anbefalinger ift. at tilgodese en række fuglearter.

Naturstyrelsens kommentarer:

I henhold til "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov" er hovedfokus etablering af levesteder frem for forvaltning for enkelte arter eller artsgrupper. For fuglearterne, som er på udpegningsgrundlaget for Fuglebeskyttelsesområdet F108, er det de gældende Natura 2000-plejeplaner, som beskriver den planlagte forvaltning for disse arter.

24.2.11 Tisvilde Hegn

I et høringssvar angives det, at en række yderligere fuglearter bør nævnes i forvaltningsplanen.

I et høringssvar opfordres Naturstyrelsen til at tage hensyn til de fuglearter, som potentielt kunne have været på udpegningsgrundlaget for et evt. fuglebeskyttelsesområde i Tisvilde Hegn.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen har på baggrund af artslisten i forvaltningsplanen valgt at beskrive enkelte arter og artsgrupper, og da der ikke planlægges konkrete indsatser for specifikke arter, er de ikke alle nævnt i forvaltningsplanen.

Tisvilde Hegn er i dag ikke udpeget som fuglebeskyttelsesområde. Med udlægningen til urørt skov skabes der i Tisvilde Hegn levesteder for en lang række af organismer, herunder insekter, svampe, dyr og fugle.

25. Skovdrift

25.1 Generelt

I flere høringssvar ytres der bekymring for, hvor firmaer, som modtager træ fra Naturstyrelsen nu skal få træ fra.

I et høringssvar foreslås det at efterlade en lille procentdel af de udpegede arealer, som naturnær skovdrift - med begrundelse i: bedre skovklima, træ som byggemateriale, CO2 binding, diverse natur.

I flere høringssvar spørges der ind til hvorfor naturnær drevet skov ikke er "bedre" end urørt skov.

I et høringssvar efterspørges det hvor stor en fremtidig indtjening Naturstyrelsen forventer på salg af træ.

I et høringssvar foreslås det, at Naturstyrelsen præciserer om "Handlingsplanen for naturnær skovdrift" og FSC Standarden gælder i relation til strukturfældning under omstilling til urørt skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Det er politisk besluttet, at kommerciel skovdrift ophører i de urørte statsskove, men det er samtidig besluttet, at de resterende af Naturstyrelsens skovarealer fortsat skal forvaltes med naturnær skovdrift og dermed bidrager med træ til det omgivne samfund. Det er den forskningsmæssige anbefaling, at urørt skov vil være et godt virkemiddel til skovforvaltning med biodiversitetssigte i Danmark. Det er således styrelsens forventning, at en lang række artsgrupper vil have gavn af urørt skov – herunder f.eks. de mange arter, der lever i og på dødt og døende ved.

Naturstyrelsen har intet provenukrav på den naturgenopretningsfældning, der finder sted i den urørte skov, da fokus er biodiversiteten. Det gælder både, når der fældes og udtages hjemmehørende løvtræ samt oversøisk nåletræ. I nogle af de urørte skove vil der indtil 2026 ske fældning, udtag og salg af hjemmehørende løvtræsarter, den såkaldte savværkshugst, af hensyn til den dansk løvtræsindustri. Grundet fokus på biodiversiteten i fældningerne kendes det fulde omfang af volumen der skal udtages ikke.

Handlingsplanen og rammerne for naturnær skovdrift er ikke styrende for naturgenopretningen i de urørte skove. I de urørte skove foregår forvaltningen efter "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov". Skove udpeget som urørt skov er dog fortsat en del af Naturstyrelsens FSC-certificerede arealer, hvilket medfører, at Naturstyrelsen følger FSC standarden m.fl.

I særlige tilfælde kan der være enkelte af hovedprincipperne i FSC standarden der afviges såfremt, at det fremgår enten af de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov" eller af en godkendt forvaltningsplan, og at aktiviteten er med henblik på at fremme biodiversitet i urørt skov. Et eksempel kan være renafdrift af sitkagran, hvor der i flere tilfælde ikke efterlades træer til naturligt henfald og død. Dette for at undgå efterfølgende frøspredning med sitkagran.

25.2 Lokalt

25.2.1 Arealer på Sydlangeland

I et høringssvar udtrykkes bekymring for bevarelse af stævningssskoven i Gulstav Vesterskov med de planlagte aktiviteter og forvaltning som "urørt".

Naturstyrelsens kommentarer:

I forvaltningsplanen for Arealer på Sydlangeland planlægges at fastholde den nuværende stævningsdrift og genoptage den på arealer, hvor den tidligere har været praktiseret og hvor der kan være en biodiversitetsmæssig gevinst ved genoptagelsen.

26. Udpegning

26.1 Generelt

Et høringssvar er forundret over, at der udpeges 75.000 ha urørt skov, hvor langt det meste er statsskov, når forskernes anbefalinger var en mindre andel statsskov, end det der er blevet udpeget.

Naturstyrelsens kommentarer:

Hvor meget statsskov, der skal udpeges som urørt skov, er politisk bestemt. Udpegning af urørt skov generelt ligger uden for rammer for forvaltningsplanerne og er derfor ikke del af denne offentlige høring.

26.2 Lokalt

26.2.1 Boller Skov, Klokkedal Skov og Rold Skov

Et høringssvar er forundret over, at Rold Skov ved Horsens skal være urørt skov, da forvaltning af urørt skov matcher den hidtidige forvaltning.

Naturstyrelsens kommentarer:

I den naturnære skovdrift tages der en række biodiversitetshensyn, så der findes nogle ligheder med urørt skov, f.eks. skal træer med særlig stor betydning for biodiversiteten blive stående i skoven og der arbejdes med fremme af naturlig hydrologi mv. Men en afgørende forskel er, at med urørt skov ophører skovdyrkningen, herunder udtag og salg af træ, når først naturgenopretningsperioden er afsluttet. Dermed bliver den fremtidige forvaltning af Rold Skov med fokus på fremme af biodiversitet.

27. Veteranisering

27.1 Generelt

I flere høringssvar nævnes det, at afsenderne er imod veteranisering.

I flere høringssvar påpeges det, at det er unaturligt at påføre levedygtige træer skade for at skabe kunstige levesteder for insekter, svampe, fugle og pattedyr. Naturstyrelsen opfordres til at bibeholde de gamle træer.

Et høringssvar påpeger, at der mangler en opgørelse over hvilke arter man ønsker at fremme ved veteranisering, og om disse fremmes uagtet typen af dødt ved.

I flere høringssvar ønskes der mere veteranisering i skovene.

Naturstyrelsens kommentarer:

I en naturlig skov uden forstlig forvaltning er der typisk en hel del dødt ved og døende træer med mange mikrohabitater. Veteranisering er i henhold til de "Overordnede retningslinjer for urørt skov" et af redskaberne, som Naturstyrelsen kan benytte til at skabe mere liggende og stående dødt ved.

I forhold til veteranisering tilstræbes det, at bark og ved beskadiges delvis på mindst 10 træer pr. ha i en række bevoksninger, herunder i ensartede yngre bestande, samt i ældre løvtræsbevoksninger, hvis der foretages fældninger i dem. Formålet er at skade træerne (gerne dybt i veddet), så de inden for en årrække dør af skaderne eller endnu bedre i forhold til biodiversiteten lever længe med skaderne. Der vælges træer med få mikrohabitater for at øge den samlede mængde af mikrohabitater på arealet. Som udgangspunkt friholdes gamle træer (>150 år) for veteranisering. Flere arter gavnes af både stående og liggende dødt ved herunder bl.a. flere svampearter såsom Grov sejsporesvamp og Egetunge, insektarter herunder Eremit og Pragtsvirreflue og fuglearter herunder Sortspætte.

Der udføres veteranisering i alle bevoksninger, hvor det er inkluderet i genopretningsmodellen eller indtegnet som en ekstra aktivitet i form af "Andre biodiversitetsaktiviteter".

28. Videnskabeligt belæg for urørt skov

28.1 Generelt

Flere høringssvar efterspørger, om der findes videnskabelig evidens for urørt skov.

Et høringssvar mener ikke, at rewilding er videnskabeligt dokumenteret, og at konsekvenserne for flora og fauna er uvist.

Et høringssvar mener ikke, at rødlisten og forskningsanbefalinger er retvisende, hvad angår behovet for urørt skov.

Et høringssvar mener, at PhD-afhandlingen af Buchwald (2018) konkluderer, at der ikke er behov for mere urørt skov.

Et høringssvar mener, at der mangler beregninger fra urørt skov på lille skala, der skal fungere som videns- og erfaringsgrundlag for beslutninger.

Flere høringssvar mener, at forvaltningsplanerne ikke skal udarbejdes, før der er forskningsresultater eller flere erfaringer.

Flere høringssvar påpeger, at urørt skov skal anses som et forsøg, hvor man ikke kender resultatet.

Et høringssvar mener, at der i Fussingø Udskovene skal medtages i forvaltningsplanen, at der ikke er evidens for at store græssere sikrer artsrigdom eller truede arter. Der er yderligere et høringssvar der mener, at der ikke er videnskabeligt belæg for at anvende helårsgræsning uden tilskudsfodring.

Et høringssvar mener ikke, at der er dokumentation for nødvendigheden af helårsgræsning ift. effekter frem for halvårlig græsning.

Naturstyrelsens kommentarer:

Ifm. den politiske beslutning om udpegningen af op til ca. 70.000 ha urørt skov på statens arealer, er der foretaget flere sammenfatninger af det videnskabelige grundlag for anbefalinger om udlægning af urørt skov i Danmark. Blandt andet Petersen m.fl. (2016), som anbefaler at der udpeges mindst 75.000 ha løvskov uden forstlig drift, heraf 22.000 ha på statens arealer, samt Biodiversitetsrådets årsrapporter. Formålet med PhD-afhandlingen af Buchwald (2018) er at analysere bl.a. den optimale placering af skov til biodiversitetsformål, på baggrund af aftalen om Naturpakken fra maj 2016.

Urørt skov indebærer en naturgenopretningsperiode og efterfølgende en periode, hvor naturlig skov kan udvikle sig. Heri indgår naturlige dynamikker og forstyrrelser, f.eks. hydrologi eller græssende dyr. Implementeringen af naturgenopretning, og de processer der efterfølgende er væsentlige, følger videnskabelige anbefalinger, f.eks. fra den videnskabelige rapport der er udarbejdet til formålet (Møller m.fl., 2018). Forskeranbefalinger peger ligeledes på, at græsning er en vigtig funktion, som med fordel kan indføres som helårsgræsning generelt i urørt skov, for at skabe dynamik og mere naturlige forhold. Helårsgræsning anbefales frem for sommergræsning, fordi græsning i vinterperioden bevirker, at græssende dyr begynder at spise føde med højere vedindhold end i sommerperioden. Dermed påvirker helårsgræsning at skoven, vedplanterne og tilgroningen reduceres til fordel for biodiversiteten.

Naturstyrelsen har ifm. udpegningerne af urørt skov foretaget en baseline analyse af 20 repræsentative urørte skove på statens arealer. Denne undersøgelse gør det muligt at sammenholde og lære af fremtidige data. Beslutningen om at udpege urørt skov på statens arealer og umiddelbart efterfølgende at udarbejde forvaltningsplanerne er ligeledes politisk besluttet.

Naturstyrelsens udarbejdede forvaltningsplaner skal anses som et værktøj for Naturstyrelsens medarbejdere ifm. implementeringen af planerne. Formålet er ikke at beskrive videnskabelig evidens for de planlagte aktiviteter. De "Overordnede retningslinjer for forvaltning i urørt skov" er udarbejdet på baggrund af videnskabelig evidens og er efterfølgende politisk godkendt.

29. Øvrigt

29.1 Generelt

Et høringssvar opfordrer til, at der i de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov" indskrives en sætning under afsnit 2.4.10 for storm, brand og lignende angående infrastruktur. Her foreslås "Risikoen for stormfald og brand vurderes i forhold til infrastruktur, så ulykker på veje og jernbaner forebygges. Det kan ske ved, at træer fældes inden de udgør en risiko for infrastrukturen / har udviklet sig til risikotræer".

I et høringssvar opfordres Naturstyrelsen til at tilføje en sætning i de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørte skove" under afsnit 2.4.7. Her foreslås "At styrelsen kan give tilladelse til aktiviteter, som gennemføres i regi af organiserede hundeklubber bl.a. SJD".

Naturstyrelsens kommentarer:

De "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov" beskriver retningslinjerne for forvaltningen af den urørte skov, og ændrer ikke på Naturstyrelsens eksisterende praksis ift. friluftslivets brug af statens arealer. Naturstyrelsen kan ligeledes som hidtil fælde eller fjerne træer af hensyn til sikkerheden, hvorved det fortsat er muligt at sikre infrastrukturen inde for skovene. Derfor opdaterer Naturstyrelsen ikke de "Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov".

Flere høringssvar påpeger, at dødt ved og tæt vegetation vil øge risikoen for skovbrande.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forebyggelse og bekæmpelse af skovbrand vil fortsat ske uden restriktioner. Der kan således fortsat etableres og vedligeholdes brandbælter, branddamme mv. Naturstyrelsen er opmærksom på, at brand kan have en positiv effekt på økosystemerne, og vil have det i tankerne, når styrelsen i samarbejde med beredskaberne skal prioritere slukningsarbejde ved konkrete brande.

Et høringssvar efterspørger en forsikring for, at urørt skov ikke vil have en negativ økonomisk påvirkning på de tilstødende arealer.

Naturstyrelsens kommentarer:

Naturstyrelsen kan ikke vurdere, om overgangen til urørt skov vil have negativ økonomisk konsekvens på tilstødende naboarealer.

Et høringssvar mener, at tidshorizonten for indføring af en ændret forvaltning af skovene, bør foregå over en længere periode på mindst 15-20 år.

Naturstyrelsens kommentarer:

I skove, der udpeges til urørt løvskov, kan der som en del af naturgenopretningen ske fældning af træer i en periode på typisk op til 6 år for løvskov og 25 år for nåletræsplantager. Perioden med fældning, udtag og salg af træ fastsættes i forvaltningsplanen for den konkrete skov.

I et høringssvar opfordres Naturstyrelsen til, at bruge landbrugsarealer til biodiversitetsformål frem for de danske skove.

Naturstyrelsens kommentarer:

Hvilke arealer, der anvendes til at fremme biodiversiteten i Danmark, er en overordnet politisk beslutning.

I et høringssvar foreslås det, at der i stedet for urørt skov, skal laves flere sammenhængende naturområder uden hegn, men med flora- og faunapassager.

Naturstyrelsens kommentarer:

Græsning med græssende dyr ses som en basal proces i de urørte skove, da de bidrager til de naturlige processer og dynamikker med stor betydning for bevarelse og udvikling af biodiversiteten i det konkrete område. Skovgræsning sammen med f.eks. naturlig hydrologi og strukturændringer i bevoksninger anbefales ligeledes af den videnskabelige følgegruppe, som Naturstyrelsen har tilknyttet udpegningsen af urørt skov.

I et høringssvar opfordres Naturstyrelsen til at komme med et udspil på, hvordan jagt kan praktiseres i de fremtidige urørt skove.

Naturstyrelsens kommentarer:

Den fremtidige jagtforvaltning ændres ikke på de arealer, som udlægges til urørt skov.

I flere høringssvar blev der gjort indsigelse mod naturnationalparkerne.

I et høringssvar efterspørges det, om de planlagte elge i Naturnationalparken Gribskov kan medbringe sygdomme og parasitter, som kan påvirke det eksisterende dyreliv.

Naturstyrelsens kommentarer:

Høringssvar angående Naturnationalparkerne og spørgsmålet om elge vil i dette høringsnotat ikke blive behandlet, da naturnationalparkerne ikke er inkluderet i denne høring. Naturstyrelsen henviser i stedet til høringsnotaterne for de pågældende naturnationalparker.

I et høringssvar efterspørges det, om Naturstyrelsen har tænkt ind i forvaltningsplanerne, at naturpleje skaber arbejdspladser, og hvordan urørt skov vil påvirke arbejdspladserne i fremtiden.

Naturstyrelsens kommentarer:

Udgangspunktet for urørt skov er ikke at sikre arbejdspladser, men er en indsats for at sikre biodiversiteten i Danmark. Naturstyrelsen forestiller sig, at nogle arbejdsopgaver vil der blive færre af, mens der af andre typer af arbejdsopgaver vil blive flere af.

29.2 Lokalt

29.2.1 Annebjerg Skov, Grønnehave Skov og Ulkerup Skov

Der peges på, at hesteejendomme og ridestederne omkring Ulkerup og Annebjerg vil miste værdi og lide økonomiske tab, hvis der reelt ikke bliver adgang for ridning i Ulkerup Skov.

Naturstyrelsens kommentarer:

Udpegningen af Ulkerup Skov til urørt skov og den dertil hørende forvaltning, som beskrives i forvaltningsplanerne, er en national prioritering med det formål at styrke biodiversiteten og samtidigt give befolkningen gode oplevelsesmuligheder. Naturstyrelsen har i forlængelse af høringsnotatet mødtes med en række lokale brugere, som står bag de 2 høringssvar med i alt 700 støttende underskrifter. Mødet har givet Naturstyrelsen anledning til at justere i forvaltningsplanen, jf. afsnit for målsætningen for urørt skov i forvaltningsplanen, på en måde som vurderes også at komme rideinteressenter i Ulkerup Skov til gode. Desuden påpeges, at der formelt vil gælde de samme adgangsregler som i dag.

29.2.2 Tuse Næs

I et høringssvar efterspørges muligheden for at indgå i samarbejde omkring fælles naturpleje for hele Udby Vig fra og med Hønsehals.

Naturstyrelsens kommentarer:

Forvaltningsplanen for urørt skov omfatter Naturstyrelsens arealer i Bognæs og Hønsehals Skov inkl. de lysåbne engarealer langs Udby Vig. Naturpleje af Naturstyrelsens arealer langs Udby Vig er ikke beskrevet i urørt skov forvaltningsplanen. Naturstyrelsen er åbne for samarbejde, og henviser til at kontakte Holbæk Kommune, som er myndighed for naturen på de private arealer.

29.2.3 Tisvilde Hegn

I et høringssvar foreslås det, at der igangsættes et demonstrationsprojekt, hvor arealerne lades urørte uden andre aktiviteter end reetablering af hydrologi.

Naturstyrelsens kommentarer:

En lang række bevoksninger i Tisvilde Hegn, Asserbo og Liseleje Plantage lægges urørt straks (model 0). I disse bevoksninger vil der således ikke blive foretaget nogle fældninger, og de kan derfor fungere som en form for reference/baseline.

30. Naturstyrelsens ændringer i forvaltningsplanerne

Ud over ændringer i forvaltningsplanerne på baggrund af indkomne høringssvar, har Naturstyrelsen valgt at ændre følgende:

30.1.1 Arrenæs og Frederiksværkskovene

Grundet våde forhold ved søbredden ved Arresø, flyttes et fugletårn fra den kommende Arresø forvaltningsplan til forvaltningsplanen for Arrenæs og Frederiksskovene. Fugletårnet placeres på engen syd for Sonnerup Skov.

30.1.2 Tisvilde Hegn

Naturstyrelsen har i en borgerhenvendelse modtaget nye oplysninger vedr. naturindholdet i Tisvilde Hegn. På denne baggrund har Naturstyrelsen besluttet at lægge yderligere et mindre antal bevoksninger i Tisvilde Hegn urørt straks (model 0). Dog opretholdes et forsøg i et lille delområde af de bevoksninger, som nu lægges urørt straks. Det betyder, at der med års mellemrum vil blive fældet og udtaget enkelte udvalgte træer i forsøgsområdet.

30.1.3 Helligsø

Efter høringen har Naturstyrelsen bemærket, at der manglede en genopretningsmodel og fældningsgrader på bevoksningen i planområdet Helligsø. Denne bevoksning lægges urørt straks, og er derfor tildelt en genopretningsmodel 0 og 0% fældningsgrad.

30.1.4 Silkeborg Nordskov og Bjørnholt

Aktivitet G21 udgår. Der var tale om udvidelse af græsning. Arealet græsses allerede i dag, hvorfor udvidelse er unødvendig.

30.1.5 Nordbornholm

Aktivitet H8 i Ravnedalen udgår, da Naturstyrelsens nærmere besigtigelse i høringsperioden har vist, at der ikke er behov for at lave hydrologiske tiltag. Det tidligere H9 bliver til H8.

31. Referencer

Buchwald, E. (2018): *Analysis and prioritization of future efforts for Danish biodiversity – with particular regard to Nature Agency lands*. PhD-thesis. Center for Makroøkologi, Evolution og Klima, Københavns Universitet. 378 s.

Johannsen, V. K., Nord-Larsen, T., Bentsen, N. S. (2022): *Opdatering af skovfremskrivning: Forventet drivhusgasregnskab for de danske skove 2020-2050*. Institut for Geovidenskab og Naturforvaltning, Københavns Universitet. IGN Rapport Nr. februar 2022

Møller, P. F., Heilmann-Clausen, J., Johannsen, V. K., Buttenschøn, R. M., Schmidt, I. K., Rahbek, C., Bruun, H. H., & Ejrnæs, R. (2018): *Anbefalinger vedrørende omstilling og forvaltning af skov til biodiversitetsformål*. Udarbejdet for Naturstyrelsen af Danmarks og Grønlands Geologiske undersøgelser, Københavns Universitet og Århus Universitet. GEUS rapport 2018/28. 83 s.

Naturstyrelsen (2022): *Miljørapport – Forslag til udpegning af urørt skov, fortrinsvis i Østdanmark, efter Natur- og biodiversitetspakken*. Juni 2022. <https://prodstoragehoe-ringspo.blob.core.windows.net/042c4bd1-6e1d-4f10-911f-9ff762960870/Bilag%204%20Milj%C3%B8rapport.pdf>

Naturstyrelsen (2022): *Overordnede retningslinjer for forvaltning af urørt skov – i statens skove*. Oktober 2022.

Petersen, A. H., Lundhede, T., Bruun, H. H., Heilmann-Clausen, J., Thorsen, B. J., Strange, N., Rahbek, C. (2016): *Bevarelse af biodiversiteten i de danske skove: en analyse af den nødvendige indsats, og hvad den betyder for skovens andre samfundsgoder*. Center for Makroøkologi, Evolution og Klima, Københavns Universitet. https://macroecology.ku.dk/pdf-files/Villum_Skovrapport_2016.pdf

Høringsnotat

52 forvaltningsplaner for urørt skov på Naturstyrelsens arealer

Juni 2024

Naturstyrelsen
Førstballevej 2
7183 Randbøl

www.naturstyrelsen.dk